

Maarit Helkala

**YRITTÄJÄKSI
55-VUOTIAANA TAI VANHEMPANA**
Vastasiko yrittäjyyspäätös odotuksia?

Opinnäytetyö

Liiketalouden ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Yrittäjyyden koulutus (ylempi amk)

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Tradenomi (ylempi AMK)
Tekijä/Tekijät	Maarit Helkala
Työn nimi	Miksi yrittäjäksi 55-vuotiaana tai vanhempana? Vastasiko päätös odotuksia?
Toimeksiantaja	Rosavilla Kukkatila Oy
Vuosi	2024
Sivut	84 sivua, liitteitä 1 sivu
Työn ohjaaja(t)	Satu Peltola

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä selvitettiin syitä yrittäjäksi ryhtymiseen 55-vuotiaana tai vanhempana ja yrittäjien tyytyväisyyttä valintaansa. Samalla haettiin tietoa yrittäjien kokemasta tarpeesta hankkia yrittäjyyteen koulutusta ja sen toivotuista toteutustavoista.

Kvalitatiivinen tutkimus käsittelee yksilöiden kokemuksia, jotka ovat muodostuneet heidän sosiaalisessa kontekstissaan. Tapaustutkimukseen valittiin kuusi vähintään 55-vuotiaana yrittäjäksi lähtenyttä informanttia. He kertoivat yrittäjätarinansa, joita täydennettiin tarpeen mukaan teemahaastatteluilla. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Informanttien tiedot pseudonymisoitiin yksityisyyden turvaamiseksi.

Haastatellut yrittäjät jakaantuvat kahteen ryhmään, työikäisiin ja eläkkeellä oleviin. Yrittäjyys voi olla vaihtoehto ennenaikaiselle eläköitymiselle, kun omaa työtahtia voi säädellä voimiensa mukaan. Eläkkeen rinnalla yrittäminen on usein paineettomampaa kuin työikäisillä, jotka ovat tavoitteellisempia, kasvuhakuisia ja riippuvaisia yrittäjätulosta. Kompetenssin hyödyntäminen oli kaikille tärkeää, työikäisille myös alan vaihto oli mahdollista. Eläköitymisen jälkeen koettu osaamisen arvostus oli tärkeää ja jatkuva taitojen kehittäminen tuki henkistä vireyttä. Yrittäjä-nimike antoi mahdollisuuden kohtaamisiin, joita eläkeläisen status ei määrittänyt. Molemmille ryhmille itsenäisyys ja ajanhallinta olivat merkityksellisiä.

Yritystä perustettaessa iäkkäämpänä on hyvä kiinnittää huomiota yrittäjäuran suunnitteluun, luopumiseen ja varautumiseen yllättäviin tilanteisiin. Haastateltava ehdotti verkoston luomista eläköityneille asiantuntijayrittäjille, jossa kerätäisiin ja jaettaisiin toimeksiantoja ja annettaisiin vertaistukea. Osaaminen ja kyvykkyys ei katoa eläkepäätöksen myötä, eläkeläisillä on paljon annettavaa yhteiskunnalle. Yrittäjyys antaa mahdollisuuden omaehtoiseen työelämään ja rikastuttaa eläkepäivien sisältöä.

Ikääntyneenä yritystoiminnan aloittaneiden tarve yrittäjävalmennukseen vaihtelee, lyhyet ja tehokkaat eri aihealueisiin keskittyvät hybridikoulutukset lähitaapaamisineen olivat halutuimpia. Olemassa olevan tiedon päälle rakennetaan uutta vertaisoppimisen tai mentoreiden avulla.

Asiasanat: Ikääntyminen, yrittäjyys, eläkeikä, arvostus, osaaminen, kompetenssi, minäpystyvyys

Degree title	Master of Business Administration
Author (authors)	Maarit Helkala
Thesis title	Why become an entrepreneur at 55 or older? Did the decision live up to expectations?
Commissioned by	Rosavilla Kukkatalo Oy
Time	2024
Pages	84 pages, 1 page of appendices
Supervisor	Satu Peltola

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to find out reasons for starting a career as an entrepreneur at the age of 55 or older as well as the entrepreneurs' satisfaction with the choice they had made. At the same time, knowledge about the entrepreneurs' need to seek education in the entrepreneurial field and also their preferred ways of education implementation were sought. The qualitative research covers individual experiences formed in the entrepreneurs' social contexts. Six informants who had begun their careers as entrepreneurs at the age of at least 55 years were chosen for the case study. Each of them shared their business story, which were then completed with themed interviews if needed. The interviews were recorded and transcribed. The informants' personal data was pseudonymised in order to secure their privacy.

The interviewees were divided into two groups; working age entrepreneurs and retirement age ones. Entrepreneurship can be an alternative for early retirement, as work can be adjusted to one's condition. Entrepreneurship at retirement age often contains less pressure than at working age when one is more goal-directed, expansive, and dependent on the income. Utilizing their competence was important to each informant, and changing careers was also an option for the working age ones. According to them, it was important to see that after retirement, their expertise was valued, and that continuing to develop their skills supported their mental vitality. Entrepreneurship enabled encounters that they would not have had as retirees. Independence and time management were important to the informants in both groups.

When setting up a business at a later age, paying attention to planning one's entrepreneurial career, to letting go, and to preparing for unexpected situations is important. An interviewee suggested a network of retired entrepreneurs would be set up for gathering and sharing instructions as well as peer support. Expertise and capability do not disappear with retirement – retirees have a lot to give to the society. Entrepreneurship grants an opportunity for voluntary working life and adds content to retirement.

The need for entrepreneurship education of the new elderly entrepreneurs is varied. Effective short-term hybrid training with live sessions of various fields of entrepreneurship was the most desired form of education executed by adding new on top of the existing knowledge by peer learning or mentoring.

Keywords: Ageing, entrepreneurship, retirement age, appreciation, expertise, competence, self-efficacy

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Tutkimuksen taustaa ja aiheen valinta	6
1.2	Toimeksiantajan valinta	7
1.3	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	8
1.4	Tutkimusmenetelmät	9
1.5	Viitekehys	12
2	YKSILÖN KEHITYS, IKÄÄNTYMINEN, OPPIMINEN JA YRITTÄJYYS	14
2.1	Yksilön kehitys, ikä ja vanheneminen	14
2.1.1	Yksilön kehitys ja ikääntyminen	14
2.1.2	Vanheneminen.....	20
2.2	Eläköityminen	22
2.3	Ikääntyneet ja yrittäjyys	26
2.4	Oppiminen ja ikääntyminen	29
3	TUTKIMUSASETELMA: TUTKIMUSPROSESSI JA -MENETELMÄT, OMAN AINEISTON HANKINTA	31
3.1	Tutkimusmenetelmät	31
3.2	Tutkimuksen toteuttaminen.....	43
3.3	Analyysi	47
3.3.1	Tietoa yrittäjistä.....	47
3.3.2	Analysointi	50
3.3.3	Yrittäjien koulutus- tai valmennustarve	54
4	TUTKIMUSTULOKSET	56
4.1	Syitä yrittäjyyden valitsemiseen.....	56
4.1.1	Minäpystyvyys	56
4.1.2	Arvostus.....	58
4.1.3	Vapaus.....	59
4.2	Tyytyväisyys yrittäjyyspäätökseen	59

4.3	Yrittäjien valmiudet yrittäjyyteen ja valmennustavat.....	62
4.3.1	Osaaminen ennen yrittäjyyttä	62
4.3.2	Koulutustavat	65
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	66
5.1	Tutkimustulokset.....	66
5.1.1	Miksi 55-vuotias tai vanhempi henkilö perustaa yrityksen tai ostaa yritystoiminnan?.....	66
5.1.2	Miten yrittäjät kokivat yrittäjyyden ja yritystoiminnan vastanneen yrittäjän odotuksia?	69
5.1.3	Millaiseksi yrittäjät kokivat yrittäjyysosaamisensa ja millä tavoin sitä voisi vahvistaa?	70
5.2	Kehitysehdotukset	71
5.3	Tutkimuksen luotettavuus	72
5.4	Pohdinta ja jatkotutkimusedotuksia.....	74
5.4.1	Pohdinta.....	74
5.4.2	Jatkotutkimusehdotuksia.....	75

LIITTEET

Liite1

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä etsitään vastauksia yrittäjyyden vetovoimaan työuran pidentäjänä 55-vuotiaiden tai vanhempien osalta. Kautosen, Kiblerin ja Minnitin (2017, 318–333) tekemässä tutkimuksessa havaittiin hyvinvoinnin kokemuksen lisääntyvän yrittäjiksi siirtyneillä, jopa aikaisempaa enemmän työtunteja tekevillä ja matalamman tulotason saavuttavilla. Yrittäjiksi vanhempana siirtyneet ovat kyseisen tutkimuksen mukaan myös aktiivisempia ja yhteiskunnan kannalta tuottavampia kuin entiseen työsuhteeseensa jääneet.

1.1 Tutkimuksen taustaa ja aiheen valinta

Nykyisen määritelmän mukaisen työikäisen väestön eli 20–64-vuotiaiden lukumäärä putoaa huolestuttavan paljon tulevina vuosikymmeninä. Tilastokeskuksen ennusteessa vuonna 2038 työvoiman määrä osoittaa vähennystä 29 000 henkilöä laskettuna vuoden 2019 tasosta. Vielä rajumpana pudotus näkyy vuonna 2070, kun työikäisiä ennustetaan olevan 463 000 vähemmän kuin vuonna 2019. Tämä johtuu alhaisen syntyvyyden kerrannaisvaikutuksista. Työvoiman saatavuutta pyritään turvaamaan nostamalla eläkeikää asteittain ja ohjaamalla pitempiin työuriin. (Valkonen & Lassila 2021, 50, 64–69.) Väestön ikääntyminen ja huoltosuhteen heikkeneminen on Suomessa ja koko Euroopassa ilmiö, johon haetaan ratkaisuja (Rotkirch 2021, 19–22).

Niin sanotun kolmannen iän eli eläköitymisen jälkeisen ajanjakson aikana yhä useampi jatkaa työelämässä palkkatyössä tai yrittäjänä (Polvinen 2024). Silloin työtä tehdään tekijän ehdoilla, usein osa-aikaisesti työmäärää keventäen. Ammattitaitoisesta ja luotettavasta henkilöstöstä on useilla toimialoilla pulaa ikäluokkien pienentyessä (Keskuskauppakamari 2023). Siltatyö eli työskentely eläkkeen rinnalla on lisääntynyt vastaamaan työntekijätarpeeseen (Rantanen 2021, 14).

Yrittäjyyden valitseminen työllistymistavaksi on yleistynyt työelämän viimeiseksi vuosikymmeniksi, erityisesti eläkkeen rinnalla. 2010-luvun alussa uusia vähintään 55-vuotiaita yrittäjiä tuli lisää 40 000 ja silloin saavutettiin tässä ikäryhmässä 100 000 yrittäjän raja (Järnefelt 2011). Alan vaihtamiseen ja omien unelmien toteuttamiseen on rohkeutta ja taloudellisia mahdollisuuksia tässä

elämänvaiheessa aiempaa useammilla. Uuden osaamisen hankkimiseen tai olemassa olevan vahvistamiseen on tarjolla työn ohessa suoritettavia monimuoto-opintoja ja yksilöllisiä opintopolkua (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2023).

Kirjallisuuskatsausosiossa esitellään lyhyesti suomalainen eläkejärjestelmä ja sen tarjoamat mahdollisuudet tehdä yksilöllisiä valintoja. Näkökulma tässä opinnäytetyössä on ikääntyvien henkilöiden yrittäjyydessä, mutta myös vaihtoehtoisia tapoja työskennellä eläkkeellä tuodaan esiin.

Opinnäytetyössä selvitetään syitä 55-vuotiaiden ja vanhempien henkilöiden yrittäjäksi lähtemiseen ja heidän tyytyväisyyttään päätökseensä. Taustalla olevat työntö- ja vetovoimatekijät, jotka johtavat yrittäjyyden valintaan, kertovat työelämän tilanteesta tutkimuksessa haastateltavien näkökulmasta. Eläkepäiviä voi viettää leppoisasti mökkeillen, harrastaen tai eri sukupolvia hoivaten. Toisenlaisen valinnan tehneiden, vastuulliseen liiketoimintaan lähteneiden ikääntyvien henkilöiden ratkaisut kiinnostivat pian eläköityvää opiskelijaa. Opinnäytetyön yhtenä tutkimuskohteena on näiden yrittäjien yrittäjyysvalmiudet ja koulutustarpeet. Mielenkiinnon tähän aiheeseen herätti opinnäytetyön tekijän viimeisin työuran vaihe yrittäjyyskouluttajana.

Hiljaisia signaaleja yrittäjyyden aloittamisesta eläkeiässä tai sen lähestyessä opinnäytetyöntekijä on huomionnut jo pitkään. Aiheen valintaan vaikutti jo kaksi vuosikymmentä sitten tehty huomio eläköityvän henkilön tarpeesta ja halusta hankkia lisätuloja hyödyntämällä ammattiosaamistaan yrittäjänä. Viime vuosina ympärillä oli entistä enemmän ikääntyviä henkilöitä, jotka halusivat muuttaa tai pidentää työuraansa. Kiinnostus näiden ratkaisujen syistä ja niiden seurauksista herätti uteliasuuden tutkia ilmiötä tarkemmin.

1.2 Toimeksiantajan valinta

Opinnäytetyöllä ei ollut luontaista toimeksiantajaa. Toimeksiantajan valinta oli pitkän harkinnan tulos. Yrittäjyhdistyksen olivat yhtenä vaihtoehtona, Kouvola Innovation toisena ja Yrityskummit kolmantena. Päätös valita yksityinen yritys

perustui mahdollisuuden nopeaan päätöksentekoprosessiin ja siihen, että yhtiön osakkailla ja ohjaajalla oli avoin mieli suhteessa opinnäytetyön aiheeseen ilman henkilökohtaisia tavoitteita.

Rosavilla Kukkatila Oy on neljän nuoren sisaruksen vuonna 2022 perustama yritys. Yrityksessä valmistaudutaan kolmanteen kesäsesonkiin. Rosavillan alueella järven rannalla kukoistaa laaja puistomainen vanha huvilatila, jossa kasvaa leikkokukkia kukkasidontaa ja somistusta varten. Rakennuksia on kunnostettu kurssi- ja juhlatiloiksi, ympäristöä vaalitaan pitkälle tähtäävän suunnitelman mukaisesti. Yritykselle on muodostunut laajat verkostot erilaisten jooga- ja hyvinvointialojen pienyrittäjien kanssa, myös kansainvälisiä ryhmiä vieraille nauttimassa retriiteistä rehevän luonnon keskellä. (Rosavilla 2024).

Yritys valikoitui toimeksiantajaksi sen nuorten omistajien takia, heillä on raikas ja toiveikas näkemys yrittäjyydestä. Jokaisella osakkaalla on erilainen elämäntilanne ja sen asettamat haasteet yritystoimintaan osallistumiselle. Vaikka tässä opinnäytetyössä kohderyhmänä ovat vähintään 55 vuotta täyttäneet henkilöt, ovat Rosavillan osakkaat samalla tavoin uuden edessä, he suunnittelevat ja luovat omaa yrityspolkuaan. Ikäkaudet ja elämänkaaren kohta asettavat erilaisia mahdollisuuksia ja toisaalta haasteita yrittäjyyteen (Rajala 2020, 22–23). Nämä nuoret yrityksen osakkaat näkevät mahdollisuuksia, heillä on tervettä realismia talouden ja työmäärän suhteen, mutta ei turhia mielenjarruja.

Rosavillan toimitusjohtajalla Kristiina Kumpulaisella on kokemuksellista osaamista opinnäytetyön ohjaamiseen opiskelijan tukena, sillä hän valmistui Jyväskylän yliopistosta vuonna 2023 kasvatustieteiden maisteriksi. Hänellä on erityinen taito antaa rakentavasti kannustavaa palautetta ja yrittäjäperheen lapsena näkemystä yrittäjyyteen eri ikäkausina.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimus pohjautui tutkimuskysymykseen, jossa kartoitettiin syitä 55-vuotiaiden tai vanhempien henkilöiden valintaan perustaa yritys tai ostaa jo toimiva yritys tai osuus yrityksestä. Opinnäytetyössä pyrittiin tuottamaan tutkittavalle ilmiölle uutta tietoa tekemällä tutkimusta kahdella toistaan

tukevalla menetelmällä. Kvalitatiivisella tutkimuksella etsittiin selityksiä ilmiöön informanttien kertomien tarinoiden ja täydentävien teemahaastattelujen avulla (Puusa & Juuti 2021, 25–27).

Tutkimuskysymys kohdistui yrittäjäksi ryhtymisen syihin kypsemmässä keski-ikässä, jolloin ollaan jo keskimäärin työelämän viimeisellä vuosikymmenellä. Alakysymyksistä ensimmäinen kohdistui yrittäjien näkemykseen siitä, miten yrittämisen todellisuus vastasi heidän odotuksiaan. Toisena alakysymyksenä oli yrittäjien kokemukset omasta ammatti- ja yrittäjyysosaamisestaan, tarpeesta ja tavoista saada valmennusta tai koulutusta yrittäjyysosaamisen vahvistamiseen.

Miksi 55-vuotias tai vanhempi henkilö perustaa yrityksen tai ostaa yritystoiminnan?

- 1. Miten yrittäjät kokivat yrittäjyyden ja yritystoiminnan vastaan-
neen yrittäjän odotuksia?**
- 2. Millaiseksi yrittäjät kokivat yrittäjyysosaamisensa ja millä ta-
voin sitä voisi vahvistaa?**

Tutkimuksen tavoitteena oli luoda kuvaa kuuden informantin tarinan kautta ilmiöstä, jossa yrittäjyys on ollut houkutteleva valinta ikääntyville henkilöille joko eläkkeen tai työsuhteen rinnalla tai sen sijaan. Valintaan johtaneet syyt voivat tuoda esiin uudenlaisia näkökulmia ja näkemyksiä ikääntyvien mahdollisuuksiin ylläpitää hyvinvointia omien valintojen kautta. Ensimmäinen alakysymys peilaa yrittäjien tyytyväisyyttä päätökseensä ja sen vaikutuksia heidän nykyiseen elämänvaiheeseensa. Toisen alakysymyksen avulla saatava tieto voi avata näkemyksiä tämän kohderyhmän yrittäjyyskoulutuksien ja -valmennuksien kehittämiseen.

1.4 Tutkimusmenetelmät

Tämä tutkimus pohjautuu hermeneuttiseen tiedonintressiin, jossa pyritään ymmärtämään tutkittavaa aihetta myös yhteiskunnallisena ilmiönä (Vilka 2021, 63–65).

Kvalitatiivinen ja tapaustutkimus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on löytää uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä informanttien subjektiivisten ja kulttuurillisten kokemusten kautta (Kylmä ym. 2003, 610). Laadullisessa tutkimuksessa näitä kokemuksia kutsutaan tajunnallisiksi ilmiöiksi, sillä tutkittava empiirinen tieto on haastateltavien tajunnassa yksilöllisinä kokemuksina. Kertyvä haastatteluaineisto analysoidaan ja tutkimukseen liittyvän teorian tarkastelun jälkeen opinnäytetyön tekijä luo keräämänsä tiedon avulla oman tulkintansa tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa & Juuti 2021, 76–77.)

Kvalitatiivisen ja tapaustutkimuksen avoin luonne ovat toistensa kaltaisia. Molemmat tutkimustavat mahdollistavat tiedon tuottamisen ilmiön tutkimiseen yksilön tai yksilöiden näkökulmasta (Kylmä ym. 2003, 610) ja toisaalta nämä tutkimustavat voivat tuottaa tietoa ja ymmärtämystä ilmiön yksilölliseen kokemukseen (Erikson & Koistinen 2024, 3–4). Kummassakin tutkimustavassa käsitellään yksilön kokemuksia ilmiöstä sen luonnollisessa ympäristössä. Haastateltaja kohtaa informantit henkilökohtaisesti ja tutkijan ymmärrys ilmiöstä lisääntyy ja monipuolistuu. Laadullisessa tutkimuksessa ilmenneille informanttien kokemuksille pyritään antamaan tutkimuksessa teoreettinen tulkinta. (Puusa & Juuti 2021, 75–77).

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on tunnettava konteksti eli missä asiayhteydessä ilmiö on tapahtunut, missä ja miten informantit ovat kokeneet ilmiön. Informanttien subjektiivinen kokemus voi liittyä esimerkiksi elämänvaiheeseen tai elämän tapaan. (Vilkkä 2021, 19.)

Tarinallisuus

Narratiivisessa tutkimuksessa käsitellään tarinoita, jossa tapahtuma tai tapahtuman kulku on kertojan tulkinta asiasta. Kerrotut tarinat antavat tutkijalle yksilöllistä ainutkertaista tietoa, keräämällä useampia tarinoita samasta aiheesta saadaan laajempi ja monipuolisempi aineisto tutkimukseen (Hyvärinen 2017, 153, 174). Tarinassa on juoni, joka muodostaa alun, keskikohdan ja lopun tarinalle. Tarinalla on jokin ajallinen yhteys, siinä on mukana tunne ja subjektiivinen

näkemyks, sillä tarinat ovat henkilökohtaisen kokemuksen tulkintoja. Niissä näkyy syy-seuraussuhteita, joiden merkitystasot voivat vaihdella kerrottaessa samasta tapahtumasta toisessa yhteydessä, samoin voi käydä tarinan sisällölle. Tarinan pituudelle ei aseteta rajoja, se voi olla vaikka vain yhden sanan mittainen. (Hänninen 2015, 170–171.)

Ihmisen identiteetti rakentuu tarinoiden kautta. Refleктоimalla omaa historiaansa, valikoiden ja muotoillen sieltä halutut muistot ja selitykset, ihminen kehittää minuuttaan haluamaansa suuntaan. Tapahtumille annetaan merkityksiä ja tarinoiden avulla ne ovat jaetavissa muille. (Syrjälä 2018, 268–272.) Tarinan kertominen toiselle avaa mahdollisuuden informantille kerrata elämänsä tai tapahtuman vaiheita (Palonen & Kylmä 2022, 289).

Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on laadullisessa tutkimuksessa usein käytetty tapa hankkia tietoa. Se on haastattelutapa, jossa haastateltava ja haastattelija kohtaavat vuorovaikutuksellisessa sosiaalisessa tilanteessa (Lehtonen ym. 2017, 88–89). Tutkimuskysymyksen kautta päätetään haastatteluissa käytettävät teemat, joiden kaikkien käsittelystä haastattelija huolehtii. Haastattelija tekee tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä, joiden avulla autetaan informantia eteneämään ja saadaan varmistettua tarvittavan tiedon saanti. (Eskola ym. 2018, 41–43.)

Teemahaastattelu ei etene joka kerta samassa järjestyksessä, vaan informantin annetaan kuljettaa sitä hänelle luontaisessa järjestyksessä. Haastattelu alkaa helpoimmasta aiheesta. Kaikki aiheet on käsiteltävä, jotta haastattelut ovat keskenään vertailtavissa. (Vilka 2021.)

Teemahaastattelussakin voi olla tarinallisuutta. Haastateltava voi teemojen ja niihin liittyvien kysymysten mukaisesti kertoa pieniä kertomuksia, erityisesti jos haastattelussa edetään kronologisessa järjestyksessä. Haastateltavat voivat rakentaa jo haastatteluun tullessaan omaa tarinaansa mielessään, jota he sitten pilkkovat osiin. (Hänninen 2015, 172).

1.5 Viitekehys

Tutkimuksen viitekehys ohjaa tutkimuksen suuntautumista tiettyyn näkökulmaan aihetta tutkittaessa (Alasuutari 2011, 79). Opinnäytetyön tutkimuksen viitekehys muodostuu kohderyhmän kautta. Viitekehys rajaa tutkimuksen 55-vuotiaisiin ja vanhempiin ikäryhmiin, näiden toimintakykyyn, osaamiseen ja uuden oppimiseen huomioiden eri ikäkausien pitkäaikaiset vaikutukset yksilön kehitykseen ja minäpystyvyyteen. Viitekehys kohdistaa huomion ikääntyvien yrittäjyyteen ja taustalla oleviin työntö- ja vetotekijöihin.

Seuraavaksi on esitetty lyhyesti opinnäytetyön aiheeseen liittyviä käsitteitä, joita avataan laajemmin kirjallisuuskatsauksessa.

Eläkeläisiksi Suomessa Tilastokeskus luokittelee kaikki henkilöt, jotka saavat muuta kuin perhe- tai osa-aikaeläkettä tai ovat yli 74-vuotiaita. Luvut perustuu Eläketurvakeskukselta ja Kansaneläkelaitokselta saataviin tietoihin. Tilastokeskuksen lukuihin on lisätty henkilöitä myös eläketulon perusteella. (Tilastokeskus s.a.)

Tässä opinnäytetyössä keskitytään työeläkkeeseen ja eläköitymiseen vanhuuseläkkeelle. Kuva 1 esittää tiivistetysti eläke-etuudet Suomessa vuonna 2024.

Eläke-etuudet erilaisissa elämäntilanteissa	Oman eläkeiän saavuttaminen	Työkyvyn heikkeneminen	Omaisien kuolema
Työeläke Perustuu työansioihin Maksaja: Työeläkelaitokset	Vanhuuseläke	Työkyvyttömyys- ja osatyökyvyttömyyseläke	Perhe-eläke leskelle ja lapsille
	Osittainen vanhuuseläke	Kuntoutusetuudet	
	Työraueläke		
Kelan eläkkeet Kansan-, takuu- ja perhe-eläke Vähimmäisturva, jos työeläke on jäänyt pieneksi Maksaja: Kela	Vanhuuseläke	Työkyvyttömyyseläke	Perhe-eläke leskelle ja lapsille
		Kuntoutusetuudet	

Kuva 1. Eläke-etuudet Suomessa (Työeläke.fi. s.a.)

Työeläke kertyy henkilön työuran aikana maksetuista lakisääteisistä eläkemaksuista. Kuvasta 1 nähdään, että tämän kertymän jäädessä pieneksi, Kansaneläkelaitos voi täydentää sitä myöntämällä kansan- tai takuueläkettä. Vanhuuseläkkeelle päästään aikaisintaan oman ikäluokan mukaisessa iässä. Vuoden 2024 sääntöjen mukaan vuonna 1960 syntyneelle alin ikä on 64 vuotta 6 kuukautta ja ylin vakuutusvelvollisuusikä on 69 vuotta. Osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle voi hakeutua 61-vuotiaana, jolloin vanhuuseläkkeen taso laskee pysyvästi. (Työeläke.fi. s.a.)

Ikäjohtaminen kohdistuu eri ikäisiin ihmisiin, se ei ole ainoastaan ikääntyneiden henkilöiden työkyvyn ja -kuntoisuuden johtamista. Jokaisella ikäkaudella on vahvuutensa ja vaatimuksensa johtamisessa, elämäntilanteet vaihtelevat. Työntekijöiden vahvuuksia voidaan hyödyntää työyhteisössä, hiljaista tietoa voidaan siirtää eteenpäin ja töitä järjestelemällä räsistusta voidaan mitoittaa sopivaksi. Kaikille taataan mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen ja kehittymiseen. (Wallin 2014, 16–25.)

Ikääntyminen on vuosien kertymistä syntymästä kuolemaan. Ikää ja ikääntymistä voidaan seurata monista eri arviointikulmista. Kronologinen ikä kertoo vuosissa ikämme. Biologinen ikä muodostuu monimutkaisen laskukaavan tuloksena. Keskimäärin vuodessa biologinen ikä lisääntyy noin prosenttiyksikön verran, lähtötason määrittely vaihtelee 25–30 vuoden välillä. Psykologinen ikä kertoo, minkä ikäiseksi henkilö kokee itsensä. Usein erityisesti naiset kokevat olevansa kronologisia vuosia nuorempia. Tällä itse koetulla iällä on vaikutusta ihmisen elinikään, myönteinen kokemus vaikuttaa yksilön elämänhalua lisäävästi ja elinaikaa pidentävästi. (Ilmarinen 2006, 62–68.)

Minäpystyvyys on Albert Banduran vuonna 1986 luoma käsite. Se kuvaa ihmisen kokemusta hänen omista voimavaroistaan ja kyvyistään selvitä eri tilanteissa. Minäpystyvyys ilmenee eri tasoilla, yksittäisen tehtävän tai työn tekemisessä tai yleisenä pystyvyyteen. Henkilön omat kokemukset vaikuttavat minäpystyvyyden kehittymiseen, sitä voidaan tukea kannustavalla ja myönteisellä palautteella, ohjaamalla ja mahdollistamalla onnistumisen kokemukset. (Nyman 2019.)

Oppiminen ei ole ikäsidonnaista ja onkin siirrytty **jatkuvan oppimisen** ajatteluuun. Oppimista tapahtuu koko elin iän ja sillä on merkitystä yksilölle, työyhteisölle ja yhteiskunnalle. Oppiminen lisää osallisuutta, osaamista ja sivistystasoa. Sillä on vaikutusta yksilön kilpailukykyyn ja toimijuuteen. (Sitra 2019, 7–9.) Oppiminen mahdollistetaan eri tavoin tarjottavana koulutuksena, sitä voidaan hankkia myös käytännön toiminnassa yhdessä tehden ja kehittyen. Oppimiseen pitää olla mahdollisuus ja perustaitojen hankkiminen on turvattava kaikille, tarvittaessa erityisellä tuella. (Euroopan unionin neuvoston suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista 2018.)

Vanheneminen on yksilöllistä, siihen vaikuttavat monimutkaisessa yhteydessä toisiinsa olevat terveelliset elämäntavat, ihmisen perimä ja solujen aineenvaihduntakyvyn säilyminen hyvänä, jolloin ne voivat paremmin taistella elinympäristössä oleviin altistavia tekijöitä vastaan (Jylhä 2021, 31) Harjoitteiden avulla vanhenevan ihmisen reservikapasiteetti otetaan käyttöön ja joustavan älykkyyden tason voi säilyttää. Kognitiiviset taidot, joita käytetään arjessa jatkuvasti säilyvät yleensä hyvinä. Tätä älykkyyden osa-aluetta kutsutaan kiitetyneeksi älykkyydeksi. (Vuorinen 1998, 282–284.)

Yrittäjä on henkilö, joka tekee ansiotyötä itsenäisesti omaan lukuunsa, hän ei ole työ- tai virkasuhteessa. Yrittäjä päättää itsenäisesti työstään ja saa korvauksen asiakkaalta sopimuksen mukaisesti. Yrittäjä päättää itse paljonko tekee työtä ja milloin, hänen toimintaansa liittyy yrittäjäriski. Yrittäjä maksaa työeläkemaksua yrittäjäeläkelain mukaisesti. (Sievänen 2019.)

2 YKSILÖN KEHITYS, IKÄÄNTYMINEN, OPPIMINEN JA YRITTÄJYYS

2.1 Yksilön kehitys, ikä ja vanheneminen

2.1.1 Yksilön kehitys ja ikääntyminen

Ihmisen kehityksessä on erilaisia ikäkausia, yleisin jakotapa perustuu kronologiseen ikään. Taulukossa 1 on esitetty perinteinen jako ja seitsemän vuoden jaksoihin perustuva jaksotus kehitysvaiheineen. Perinteisen jaon mukaan lapsuus kestää syntymästä 16 vuoteen. Nuoruusaika on keskimäärin 20–22-vuotiaaksi asti. Varhaisaikuisuus jatkuu lähes 30-vuotiaaksi, jolloin koetaan usein

kriisi ja punnitaan elämän valintoja ja etsitään suuntaa. Vanhemmista on irtauttu. 30–40-vuotiaat ovat juurtumisvaiheessa ja perustavat perheen tai sitoutuvat muuten. (Lehtinen ym. 2007, 31–33.)

Taulukko 1 kertoo myös seitsemän vuoden sykleissä tapahtuvien kymmenen ajanjakson mukaisesti tarkasteltuna, että kolme ensimmäistä jaksoa eli ikävuodet 0–21 ovat ihmisen fyysistä ja sielullista kehitystä. 21–28-vuotiaana tehdään elämässä suuria tulevaisuuteen vaikuttavia valintoja. 28–35-vuotiaana nuoret aikuiset ovat kaikkivoipia ja työorientoituneita tai muutoin kulkevat kohti valitsemaansa päämäärää, haluten myös muuttaa maailmaa mieleisekseen. 35–42-vuotiaat kokevat arvostiriitoja, epäillen omien arvojen oikeellisuutta ja kattavuutta. Myös tunne ikääntymisestä vahvistuu, nuoremmat sukupolvet ovat pätevyitymässä samoihin tehtäviin ja tulevat todellisiksi kilpailijoiksi työmarkkinoilla. (Jabe 2015, 43–45.)

Taulukko 1. Ihmisen ikäkaudet (mukaillen Lehtinen ym. 2007, 31–33; Jabe 2015, 43–45)

Ikäjakson nimi	Ikävuodet	Keskeiset kehityskohteet	Vaikutuksia	7-vuotiskaksotus	Kehityskohteet
Lapsuus	0–11	Perusluottamus, oma tahto, kyvykyys	Latenssi-ikä: Olenko hyvä vai huono? Utteruuden rakentuminen		
Lapsuus, teini-ikä	12–16	Oman identiteetin etsiminen	Roolihämmennys		
Nuoruus	16–22	Vanhemmista irtautuminen	Oman maailman-kuvan ja uskomusjärjestelmän luominen, oma vastuu	0–21	Fyysinen ja sielullinen kehitys
Nuori aikuinen	20–28	Itsenäisyys suhteessa vanhempiin	Aikuisuuteen liittyvät valinnat, parisuhde	21–28	Merkittäviä elämään vaikuttavia valintoja
	30-kriisi		Merkittäviä valintoja, suunnan etsintä		
Aikuinen	30–40	Juurtuminen, tavoitteiden saavuttaminen, perhe	Minän kasvu	28–35	Järkiperäisiä päätöksiä, työ
	40-kriisi	Uusi suunta TAI turhautumien	Nuoret uhka työmarkkinoilla		
Keski-ikä	40–50 tai	Yhteiskunnallinen huolenpito, jatkuvuus, työ/vapaa	Toisista huolehtiminen tai omaa aikaa	35–42	Arvostiriitoja, tunne vanhenemisesta, valintojen tekeminen

	35–55 (tai 65)				
				42–49	Ruuhkavuosia, seesteisyys
Ikään- tyvä	50–60	Jatkuvuuden ja lo- pullisuuden koke- mus, työroolin etäännyttäminen	Uusia rooleja	49–56	Oman itsen hyväksymi- nen, vapautuminen TAI tyytymättömyys
				56–63	Seuraajalle tien raivaami- nen, tasapainon etsintä ja löytäminen n. 63 v.
Ikäänty- nyt	60–	kts kuva 2		63–	Ihmisen tekemät valinnat vaikuttavat koetaanko tu- leva mahdollisuutena

Taulukosta 1 nähdään, että keski-ikä voi alkaa 35-vuotiaana tai vasta 40-vuotiaana ja jatkua 55 tai jopa 65 ikävuoteen. (Vuorinen 1998, 257.) Noin 40-vuotias elää toisen murrosiän, hän etsii omaa paikkaansa työelämässä ja yhteiskunnassa. Hän on tienhaarassa valitsemassa uutta mielenkiintoista suuntaa elämälleen tai antamassa periksi ja odottaa eläköitymistä. Uudistuessaan hän löytää jälleen vahvan luomisvoimansa ja se kantaa jopa kolmen vuosikymmenen päähän, siis 70-vuotiaaksi asti. Uudestisyntyminen antaa runsaasti energiaa onnistua tavoitteissaan. (Jabe 2015, 45–46.)

Taulukko 1 kertoo, että yli 50-vuotias kokee työelämässä paineita osaamisestaan ja kilpailukyvystään. Erityisesti hyvin koulutetuilla on suuri huoli paikan säilyminen työelämässä ja toisaalta punnitaan tähänastisia saavutuksia ja tarvetta edetä uralla, sillä yksilön identiteetti on usein rakentunut työn varaan. Arvojen muuttuessa kiinnostaa uudenlaisen tulevaisuuden rakentaminen. (Vuorinen 1998, 276–277.) Aiemman kriisin tulokset vaikuttavat 49–56-vuotiaan selviytymiseen. Jos yksilö on jäänyt paikalleen, hän katkeroituu ja purkaa turhautumisensa muihin. Jos taas yksilö on löytänyt uuden suunnan, hän muuttuu myönteisemmäksi ja on tyytyväinen kertyneisiin vuosiin. Jaben (2015, 46–47) mukaan viisikymmentä täytettyään ihminen vapautuu ja hän uskaltaa olla aidosti oma itsensä.

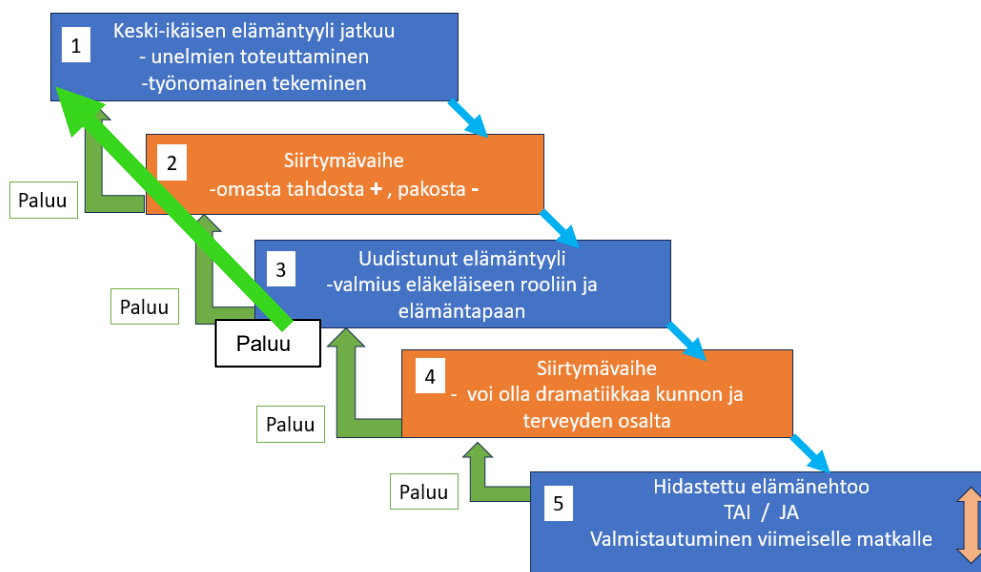
Yleisesti ihminen määrittellään ikääntyneeksi hänen täytettyään 55 vuotta. Eläkeiän lähestyessä moni kokee toimintakykynsä alentuneen ja eläköityminen alkaa houkutella. Ikääntyneitä on edelleen paljon työelämässä, sillä vanheneminen on yksilöllistä, kertyneet vuodet eivät niinkään kerro menestymisestä

työelämän vaatimuksissa kuin fyysinen ja erityisesti psyykkinen kuntoisuus. (Ilmarinen ym. 2003, 39–40.)

Suurin osa 60-vuotiaista on terveitä ja hyvinvoivia aktiivisesti sosiaalisia suhteita ylläpitäviä kansalaisia, joista löytyy kykyä uuden oppimiseen ja tarvittaessa halukkuutta uuteen työhön (Rantanen 2023). 56–63-vuotiaiden vahvuuksia on kokonaisuuksien hahmottaminen, kokemukset nousuista ja laskuista sekä halu olla hyödyksi muille. Erityisesti myönteisesti asennoituvat haluavat saada tehtävänsä valmiiksi niin, että seuraajan on helppo jatkaa työtä. Taulukosta 1 nähdään, että noin 63 ikävuoden tiennoilla ihmisen persoonallisuus on löytänyt tasapainonsa, viisaus on kukoistuksessaan ja muille halutaan hyvää. Tähän ikävaiheeseen kuuluu luottamus elämän kantamiseen. (Jabe 2015, 46–47.)

Taulukko 1 kertoo edelleen, että keski-ikä viimeisin vuosiin liittyy huomio elämän rajallisuudesta. Sen ymmärtäminen voi johtaa syvenevään minän kehittämiseen tai ikääntymisen kieltämiseen ja kaikin keinoin nuorena pysymiseen. Vanheneminen ja sen mukanaan tuoma eläköityminen voi tarjota mahdollisuuden kokea vapautta ja luoda jotakin mieleistä. Vanheneminen ei siis tarkoita vain menneen muistelua ja tilintekoa, vaan uuden elämänvaiheen alkua. (Vuorinen 1998, 257, 278–280.) Siirtymävaiheisiin suhtautuminen vaikuttaa yksilöllisesti minäkuvaan ja arjessa tapahtuviin muutoksiin (Forsman & Nordmyr 2020, 26). Kehityksen ja vanhenemisen kulku on yksilöllistä. Kolmas ikä sijoittuu vuosiin 60–80 ja neljäs ikä alkaa yksilön täytettyä 80 vuotta (Ilmarinen 2006, 50). Suomessa vanhuus alkaa vasta keskimäärin 80 vuoden iästä, jolloin yhä useammalla on vielä vähintään kymmenen tai kaksikymmentäkin elinvuotta (Rantanen 2023).

Myöhäisaikuisuus eli ikävuodet 60 eteenpäin voidaan jakaa viiteen vaiheeseen kuvan 2 mukaisesti. Eläköitymisvaiheen jälkeen jatketaan keski-ikäisen elämäntyylillä, jolloin toteutetaan itse luotuja eläkkeelle jäämiseen liittyviä unelmia ja etsitään hyödyllistä työnomaista tekemistä. Seuraavasta siirtymävaiheesta voi tulla tyydyttävä, jos sen voi tehdä omasta tahdosta eikä pakon edessä. Kolmas vaihe on uudistuneen elämäntyylin vaihe, jolloin ollaan valmiita siirtymään ja sopeutumaan eläkeläisen rooliin. (Lehtinen ym. 2007, 37–39.)

Kuva 2. Eläkkeellä olemisen vaiheet (mukaillen Lehtinen ym. 2007, 37–39)

Kuten kuva 2 kertoo usein toinen siirtymävaihe sisältää dramatiikkaa, joko kunnan tai terveyden heikkenemistä, jolloin elämään tulee huomattavia rajoittavia tekijöitä. Riippuen yksilöllistä lähtökohdista, viides vaihe on hidastettua elämän ehtoota tai jo valmistautumista viimeiselle matkalle. Jokainen ihminen on yksilö ja kehittyminen voi sisältää myös hyppyjä edeltäneeseen aikajaksoon, erityisesti aikuisuuden viimeisissä vaiheissa. (Lehtinen ym. 2007, 37–39.)

Kaiken ikäiset ihmiset tarvitsevat elämäänsä merkityksellisyyden kokemusta, elämän pitäisi olla kiinnostavaa ja merkityksellistä. Jo keski-ässä voidaan ymmärtää oman elämän ainutkertaisuus, sen liittyminen muiden elämään ja elettyyn historialliseen ajanjaksoon. (Vuorinen 1998, 292, 296–298.)

Israelissa toteutettu ikäihmisten yrittäjyysvalmennuskokeilu pohjautui neljään eri teoriaan. Rooliteorian mukaan ihmisillä on useita rooleja, osasta luovutaan ja uusia tulee tilalle elämän aikana. Monet luovat työn kautta itselleen identiteetin ja statuksen, eläköityminen vie heiltä pohjan luodulta työminuudelta. Tilalle tullut yrittäjyys auttoi vahvistamaan itsekunnioitusta ja luomaan arvostetun paikan yhteisössä. Irtautumisteorian mukainen sukupolvinen ikään sidottu irtautuminen tai luopuminen johtaa henkiseen ristiriitaan ja tarpeetto-

muuden tunteisiin, kun kyvykkyyttä ja terveyttä on vielä olemassa. Irtautumisen teoria sotii ikääntyneenä aloitettavaa yrittäjyyttä vastaan. Kolmas eli aktiivisuusteoria haluaa kumota ikääntyviltä odotettavan irtautumistarpeen. Aktiivinen ja itsenäisesti oman tulevaisuutensa luova henkilö on onnellisempi ja tuottavampi kuin kulttuurisiin ikäihmisen raameihin sidottu henkilö. Aktiivisuus tuo menneiden suhteiden tilalle uusia verkostoja ja mielenkiinnonkohteita, itsensä työllistäminen tai pienyrittäjyys avaavat mahdollisuuksia ikääntyville henkilöille luoda itselleen uuden kiinnostavan tehtävän. Jatkuvuusteoria tukee ihmisen persoonallisuuden ja kyvykkyyden jatkumista läpi elämän. Minuuden ulkoiset puitteet rakentuvat ihmissuhteista, rooleista, elämäntyylistä ja omanarvon tunteesta. (Hantman & Cimmon 2014, 737–744.)

Perinteisten ikäjaksotusten merkitys on muuttunut 2000-luvulla, kun elämäntavat ovat uudistuneet. Nyt nuoruus tai sen kaltainen elämänote voi jatkua lähes 40 ikävuoteen. Tähän voi liittyä taloudellista riippuvuutta vanhemmista, päättämättömyyttä tulevaisuuden suunnitelmien suhteen tai vaikeutta oman uran etsinnässä runsaan tarjonnan luodessa paineita. Aikaisemman viitoitetun tien tilalle on tullut yksilöllisyyden korostamisen mukanaan tuoma epävarmuus odotusten ollessa korkealla. Siirtymät nuoruudesta aikuisuuteen vastuineen ovat liukuvia ja hyvin yksilöllisiä. Muotoutuvaksi aikuisuudeksi kutsuttu vaihe on elämistä jonkinlaisessa välitilassa nuoruuden ja aikuisuuden ristipaineessa. (Saarenheimo ym. 2014, 46–49.)

Yksilön elinkaaren eri vaiheet vaativat yksilöltä joustavuutta, sillä jokainen elämänvaihe tuo tulleessaan muutoksia ja tarvetta kehittymiseen. Yleistyksinä esitettävien kehitysvaiheiden osalta on aina huomioitava yksilölliset erot. Syntymäajalla ja historiallisella tilanteella on vaikutusta kohortin mahdollisuuksiin tehdä elämäänsä vaikuttavia valintoja. Epänormatiiviset tapahtumat yksilön kohdalla voivat avata uusia mahdollisuuksia tai estää suunnitelmien toteutumisen. Yksilön tapa suhtautua asioihin, voi auttaa negatiivisen epänormatiivisen tapahtuman kääntymään vaikutukseltaan positiiviseksi. Esimerkiksi irtisanominen voi nopeuttaa yrittäjyyden valintaa tai vammautuminen estää aikaisemmassa työssä jatkamisen. Jos päätös muutoksesta on ollut omaehtoinen, on tapahtumalla yleensä positiivinen vaikutus, kun taas pakosta tapahtunut muutos koetaan yleensä negatiivisena. Jos yksilöllä on kyvykkyyttä asettaa päämääriä ja tavoitteita, hän löytää keinoja niiden toteuttamiseen ja puutteiden tai

menetyksien kompensoimiseen. Tällöin on mahdollisuudet menestymiseen paremmat heikoistakin lähtökohdista. (Nurmi ym. 2014, 186–187.)

2.1.2 Vanheneminen

Vanheneminen on yksilöllistä. Fysiologinen vanheneminen tapahtuu soluissa ja kudoksissa, joiden toimintakyky heikkenee. Perinnöllisyydellä on merkitystä vanhenemiselle mahdollisesti kolmanneksen verran, uusimpien tutkimusten mukaan vain 10 prosenttia ja tämäkin ilmenee henkilön ylitettyä 60 vuoden iän. Erilaiset sairaudet nopeuttavat elimistön tilan heikkenemistä ja täten vanhenemistä. Pääsääntöisesti vanhenemistä hidastetaan koko eliniän syömällä terveellisesti, tupakoimattomuudella, liikkumalla ja olemalla sosiaalisesti aktiivinen. Sairauksia ja vajaatoimintoja voidaan hoitaa korjaavilla tai hidastavilla lääkityksillä. Ympäristökijät vaikuttavat osaltaan fysiologiseen vanhenemiseen. (Kananen & Marttila 2019.)

Vanheneminen vaikuttaa yksilöllisesti fyysiseen kuntoon. Keskimäärin pitkään elävillä miehillä on saman ikäisiin naisiin verrattuna parempi ruumiinkunto, heidän osaltaan on tapahtunut luonnollinen valikoituminen valioryhmään. Koko eliniän ja erityisesti vanhetessa joustavan älykkyyden tasoa on ylläpidettävä harjoitteilla, jolloin reservikapasiteetti otetaan käyttöön ja joustavan älykkyyden tason voi säilyttää. Kognitiiviset taidot, joita käytetään arjessa jatkuvasti säilyvät yleensä hyvinä. Tätä älykkyyden osa-aluetta kutsutaan kiteytyneeksi älykkyydeksi. Vaikka toiminnoissa tapahtuukin hidastumista, voi ikääntyvä henkilö kompensoida vaikutuksia omalla toiminnallaan ja päästä tyydyttävään tulokseen käytännön tehtävissä. (Vuorinen 1998, 282–284.)

Vanhenemisen mukanaan tuoma terveydellisten tai fyysisten ominaisuuksien heikkeneminen eivät estä ihmisen henkisen toimintakyvyn ylläpitoa ja kasvua. Elämänhallinta ja kognitiivinen kyvykkyys muuttavat vuosien myötä muotoaan, ikääntyessä elämäkokemuksen myötä asioita ja niiden yhteyksiä hallitaan paremmin kokonaisuuksina. Tämä luo myös työelämää palvelevaa uudenlaista kyvykkyyttä. (Ilmarinen ym. 2003, 54–57.)

Ihmisten eläessä yhä pidempään on vanhenemisellekin luotava uusia käsitteitä. Vanhenemisen sisältö on muuttunut, eläköityneet kolmannen iän seniorit

ovat vahvasti mukana yhteiskunnassa ja sen toiminnoissa. Joko vasta neljännessä tai viidennessä iässä (taulukko 2) ollaan aikaisemmin tunnetussa vanhuudessa, jossa toimintakyky on alentunut ja apua tarvitaan enenevässä määrin. Viimeinen ikäkausi vaatii yksilöltä jatkuvaa sopeutumista uusiin eteen tuleviin tilanteisiin, tätä vaihetta kuvaa pysyvä epävarmuus. Ihminen tekee jälleen kerran valinnan suhtautumisessaan omaan toimintakyvyn heikkenemiseen. Henkisesti ihminen joutuu jälleen uuteen kehitysvaiheeseen, jossa jatkuvuuden kokemisen erilaisuus ja edessä olevat muutokset vaikuttavat tasapainon löytämiseen. Tämäkin elämänvaihe koetaan yksilöllisesti. (Saarenheimo ym. 2014, 62–63, 134–135.)

Taulukko 2. Elämänvaiheet ikäjanoilla (mukaillen Saarenheimo ym. 2014, 78–79)

Ikä	0–9	10–19	20–29	30–39	40–49	50–59	60–69	70–79	80–89	90–99	100–
Elämänvaihe											
lapsuus	■	■									
nuoruus		■	■								
varhaisaikuisuus			■	■							
keski-ikä				■	■	■					
myöhäis-keski-ikä						■	■				
3. ikä							■	■	■		
4. ikä									■	■	■

Taulukossa 2 esitettyjen ikävaiheiden lisäksi ihmiset on luokiteltu perinteisesti ikäpolviin, tiettyinä ajanjaksona syntyneisiin, joilla on yhteisiä yhteiskunnallisia kokemuksia, vaikka ne koetaan yksilöllisesti ja vaikutukset ovatkin erilaisia. Henkilöllä voi olla useita sukupolvirooleja yhtä aikaa, hän voi olla lapsi, vanhempi ja isovanhempi. (Saarenheimo ym. 2014, 77–79, 81–87.) Ihmisten elin-iän pidentyessä yli sataan vuoteen voi tulevaisuudessa olla elossa yhtä aikaa jopa viisi sukupolvea (Rantanen 2023).

Työelämässä tarvitaan tulevaisuudessa joustoja, kun työikäiset tulevat kantamaan yhä suuremman vastuun iäkkäiden omaisten hoidosta. Nyt lähes joka viides vähintään keski-ikäinen hoitaa edellistä polvea, osa samalla myös omia lapsiaan tai lastenlapsia. Toistaiseksi työelämäjoustot eivät kohdistu iäkkäämpien omaisten hoitovastuun lunastamiseen omien pienten lasten hoitamisen

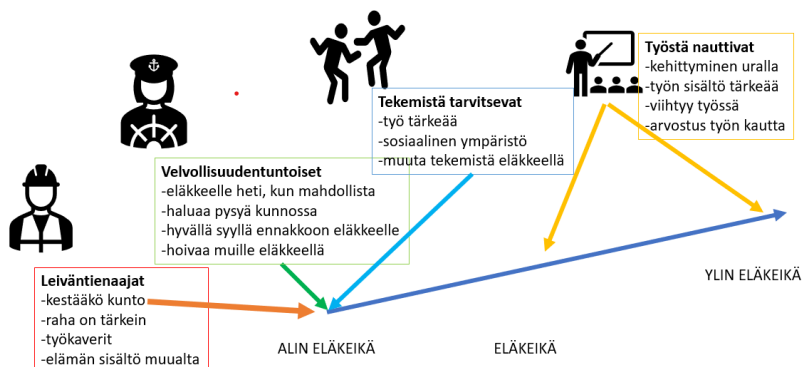
tavoin. Niinpä moni tyypillisesti pienipalkkainen nainen jättäytyy pois työelämästä tai eläköityy heti mahdollisuuden tullen voidakseen hoitaa vanhuksensa julkisen palvelutarjonnan ollessa kriisissä. (Bergbom ym. 2020, 53–73; Saarenheimo ym. 2014, 102–107.) Yhtenä merkittävänä voimavarana vanhempien ikäihmisten parissa ovat kolmannen iän aktiiviset seniorit, jotka toimivat vapaaehtoistyössä. (Saarenheimo ym. 2014, 114.)

2.2 Eläköityminen

Vuoden 2021 lopussa Suomessa oli 1 621 000 eläkeläistä, naisia oli 55 % ja miehiä 45 % (Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2021). Alle 68-vuotiaista sai vanhuuseläkettä Suomessa 260 000 henkilöä vuonna 2021. Vuodesta 2007 lähtien on 63–67-vuotiaiden työssäkäynti lisääntynyt eläkkeen rinnalla ja vuoden 2021 lopussa heidän määränsä oli 34 000. Toisaalta työskentelyä jatketaan myös alimman vanhuuseläkeiän jälkeen ja eläkkeelle jäämistä siirretään myöhemmäksi, näin teki 45 000 työssä käyvistä eläkeikäisistä. Eläkkeen rinnalla ansiotyössä käyvillä on keskimääräistä parempi vanhuuseläke ja heidän työtulonsa oli noin 80 prosenttia eläketulosta. Varhennettua osa-aikaeläkettä saavista kaksikolmasosaa teki edelleen töitä ja vain noin 10 000 henkilöä ei jatkanut työelämässä. Työssä ollessa voi saada osittaista varhennettua vanhuuseläkettä, sitä voi hakea täytettyään 61 vuotta. Tätä eläkemuotoa maksetaan, kunnes henkilö saa vanhuuseläkettä. Naiset työskentelivät aktiivisemmin eläkkeen rinnalla kuin miehet. Kaikista vanhuuseläkeläisistä teki vuonna 2021 töitä 60 000 henkilöä keskimäärin kuusi kuukautta vuodessa. (Kannisto 2022, 8–24.)

Työllisiin lasketaan Suomessa 15–74-vuotiaat. Työvoimatutkimukseen on vuodesta 2021 alkaen sisällytetty mukaan 75–89-vuotiaat. Tässä ensimmäisessä laskennassa seniorityöllisiä oli hieman alle 20 000 ja suurin ryhmä oli 75–79-vuotiaat. Heistä miehiä oli noin 70 %, suurin osa yrittäjiä tai yrittäjäperheenjäseniä eli reilut 65 %. Palkansaajia seniorityölläisistä oli noin 5000, heidän matlat kuukausitulonsa kertovat osa-aikaisuudesta, joitakin suurempia, jopa 3000 euron kuukausitulojakin oli tilastoitu. (Andersin ym. 2022.)

Ihmisiällä on erilaisia motivaatioita ja tarpeita tehdä työtä. Kun samalla tarkastellaan eläkkeelle jäämishalukkuutta suhteessa eläkeikään jako voi olla kuvan 3 mukainen.

Kuva 3. Eri motivaatioryhmien halukkuus jäädä eläkkeelle (Kinni ym. 2017, 45–54)

Kuvasta 3 nähdään, että **Leiväntienaajat** lähtevät eläkkeelle heti, kun se on mahdollista. **Velvollisuudentuntoiset** tekevät työtä vanhuuseläkkeen alaikärajaan asti, riippumatta mihin se on milloinkin säädetty. **Tekemistä tarvitsevat** jäävät eläkkeelle alimman eläkeiän täytyttyä. Tilalle tulee usein läheisten ja muiden hoivaaminen tai harrastaminen. **Työstä nauttivat** viihtyvät työssä vielä alimman eläkeiän jälkeenkin. Heille työ tarjoaa sisältöä elämään ja he ovat sitoutuneita siihen. (Kinni ym. 2017, 45–54.)

Valtion taloudellisen tutkimuslaitoksen (2022) tutkimuksen mukaan suurin osa ihmisistä eläköityy alimassa mahdollisessa eläkeiässään, vuonna 2024 se on 64 vuotta ja 6 kk. Vuoden 2017 eläkeuudistus nostaa asteittain eläkeikää ja vuonna 1965 syntyneiden henkilöiden alin vanhuuseläkeikä on 65 vuotta kuten oli ennen vuoden 2005 uudistusta. Alimman eläkeiän noustessa systemaattisesti kolmella kuukaudella per vuosi työssä ollaan siis pidempään. (Ravaska & Kanninen 2022.)

Vuoden 2024 säädösten mukaan ylipäin eläkeikään asti eli 69-vuotiaaksi työskenneltäessä kertyy tehdystä työstä 1,5 % eläkettä vuosiansioista, toisinsanoen myös eläkemaksuja maksetaan palkasta tai yrittäjän työtulosta. Tämän lisäksi jokaiselta kuukaudelta, jolla pidentää eläkkeelle jäämistä saa 0,4 prosentin korotuksen eläkkeeseen ilman ikärajaa tai työssäolovelvoitetta. (Eläketurvakeskus 2023.) Mikäli vanhuuseläkkeen rinnalla tekee töitä, siitä kertyvä

työeläketulo maksetaan aikaisintaan eläkkeensaajan täytettyä ylimmän eläkeikärajan. Eläkkeellä työtä tehtäessä palkkatulot ja eläke käsitellään erillisinä tulolähteinä. (Kannisto 2022, 10–11.)

Yrittäjänä voi toimia vanhuuseläkkeellä, silloin ei ole enää velvoitetta maksaa yrittäjäeläkemaksua. Yrityksen voi perustaa myös jäätyään vanhuuseläkkeelle. Vapaaehtoisesti voi maksaa eläkettä, kunnes vanhuuseläkkeen 69 vuoden yläikäraja täyttyy. Vapaaehtoinen uusi kertymä on muistettava hakea erikseen yrittäjätyön päätyttyä tai maksujen yläikärajan täytyttyä. Jos yrittäjäeläkettä ei enää halua kerryttää vapaaehtoisella maksulla, säästää yrittäjä huomattavan summan vuosittain riippuen yrittäjän työtulosta. Maksuprosentti on 63–69-vuotialta yrittäjiltä vuonna 2024 työtulosta 24,10 prosenttia. Osittaista vanhuuseläkettä nauttivat yrittäjät voivat jatkaa yrittäjänä toimimista, samoin yrityksen voi tässä tapauksessa perustaa menettämättä myönnettyä eläkeoikeutta. Molemmissa tapauksissa on kuitenkin maksettava yrittäjäeläkemaksua ylimpään eläkeikään tai yrittäjyyden päättyessä aikaisemmin, kyseeseen ikään asti. Työtulon määrä kannattaa aina tarkastaa tilanteen mukaiseksi, samoin eläkevelvoitteen ehdot esim. minimityötulo rajan alle jäävät työtulot eivät edellytä maksua, vuonna 2024 alle 9 010,28 euron, vaikka toiminta jatkuisi yli neljä kuukautta vuodessa. (Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen 2023).

Eläkkeelle siirtyminen on toisille luonteva ja toisille hyvinkin monimutkainen prosessi, jossa on useita eri vaiheita. Suunnitteluvaiheessa tulisi pohtia eläköitymisen vaikutuksia talouteen, statuksen ja toimintaidentiteetin vaihtumiseen, kun työstatus vaihtuu eläkeläisen rooliin. (Järvensivu & von Bonsdorff 2018, 36–37.) Heti eläköitymisen jälkeen on jatkuvuuden vaihe, josta puuttuu vain palkkatyö tai yrittäjän velvollisuudet. Odotettua eläköitymistä seuraa usein kiiri tai tyhjyyden tunne, jonka aste vaihtelee yksilöllisesti. Toiset hyppäävät tämän yli, erityisesti paljon harrastuksia omaavat henkilöt. Eläkkeellä oleminen ja luopuminen palkkatyöstä tarjoaa mahdollisuudet tehdä ja löytää uusia itseään kiinnostavia asioita ja huolehtia entistä paremmin terveydestään ja hyvinvoinnistaan. (Pirhonen ym. 2019, 105–118.)

Suomessa on osaajapulaa erityisesti ammatillisen koulutuksen käynneistä ja työkokemusta omaavista henkilöistä (Keskuskauppakamari 2023). Aktiivisten

harrastavien ja matkustelevien eläkeläisten tilalle haluttaisiin palkkatyön, yrittäjyyden tai vapaaehtoistyön kautta taloudellisen panoksensa yhteiskunnalle antavia tuottavia ikäihmisiä (Hantman & Cimmon 2014, 738).

Kansainvälisesti tarkasteltuna osa-aikainen tai itsenäisesti määriteltävä työaika lisää työn houkuttelevuutta eläkeiässä työskentelevien henkilöiden keskuudessa ja työssä jatkamista. Työn koetaan edesauttavan kunnon ja terveyden ylläpitoa. Keskeisin syy pidennettyyn työuraan on elämään sisällön luominen ja arvostuksen säilyminen työstatuksen kautta. Muita syitä jatkaa työelämässä on kontaktien säilyminen nuorempiin ikäryhmiin, päivittäisen rytmin säilyttäminen, osaamisen ja taitojen sekä hyödyntäminen että kehittäminen. Kuumuminen työyhteisöön, joka on voinut muodostua perheen korvikkeeksi osalle ihmisiä, tarjoaa sosiaalisia kontakteja. Yrittäjille asiakkuuksien jatkuvuus on merkittävä tekijä yritystoiminnan jatkamisessa eläkeikäisenä. Epätietoisuus eläkeläisen elämän sisällöstä tai sisällöttömyydestä jarruttaa eläkkeelle siirtymistä. (Sewdas ym. 2017, 672–681.)

Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen Eläkeläisten talous ja vireys -kyselytutkimuksen (2022) mukaan Hieman yli puolet kaikista vastanneista uskoi hyvinvointinsa jopa lisääntyvän, mikäli he palaisivat eläköitymisen jälkeen työhön. Kolmannes toivoisi uutta työtä tai työnantajaa, toisaalta 40 prosenttia tekisi mielellään aikaisempaa työtään. Halutuinta on osa-aikatyö, jossa kuormittavuus on sopivalla tasolla. Yrittäjyys kiinnosti tämän tutkimuksen mukaan noin 14 prosenttia vastanneista. (Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen 2022.) Trendinä on ollut havaittavissa varhain eläköityneiden paluu takaisin työelämään, sillä työllä on havaittu olevan muitakin merkityksiä kuin palkka tai eläkekertymä (Ravaska & Kanninen 2022). Siltatyö eli eläkkeellä työskentely, antaa ihmisille sisältöä elämään ja ylläpitää sosiaalista aktiivisuutta. Tämä vaatii kuitenkin hyvää fyysistä kuntoa ja osaamistason ylläpitoa. Siltatyö tarjoaa toivotun lisän pienituloisten eläkkeen rinnalle. (Rantanen 2021, 14.)

Eläkkeelle jäämisen suunnitteluun ja valmistautumiseen ei Suomessa ole panostettu. Siihen olisi hyvä valmistautua, sillä yksilön toimintaympäristössä tapahtuu radikaali muutos jäätessä kokonaan työelämän ulkopuolelle. Työyhteisö ja sen muodostama verkosto poistuu työn mukanaan tuomassa muodossa, vapaa-ajalla henkilösuhteita entisiin työkavereihin voi säilyä. Uusia tai

olemassa olevia muita verkostoja olisi hyvä vahvistaa jo ennen eläkkeelle siirtymistä. Lisäksi käytännön asiat, kuten terveystalvelujen saatavuus ja tulotaso, voivat muuttua ratkaisevasti. (Ilmarinen 2006, 42.) Eläkkeelle siirtymisen jälkeen koetun vapauden tunteen mentyä ohi ovat monet kokeneet tyhjyyden ja tarpeettomuuden tunnetta. Heitä olisi helpottanut jo ennakkoon mietitty uusi mielekäs tehtävä, pienikin. (Rantanen 2021, 10–13.)

Eläkkeelle jäävät henkilöt ovat viime vuosina ymmärtäneet entistä paremmin varautua taloudellisesti eläkkeelle jäämiseen säästöjen kautta (Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen 2022). Vapaaehtoisessa eläköitymisen viivästyttämisessä harvemmin taloudelliset tarpeet ovat tärkein syy jatkaa työelämässä. Yksilöllisesti syinä voivat kylläkin olla lainojen lyhennykset tai korkeat elintason kustannukset, halu hemmotteluun, säästämiseen tai lasten ja lastenlapsien tukeminen taloudellisesti. (Sewdas ym. 2017, 672–681.)

2.3 Ikääntyneet ja yrittäjyys

Ikääntyneiden 55–75-vuotiaiden yrittäjien määrä on lisääntynyt 2000-luvulla, ja toimialojen määrä ovat laajentunut maatalousyrittäjien määrän samanaikaisesti laskiessa. Tämän vuosituhanen ensimmäisellä vuosikymmenellä kasvua oli 40 000 yrittäjän verran ja 2010 saavutettiin 100 000 yrittäjän raja. Yhtenä syynä tuon ajanjakson voimakkaaseen kasvuun oli suurten ikäluokkien vanheneminen ja kasvunvuosien mukanaan tuoma yrittäjyyden mahdollistava vaurastuminen. (Järnefelt 2011.)

Englantilaisessa Curran ja Blackburnin (2001, 896–898) tutkimuksessa kysyttiin työssä olevien ja ei-työllisten 50–75-vuotiaiden halukkuutta työllistää itsensä yrittäjinä. Tulosten mukaan vain 16,9 prosenttia olisi jollain tavoin kiinnostunut tästä vaihtoehdosta. Työttömistä tai eläkkeellä olevista olisi noin puolet valinnut mieluummin yrittäjyyden, työssä olevista vain alle 15 prosenttia. Yrityksen perustaminen voisi olla toteutettu unelma, jolla taattaisiin toimeleaisuutta vanhemmalla iällä. Yrittäjinä toimi vain neljä prosenttia vastanneista ja saman verran oli aidosti suunnitellut itsensä työllistämistä. Erityisesti alhaisemilla tulotasoilla pelättiin sosiaaliturvan heikkenemistä ja elämän mahdollisuuksien kapenevan entisestään yrittäjyyden myötä.

Suomessakin vain pieni osa palkansaajia on pitkän aikavälin tutkimusten mukaan halukkaita siirtymään yrittäjiksi, ikääntyneimmät kaikkein vähiten. Erityisesti taloudellisen aseman epävarmuus ja yrittäjätyön kuormittavuus vastuineen ja riskeineen vähentää yrittäjyyden houkuttelevuutta. Työsuhteessa olevista alemmat toimihenkilöt ja työntekijät olisivat halukkaampia vaihtamaan toimialaa kuin keskijohdossa olevat tai ylimmät toimihenkilöt. Työpaikan vaihtohalukkuus on ollut yli 55-vuotiaiden keskuudessa kasvussa, osuus oli molemmissa 39 prosenttia vuonna 2018. (Sutela ym. 2019, 26, 324.) Kulttuurilliset tavat ja omat mielikuvat muiden suhtautumisesta yrittäjyyteen vanhemmalla iällä rajoittavat yrittäjäksi lähtemistä. Lisäksi luottamus omaan kyvykkyyteen ja pelko runsaasta työmäärästä yrittäjänä ovat rajoittavia tekijöitä. Esteenä voi olla myös erilaiset verotukseen ja sosiaaliturvaan liittyvät säännökset, jotka rajoittavat osa-aikaista yrittäjyyttä. (Kautonen 2008, 138–139.)

Työntekijöiksi yrittäjyyteen on tunnistettu työttömyys tai sen uhka ja ikärisismi, huono eläkekertymä ja muiden mahdollisuuksien puute. Vetotekijöitä ovat kasvavat tulot, mahdollisuus testata liikeideaa ja kehittää sitä, sosiaalinen arvostus, itsensä kehittäminen ja itsenäisyys. Tärkeintä on löytää mielenkiintoinen ja kannattava liikeidea, jossa voi hyödyntää hankittua ammattiosaimista, verkostoja ja käyttää tuottavasti kertyneitä säästöjä. Yrittäjyyttä suunniteltaessa perheeltä, ystäviltä ja konsulteilta saatu tuki koetaan arvokkaaksi. (Heimonen 2013, 59–61.) Sisäinen motivaatio tarvitsee usein ulkoisen sysäyksen yrittäjyyteen, tällä voi olla yhteys arvoihin ja vaikuttamismahdollisuuksien kokemiseen. Minäpystyvyydellä on suuri merkitys yrittäjäksi ryhtymiseen ja yrittäjäminän luomiseen. (Sankelo 2022, 106–112.)

Eteenpäin pyrkivä toimijuus johdattaa yrittäjyyteen, jos palkkatyössä ei koe pääsevänsä eteenpäin tai tulevansa kuulluksi ja arvostetuksi (Sankelo 2022, 192). Yrittäjyyteen houkuttaa toiminnallinen itsenäisyys ja mahdollisuus tehdä asiat omalla tavalla. Itsemääräämisoikeus on monelle tärkeä motivaation lähde palkkatyöstä luopumiseen ja yrittäjäksi lähtemiseen. Tämä lisää ikääntyvien ihmisten hyvinvointia, vaikka tulotaso putoaisi yrittäjyyden myötä. Yhteiskunnallisesti on kannattavaa saada ikäihmiset aktivoitua tuottavaan toimintaan mahdollisimman pitkään, jolloin heidän panoksensa on edelleen käytettävissä. Vastapalvelukseksi olisi heille tarjottava tukipalveluita yrittäjäksi ryhtyessään.

(Kautonen ym. 2017, 331–333.) Sosiaalisen aseman parantuminen, arvostuksen kokemus ja toiminnan tuottavuus vahvistavat minäidentiteettiä ja tyytyväisyys yrittäjyysvalintaan paranee (Sankelo 2022, 190–191, 217–218).

Yrittäjyys eläkkeellä on monille lisätulonlähde ja se on sivutoimista. Joillakin toimialoilla työn tarjoaminen yrityksen kautta on toimivampaa kuin palkkatyön tekeminen sivutoimisena. Ikääntyneiden yrittäjien kokonaismäärästä iso osa on kuitenkin harjoittanut päätoimista yritystoimintaa pitkään, useampia vuosikymmeniä. (Järnefelt 2011.) Eläkkeen rinnalla toimivien osa-aikayrittäjien määrä on jatkuvassa kasvussa. Yrityksiä perustetaan aktiivisesti ennen eläköitymistä, jolloin ikään kuin varaudutaan palkkatyöstä pois siirtymiseen. Varsinaisen koko- ja osa-aikayrittäjyyden lisäksi työ voi olla itsensä työllistämistä ilman yritystä tai vapaaehtoistyötä. Siltatyö voi olla myös kausiluonteista, siihen voi liittyä myös alan vaihto tai eläköitynyt yrittäjä tekee palkkatyötä työsuhteessa esimerkiksi aikaisemmin omistamassaan yrityksessään. (Järvensivu & von Bonsdorff, 2018, 35, 38–39).

Minäpystyvyyttä vahvistaa yrittäjien jatkuva tietotaidon päivittäminen ja vahva ammattiosaaminen. Moni vanhempana yrittäjyyden valinnut kokee aluksi olevansa pikemminkin ammatinharjoittaja. Yrittäjyyteen liittyvät asiat ovat vastaalkajille uusia ja verkostoista saatava apu ja tuki on merkittävää onnistumisen kannalta. Minäpystyvyyys ja periksiantamattomuus auttavat yrittäjää vaikeuksien kohtaamisessa, yritystoiminnasta luovutaan vasta pitkän harkinnan jälkeen. Yrittäjyydestä luovutaan joskus lievästi pettyneenä, mutta pystypäin. Syynä lopettamiseen saattaa olla osaamisvaje toimialan vaatimusten muuttuessa tai toiminnan supistaminen uudelleen kouluttautumisen ja investointien sijaan. Eläköityminen voi olla yrittäjällekin kunniallinen pelastusrenkas luopumistilanteessa. (Sankelo 2022, 189–191, 226–229.)

Yrittäjien eläkkeelle siirtyminen on monimutkainen prosessi, jossa on useita eri vaiheita. Yrittäjien osalta aina ei edes tyypillinen työvoiman ulkopuolelle jäämisen kriteeri täyty. Eläköitymisprosessi muodostuu hyvinkin pitkäksi suunnitteluvaiheesta jäämishetkeen. Yrittäjillä tähän liittyy myös yrityksen toiminnan jatkumisen suunnittelu tai yritystoiminnan lopettaminen. (Raitala 2023.) Siirtymävaihe on oleellinen osa prosessia ja siihen liittyy vahvasti eläkkeellä

olemisen opettelu. Yrittäjistä vain harva jää elämänsä aikana kokonaan eläkkeelle eli lopettaa työnteon tai jättäytyy pelkän eläketulon varaan (Järvensivu & von Bonsdorff, 2018, 36–37, 43–44).

2.4 Oppiminen ja ikääntyminen

Sitran vuonna 2020 julkaiseman Elinikäinen oppiminen Suomessa 2019 -kyselyn mukaan eniten oppimisen ja itsensä kehittämisen tueksi koettiin tarvittavan taloudellista tukea, heti toisena tulivat koulutusmahdollisuudet ja kolmantena mentorointi yhdistettynä osaamisen arviointiin.

Jatkuvan oppimisen tarve kasvaa digitaalisuuden lisääntymisen myötä. Nyt eläkeiän saavuttavat ovat kokeneet koronaepidemian digiloikan, joka pakotti oppimaan nopeasti uusia toimintatapoja. (Ranki 2000, 49.) Ikä ei ole este oppimiselle, tärkeintä on oma motivaatio ja ympäristön kannustus. Erityisesti kouluttajilla ja opettajilla on todettu olevan suuri vaikutus vanhempien henkilöiden intoon oppia. Elinikäinen oppiminen antaa hyvät mahdollisuudet ylläpitää oppimisen taitoa ja kykyä. Tavat oppia muuttuvat vuosien myötä, ikääntyvien ulkoa oppimisen kyky heikkenee, mutta asiayhteyksien ja vanhaan tietoon liittäminen kautta opitaan uudet asiat. Vanhoja oppeja voidaan joutua myös hylkäämään eli poisoppimaan. Oppimisympäristön pitää olla valoisa ja rauhallinen, akustiikan hyvä. Vanhempien opiskelutahti on hitaampi, kertausta ja toistoja tarvitaan enemmän, aikaa keskusteluille ja rentoutumiselle on varattava aikatauluun. Oppimisstrategiana on vanhan tiedon vahvistaminen ja sen päälle rakennetaan uusi tieto, näiden yhteyden varmistaminen turvaa syvällisen oppimisen. Tiedon on oltava opiskelijaa konkreettisesti hyödyttävää, esimerkkien avulla liitetään uusi tieto työtehtäviin tai osaamisen laajentamiseen. Myönteisten mielikuvien luominen oppimisesta ja opittavasta aiheesta on osa kouluttajan osaamista. Turvallisen ilmapiirin luominen on koko opintoryhmän yhteinen tehtävä ja kouluttaja johtaa sitä. Tällöin koetaan, että virheitä voi ja saa tehdä tai oman osaamattomuuden kertominen ei hävetä. Koulutuksessa pitäisi kunnioittaa jokaisen omaa tyyliä oppia ja tukea sen hyödyntämistä. Osaamisen arviointia tekevät opiskelija ja opettaja yhdessä. (Ilmarinen 2006, 169–171.)

Israelissa toteutetussa ikäihmisten yrittäjyysvalmennuskokeilussa järjestettiin yrityshautomoja 18 kuukauden ajan, jolloin fyysisesti tavattiin muita yrittäjyydestä kiinnostuneita 60–75-vuotiaita henkilöitä ja ohjaajia. Osallistujille tarjottiin luentoja eri aiheista, ryhmäkeskusteluja, käytännön harjoitustehtäviä ja yksilöohjausta. Näin parannettiin osallistujien osaamista ja taitoja edetä kohti yrittäjyyttä. Hautomossa kirjoitettiin liiketoimintasuunnitelma innostavassa ryhmässä ja ympäristössä. Osa perusti yrityksen nopeasti hankkeen innoittamana ja keskittyivät työn tekemiseen. Sisäiset tarpeet ja kyvykkyydet johtavat muita useammin yrittäjinä jo aikaisemmin toimineet eläkeiässäkin tarttumaan yrittäjyyteen. Hankkeen yhtenä tuloksena oli vaikutusten laajeneminen koko yhteisön hyväksi työpaikkoina ja toisenlaisina malleina ikääntymisestä ja vastuunottamisesta omasta hyvinvoinnista. (Hantman & Cimmon 2014, 737–744.)

Yli 50-vuotiaille tarjottava yrittäjyyskoulutus voi suomalaisenkin tutkimuksen mukaan tarjota hyötyjä myös heille, jotka eivät lopulta lähde yrittäjiksi. Sosiaalisia hyötyjä ovat oman työllisyyden löytäminen uudelleen ja hakeutuminen takaisin työelämään tai kiinnostus vapaaehtoistyöstä. Osallistujien elämän laatu voi näin parantua. (Kautonen 2008, 139.) Yrittäjyyskoulutus voidaan suunnata iän mukaan rajatulle ryhmälle. Koulutuksen sisältö voi koostua myös päivitystiedosta aikaisemmin yrittäjinä toimineille. Erilaisissa tapahtumissa voidaan kertoa tietoja ikääntyneiden yrittäjyyden erityispiirteistä ja luoda myönteistä suhtautumista. Iäkkäiden omat, erityisesti aloitteleville yrittäjille neuvontaa tarjoavat yritysneuvontakeskukset ja vertaisten kanssa keskustelut antaisivat tukea uusille yrittäjille, samoin erilaisten hankkeiden kautta tarjottava sisältö. (Heinonen 2013, 63–65.)

Vaihtoehtona varsinaiselle koulutukselle iäkkäämmille aloittaville yrittäjille voitaisiin tarjota mentorointia, jolloin yksilölliset tarpeet voidaan huomioida paremmin. Mentorointi on yrittäjän rinnalla kulkemista ja erilaisten näkökulmien avaamista yrittäjän työhön ja toimintatapoihin. Mentoroinnilla tuetaan myös yrittäjäidentiteetin kehitystä. Identiteetin muutosprosessin onnistuminen vaikuttaa uusien yrittäjien tyytyväisyyteen tekemäänsä valintaan. (Mallett & Wapshott 2015, 250–266.)

Vertaisoppiminen on yksi käytännönläheinen tapa oppia. Se voi tapahtua yksinkertaisimmillaan epävirallisen keskustelun kautta kohdattaessa toisia saman toimialan osaajia tai yrittäjiä. Järjestäytyneemmässä tavassa yrittäjäryhmä kokoontuu sovitusti käsittelemään yrittäjyyteen liittyviä aiheita. Toimialajärjestöt ja yrittäjähdistykset järjestävät tapahtumia, joissa asiantuntijat jakavat uutta tietoa. Näissä tilaisuuksissa käytävät keskustelut tarjoavat osallistujien ajattelulle uusia ärsykeitä, tietous ja tietoisuus lisääntyy. Samalla vahvistetaan verkostoja, kun tutustutaan tosiin yrittäjiin. Vertaisoppiminen vaatii rohkeutta kertoa ajatuksistaan ja avoimuutta hyväksyä erilaisia näkemyksiä. Vertaisoppimiseen on monenlaisia mahdollisuuksia, sitä voi tapahtua paikan päällä kohtaamisten lisäksi tietoverkoissa erilaisissa ryhmissä niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. (Silvennoinen & Raulo 2023, 5–9.)

3 TUTKIMUSASETELMA: TUTKIMUSPROSESSI JA -MENETELMÄT, OMAN AINEISTON HANKINTA

3.1 Tutkimusmenetelmät

Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kvantitatiivinen tutkimus pohjautuu objektiivisuuteen ja todennettaviin tosiasioihin. Määrällisessä tutkimuksessa katsotaan asioilla olevan yleispätevä syy ja siitä johtuvat seuraukset. (Hirsjärvi ym. 2007, 136). Määrällisessä tutkimuksessa kysytään kuinka paljon, miten usein tai mitä syy-seuraussuhteita ilmenee. Tutkimuksella haetaan yleistävää tietoa ja tutkimuksen tekijän ei saa vaikuttaa tutkimukseen. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tiedon hankinta voidaan tehdä kokonaan tutkijasta riippumattomasti esimerkiksi verkkokyselyinä. (Vilkkä 2021, 23–26.)

Kvantitatiivinen tutkimus jaetaan selittävään tutkimukseen, jonka avulla esitetään kausaalisia eli syy-seuraussuhteita, vertailevaa tutkimusta tehdään useamman tutkittavan kohteen tai esimerkiksi ajankohdan välillä. Näissä tutkimusmuodoissa asetetaan selkeitä väitteitä tai kysymyksiä eli hypoteeseja, joita tutkitaan. Hypoteesit perustuvat aiempaan tutkimukseen, teoriaan tai johonkin malliin, jota halutaan testata. Tämän teoriapohjaisen hypoteesin tilalla voi olla empiirinen hypoteesi, joka perustuu tutkijan tekemiin havaintoihin tai kokemuksiin. Hypoteeseja siis testataan yksinkertaisin kysymyksin tai väittein.

Hypoteeseja voidaan tuottaa kartoittavalla tutkimuksella, jonka avulla etsitään uusia aiheita perehtymällä monipuolisesti saatavilla olevaan aineistoon tai valmiisiin malleihin, joita voidaan hyödyntää tutkimuksessa. Ennustavalla tutkimuksella puolestaan arvioidaan tai ennustetaan muuttuvina ajankohtina tai tilanteissa ilmiöiden erilaisia ilmenemismuotoja tai seurauksia (Vilka 2021, 24–25.)

Tutkimukselle muotoillaan hypoteesi ja määritellään käsitteet. Seuraava vaihe vaatii tarkkuutta, sillä siinä on huomioitava oikeanlaisen, eli numeraalisesti tulokittavan havaintoaineiston kerääminen ja tavat toteuttaa se. Lisää suunnittelua vaatii oikeanlaisen otannan määrittäminen ja siihen sopiva, kriteereitä vastaava perusjoukko, josta otetaan otos tutkimukseen. Tutkimus viedään taulukkomuotoon, johon tieto kerätään ja se muokataan numeraaliseen muotoon, jolloin saadaan luotua tilastollinen aineisto. Tilastollisen analyysin avulla tehdään päätelmät. (Hirsjärvi ym. 2007, 136.) Jo suunnitteluvaiheessa on huomiota kiinnitettävä kysymysten muotoiluun ja niiden sopivuuteen mittareihin, mittaustasteikoihin ja otantamenetelmiin (Vilka 2021, 25).

Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisen tutkimuksen avoin luonne ja sen luontainen mahdollisuus tuottaa uutta tietoa tai nostaa esille erilaisia ilmiöitä (Kylmä ym. 2003, 610). Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on ymmärtää ilmiöitä ihmisten aitojen kokemusten kautta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään avoimia kysymyksiä, joilla pyritään saamaan laaja käsitys informanttien subjektiivisista kokemuksista. (Palonen & Kylmä 2022, 383.)

Tutkimuksessa kohteena ovat ihmisten yksilölliset, aidot kokemukset tiettyyn aikaan ja viitekehukseen sidoksissa olevasta ilmiöstä. Haastatteluissa tutkija kohtaa haastateltavat henkilökohtaisesti. (Hirsjärvi ym. 2018, 161.) Samassa tilassa kohdattaessa saadaan sanojen ja äänen sävyjen lisäksi viestejä kehollisen ilmaisun kautta (Laine 2015, 39). Empiirisen tutkimuksen haastattelupaikan valinta vaikuttaa siihen välittykö haastateltavasta samalla myös muuta tietoa (Puusa & Juuti, 2021, 76; Puusa ym. 2021, 220–222).

Kvalitatiiviselle tutkimukselle tunnusomainen aineistolähtöisyys vaatii tutkijalta merkittävää työpanosta aineiston keräämisessä, käsittelyssä ja analysoinnissa. Tehdyillä valinnoilla aineiston keräämisen ja analysoinnin aikana on merkittävä rooli tutkimuksen lopputulokseen. (Eskola 2015, 188). Laadulliselle tutkimukselle annetaan mahdollisuus tuottaa monipuolisesti tietoa, jota yhdistelemällä voidaan luoda laajempaa kuvaa ilmiöstä. (Laine 2015,79.)

Kvalitatiivinen empiirinen aineisto muodostuu näytteistä tutkittavasta aiheesta, tästä aineistosta toivotaan nousevan aivan uusia ilmiöitä. Koska empiirinen tutkimus on vain osa laadullista tutkimusta, on sen havaintoja verrattava muista lähteistä saatuihin havaintoihin ja valmiisiin tutkimustuloksiin. (Alasuutari 2011, 262–264.)

Tapaustutkimus

Tapaustutkimus pohjautuu nimensä mukaisesti johonkin tiettyyn ainutkertaiseen tapaukseen. Se on sidoksissa tiettyyn ympäristöön ja usein aikaan. Tapaustutkimus sidotaan jo olemassa olevaan teoretiseen tietoon, jonka avulla jäsenetään empiirisen tutkimuksen tuottama tieto. (Aaltio-Marjosola 1999). Tapaustutkimusta tehtäessä on tärkeää, että määritellään tarkasteltava tapaus, analysoidaan tutkimustulokset ja löydetään ratkaisu tutkimuskysymyksiin, jotka usein muotoutuvat tutkimuksen edetessä (Erikson & Koistinen 2014, 4, 23). Tutkimukselle asetetaan rajaavat tekijät tutkimusaiheen mukaan. Jokaisella informantilla on aiheesta oma ainutkertainen tarinansa, joka kerrottuna tuottaa yksilöllistä tietoa vastaukseksi tutkimuskysymykseen. (Oliver 2021, 132–135.) Haastateltavien kertomuksien yksilöllisyyttä kunnioitetaan ja niitä peilataan tutkimuksen teoriataustaan (Piekkari & Welch 2020, 213).

Tapaustutkimuksessa keskitytään rajattuun ilmiöön, prosessiin tai toimintamalliin, jota lähdetään tutkimaan. Tapaustutkimusta kuvataan tieteellisissä kirjoituksissa myös tutkimusstrategiaksi. Tapaustutkimuksen prosessimainen luonne vaikuttaa siihen, että se kehittyy ja muuntuu tutkimuksen edetessä. (Erikson & Koistinen 2014, 1–6, 22.) Tapaustutkimuksessa voidaan tutkia yhtä tai useampaa tapausta. Kun päädytään valitsemaan useampi tapaus tai informantti, on mahdollista tehdä vertailevaa analysointia jonkin merkittävän eroavuuden suhteen. (Piekkari & Welch 2020, 207–217.)

Tapaustutkimuksen tiedonantajien määrä voi olla yhdestä hyvinkin laajaan tutkittavien yksiköiden määrään. Yhtä kohdetta tutkittaessa tutkimus tehdään yksityiskohtaisesti. Ilmiötä tai kohdetta tutkittaessa se voi sisältää useita sisäisiä yksiköitä, joiden tuottamaa tietoa tutkitaan tutkimusrajan mukaisesti. (Oliver 2021, 135–136.) Tapaustutkimukseen informantit valitaan tutkimusta palveleviksi (Aaltio-Marjosola 1999). Tutkimukseen haastateltavien valinnan voidaan katsoa olevan eliittiotanta, koska on mahdollista valita henkilöt, joilla tiedetään olevan hyvä kyky tuottaa tarvittavaa tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 99). Tapaustutkimuksessa voidaan haastateltavat valita palvelemaan tutkimusta ilman vaatimusta satunnaisotannasta, jolloin he muodostavat harkinnanvaraisen näytejoukon (Puusa 2021, 106). Oliverin (2021, 136–137) suositusten mukaisesti pientä informanttijoukkoa kootessa on huomioita kiinnitettävä heidän merkitykseensä koko tutkimukselle.

Empiiristä tietoa voidaan tapaustutkimuksessa hankkia useammalla tavalla, joista haastattelu on yleisesti käytetty ja lisäksi voidaan hyödyntää esimerkiksi kyselylomaketta. Ilmiötä tutkitaan mahdollisimman monipuolisesti erilaisista lähteistä kerätyn teorian ja empiirisen haastattelutiedon avulla. (Aaltio-Marjosola 1999.) Tutkimustapa on monimuotoinen ja mukautuva, joten tutkijan on oltava tarkkana, etteivät ilmiö ja konteksti sekoitu toisiinsa (Piekkari & Welch 2020, 209–211).

Tapaustutkimuksella ei rakenneta yleistettävää teoriaa, vaan syvennetään käsitystä ilmiön monimuotoisuudesta ja keinojen kirjoista, joilla voidaan tukea päätöksentekoa ja siihen liittyviä tarpeita ja parhaiten toimivia keinoja. Tutkimuksen tuloksilla on merkitystä käytännön toiminnassa. (Kallio & Palomäki 2020, 86–96.)

Selittävässä tapaustutkimuksessa teoria tulee empiirisen tutkimuksen tueksi. Siinä haetaan tietoa ilmiöihin, muodostuneisiin käytäntöihin tai valikoituneisiin prosesseihin. Ilmiön takana voi olla hyvin monisyisiä tekijöitä, jotka muodostavat yhteen liittyessään tutkittavan tapauksen tai tapauksia. Erilaisilla tapahtumilla ja toimintamalleilla voi olla vaikutusta tutkittavan ilmiön muodostumiseen. Tutkimalla ajankohtaista ilmiötä eli tapausta haastattelemalla asiaa tuntevia informantteja luodaan siitä todellista kuvaa. (Erikson & Koistinen 2014, 12.)

Tarinallisuus

Ihmisen identiteetti rakentuu elämäntarinoiden kautta, kokemuksiaan kertomalla henkilö saa uusia näkökulmia ja vahvistusta omaan kehitykseensä elämänsä tietyssä osa-alueessa. Reflektoimalla omaa historiaansa, valikoiden ja muotoillen sieltä halutut muistot ja selitykset, ihminen kehittää minuuttaan haluamaansa suuntaan. Elämäntarinat koostuvat pienemmistä tarinoista, joista muodostuu juoni ja niiden kautta luodaan keskinäisiä yhteyksiä, joista lopulta muodostuu kokonaisuus. Tapahtumille annetaan merkityksiä ja tarinoiden avulla ne ovat jaetavissa muille. (Syrjälä 2018, 268–272.)

Tarinan aihe rajataan, jolloin informanteilla ei ole avointa valtakirjaa valita ja päättää aiheesta itsenäisesti (Yin 2003, 89–90), sisällöstä kylläkin. Hyvärisen (2017, 177) mukaan tarinallinen haastattelu antaa informanteille väljyyttä kertoa kokemuksellista tietoa ja taustaa tarinan aiheeseen vaikuttaneista seikoista haluamallaan tavalla. Kirjoitettu tarina voi helposti muodostua eneminkin raportiksi tutkittavasta aiheesta, muotoiltuina vastauksina ennalta annettuihin kysymyksiin.

Tarinaa kertoessaan henkilö tulkitsee tapahtumia, joita hänelle oli tapahtunut tai mitä hän oli tehnyt, mitkä syyt johtivat tilanteisiin, ja miten hän oli toiminut asioiden edistämiseksi. Tarina muodostuu eri osista. Tarina alkaa päätöstä edeltäneestä ajasta, keskikohtana voidaan pitää mennyttä tai menossa olevaa aikaa. Tarinan tapahtumat liittyvät toisiinsa, vieden tarinaa eteenpäin. Tarinan päättäminen on tarinan lopetusosa. Kertoja eli informantti tekee valintoja kertomistaan tapahtumista, hän saattaa vaihdella niiden merkittävyytensä ja jättää pois mielestään juonen kannalta epäolennaisia asioita. Juoni eli tarinan keskeinen sisältö pysyy kuitenkin samana. (Hänninen 2015, 170.)

Tarinoilla oli vahva ajallinen yhteys, näin tarinoista muodostuu myös ajankuvia. tarinat sijoittuvat pääosin menneeseen, haastateltavan elämänhistoriaan, mutta ne voivat ennustaa myös tulevaa. Kulttuurinen ja sosiaalinen ympäristö, missä tapahtumat on eletty tai eletään, vaikuttavat kertomusten sisältöön. Jokainen tulkitsee yksilöllisesti sosiaalista ympäristöään ja tuottaa oman näke-

myksensä sen todellisuudesta. (Puusa ym. 2021, 216–217.) Narratiivien tutkimuksessa tarinan avulla haastateltavilta halutaan kerätä tietoa ilmiön valintaan liittyneistä tapahtumista ja syistä (Heikkinen 2015, 160–161). Kerrotut tarinat antavat tutkijalle yksilöllistä ainutkertaista tietoa, keräämällä useampia tarinoita samasta aiheesta saadaan laajempi ja monipuolisempi aineisto tutkimukseen (Hyvärinen 2017, 174). Tarinoiden tulkitsemisessa auttaa, että informanteilla ja haastattelijalla on sama kulttuurillinen tausta ja kieli (Hänninen 2015, 170).

Narratiivisia tarinoita voidaan tutkia juonianalyysin avulla. Silloin tarkastellaan tarinan alkutilannetta ja sen päätepistettä. Nämä juonet voivat olla sankaritarinoita, komediallisia, tragedioita, ironisia tai satiirisia jopa katumistarinoita. Tarinan juoni voi liittyä ihmisen muuttumiseen, jossa voidaan tehdä kääntymys tai kehitytään ihmisenä haasteiden ja vaikeuksien kautta. Tarinasta voidaan analysoida sen syvärakenteita eli tarinan juonta kantavia voimia, jolloin käytetään aktanttianalyysiä. Elämäntarina-analyysi puolestaan sisältää teeman, jolla on positiivinen tai negatiivinen sävy. Elämäntarina-analyysissä analysoidaan nimensä mukaisesti elämän tarinaa. Siinä voidaan tarkastella myös kielikuvia. Joukosta yksittäisiä tarinoita voidaan halutessa muodostaa tyyppitarinoita, näin informanttien yksityisyys säilyy. (Hänninen 2015, 174–180.)

Narratiivisessa haastattelussa heikkoutena on kertojan mahdollinen halu kertoa tarinaansa sellaisessa muodossa, jota hän olettaa odotettavan juuri tässä tutkimuksessa. Tarinat muotoutuvat vuorovaikutuksessa, näin haastattelijalla saattaa olla osansa haastattelujen lopputulokseen, vaikka ohjausta tiettyyn suuntaan ei tietoisesti tehdäkään. (Puusa ym. 2021, 220–222.)

Tarinat ovat hyvin henkilökohtaisia ja siksi onkin haastattelutilaisuuden alussa kerrattava selkeästi, mihin tarkoitukseen ja millä tavoin saatua materiaalia käytetään. Tarinallisessa haastatteluosuudessa haastattelija vetäytyy taustalle ja antaa informantille tilan puhua ja viedä tarinaa haluamallaan tavalla eteenpäin. Tutkimuksen jatkotyöstössä huomioidaan, ettei haastateltavia tunnisteta esimerkiksi näytteistä eli heidän henkilötietonsa pseudonymisoidaan eettisten periaatteiden mukaisesti. (Hänninen 2015, 181.)

Avoinhaastattelu

Haastattelu voi olla täysin avoin, jolloin haastateltaville annetaan mahdollisuus kertoa yhden kysymyksen tai aiheen mukaisesti juuri, mitä hän haluaa tästä kertoa (Leinonen 2027, 89). Avoin haastattelu on strukturoimaton, siinä ei ole teemoja ja haastateltava johdattaa aihetta eteenpäin. Avoin haastattelu on ilmiökeskeinen. Haastattelijalla on lupa osallistua haastatteluun intuitiivisilla kysymyksillä ja kertoen omia kokemuksiaan pysyen kuitenkin aiheessa kuten haastateltavankin odotetaan pysyvän. (Puusa 2021, 114.)

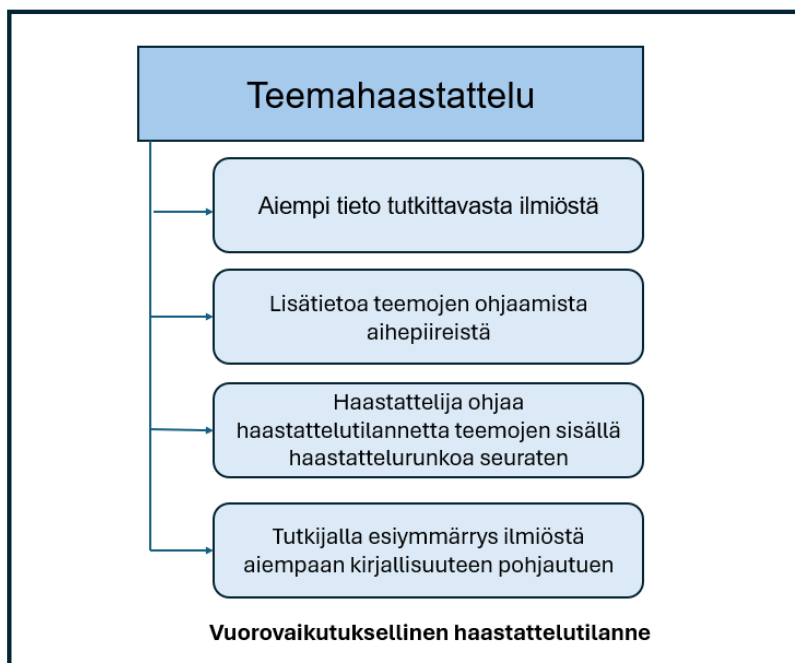
Syvähaastattelu

Syvähaastattelussa pyritään perusteelliseen ilmiö tulkintaan. Haastateltavia on vain yksi tai muutamia ja samaa haastateltavaa voidaan kuulla useampaan kertaan. Haastattelijalla on oltava hyvä tietämys tutkittavasta ilmiöstä. Syvähaastattelu on vapaamuotoista keskustelua, mutta haastattelijalla on sille rakenne kerrityksellä koko ajan vanhan tiedon päälle uutta syvemmälle luotavaa tietoa. (Puusa 2021, 114.)

Teemahaastattelu

Teemahaastatteluun haastattelijalla valmistautuu tutustumalla ilmiöön liittyvään aiemmin tutkittuun tai kirjoitettuun tietoon, haastattelijalla on oltava kuva ilmiöön vaikuttavista tekijöistä ja kokonaisuudesta (Puusa 2021, 112). Teemahaastattelu on aineistonkeruu menetelmä, jossa haastateltava ja haastattelijalla kohtaavat toisensa vuorovaikutuksellisessa sosiaalisessa tilanteessa (Lehtonen ym. 2017, 88–89). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu tutkimusmenetelmä, jossa haastattelijalla asettaa teemojen kautta kysymykset haastateltavalle. Haastattelun väljä teemallinen rakenne mahdollistaa tarvittaessa palaamisen aiempaan kysymykseen. (Palonen & Kylmä 2022, 285–286.)

Kuvassa 4 esitetään tutkimuksen tekijän teemahaastatteluun valmistautumisen tehtävät eli tutustuminen ilmiöön liittyvään aiempaan tietoon ja päätettyihin teemoihin liittyvän täydentävän tiedon hankkiminen (Palonen & Kylmä 2022, 288).

Kuva 4. Teema haastattelun ominaispiirteitä (mukaiillen Palonen & Kylmä 2022, 288)

Palosen ja Kylmän (2022, 288) mallin mukaisesti haastattelija tekee teemoihin pohjautuvan haastattelurungon, jota hän hyödyntää haastatellessaan informantteja. Haastattelija huolehtii, että kaikki teemat käsitellään kattavasti lisäkysymysten avulla, vaikka järjestys ja painotus vaihtelisivat haastateltavan tuottaessa empiiristä tutkimusaineistoa. Kuvasta 4 nähdään myös, että tutkijan on muodostettava esiymmärrys ilmiöstä ennen tutkimusanalyysin tekemistä, jolloin hänelle muodostuu entistä laajempi näkemys tutkittavasta ilmiöstä (Palonen & Kylmä 2022, 28).

Ennen teemahaastatteluja haastattelijalla on siis oltava kokonaisymmärrys aiheeseen liittyvästä teoriasta ja ilmiöstä, jotta hän osaa keskustella ilmiöstä ja siihen liittyvistä hyvinkin erilaisista osa-alueista haastateltavien kanssa. Haastattelijan on osattava puhua haastateltavan kanssa kuvainnollisesti samaa kieltä, jolloin molemmat ymmärtävät kysymykset pääosin samalla tavoin. Tekemällä haastatteluja opinnäytetyön tekijälle avautuu mahdollisuus laajentaa omaa ymmärrystään ilmiöstä informanttien kokemuksellisten tulkintojen ja heidän luomiensa merkitysten kautta. (Puusa 2021, 112–114.) Kysymyksillä pyritään varmistamaan kattavan materiaalin hankinta tutkimusta varten (Hänninen 2015, 172).

Haastattelussa voidaan havaita kolme erillistä osaa: varauksellinen tunnus-
telu, vapautuneempi kerronta, asioiden selittäminen ja jäsentäminen. Viralli-
sen haastattelun jälkeen voi muodostua rentoutuneemman keskustelun hetki.
Tässä tilanteessa saadun tiedon ottamista mukaan haastatteluaineistoon jou-
tuu tutkija harkitsemaan. Haastattelijan vastuulla on materiaalin vastaavuus
asetettuihin tavoitteisiin ja ilmiön tarkasteluun useasta lähtökohdasta. Tutki-
muksen kannalta onkin merkittävää, että teemat ovat harkiten valittuja. (Es-
kola ym. 2018, 47–49.)

Haastateltujen kokemuksilla on sosiaalisesti vaihtelevat kontekstit, vaikka tut-
kittava ilmiö oli sama. Haastattelutilanteissa muodostuu samoin konteksti ja jo-
kaiseen tapaamiseen oma erityinen ilmapiiri. Haastattelutilanteeseen sovitun
kokemustarinan sisällön muodostuminen riippuu haastateltavan motivaatiosta
ja tunnetilasta haastatteluhetkellä. Tämä vaikuttaa siihen, miten haastateltavat
tulkitsevat aiemmin kokemaansa ja sanoittavat niitä haastatteluissa. (Kekäle &
Puusa 2021, 46.)

Kysely- tai lomakehaastattelu

Kyselyhaastattelussa on määritellyt kysymykset, joita haastattelija kysyy infor-
manteilta joko kasvokkaisessa tapaamisessa tai puhelimen välityksellä. Tutki-
mus on siis selkeästi strukturoitu. Tähän tutkimustapaan liittyy henkilökohtai-
nen kontakti. Haastattelijana voi olla muukin henkilö kuin tutkimuksen tekijä.
Haastattelijat koulutetaan tehtäväänsä tekemään haastattelut yhtenevällä ta-
valla ja heidän kanssaan tehdään testihaastatteluja. Otos on suuri ja siitä pyri-
tään tekemään edustava. On löydettävä haastateltavat, joiden vastauksista
muodostetaan mitattavissa oleva tiedosto, jota analysoidaan tilastollisesti.
(Leinonen ym 2017, 88–89.)

Fokusryhmähaastattelu

Fokusryhmähaastattelussa on 4–8 henkilöä, jotka ovat tasaveroisia ikänsä,
sukupuolen, sukupolvikokemuksensa, sosioekonomisen taustansa tai esimer-
kiksi ulkomaan matkailun kannalta, jos se on oleellinen tekijä tutkimuksen nä-
kökulmasta. Keskustelu videoidaan, siinä on hyvä olla kaksi haastattelijaa,

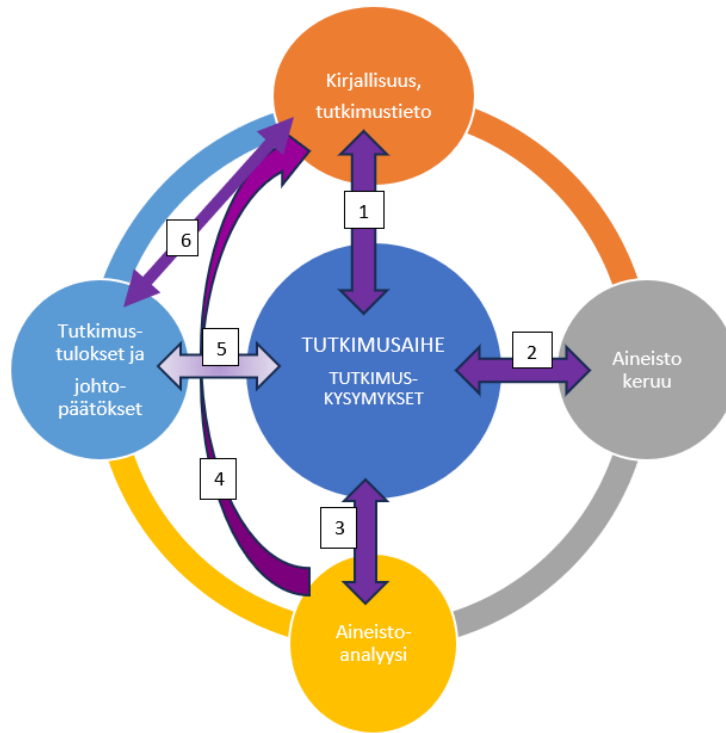
joista toinen hoitaa teknisen osuuden ja toinen voi keskittyä haastattelun johtamiseen. Haastattelija huolehtii kaikkien osallistumisesta keskusteluun ja keskimäärin kuuden aiheen käsittelystä. Vaikka ryhmä on tasalaatuinen, on tavoitteena saada erilaisia mielipiteitä ja näkemyksiä teemoista. Puheen kautta tuotetun tiedon lisäksi seurataan haastateltavien keskinäistä käyttäytymistä ja roolituksia. Haastattelussa voidaan käyttää hyödyksi haastattelulomaketta. (Vilkkä 2021, 76–77.)

Perustelut tutkimusmenetelmien valinnalle

Kvalitatiivinen tutkimustapa on kiinnostunut ihmisistä, heidän kokemuksistaan ja näkemyksistään. Se pureutuu elävään elämään. (Juuti & Puusa 2021, 9.) Nämä syyt ratkaisivat laadullisen tutkimustavan valitsemiseen opinnäytetyöhön, sillä jo tutkimustapa antaa mahdollisuuden inhimillisten näkökulmien huomioimiseen. Tutkimusotteena oli tapaustutkimus. Tapaustutkimus keskittää huomion nimensä mukaisesti tapaukseen tai ilmiöön (Erikson & Koistinen 2014, 1–3), Tutkittavana ilmiönä tässä tutkimuksessa on 55-vuotiaiden tai vanhempien yrityksen perustamiseen tai ostamiseen johtaneet syyt ja heidän kokemansa tyytyväisyys valintaan. Ilmiöön liittyy myös yrittäjyysosaaminen. Tapaustutkimuksessa informanteja voi olla yksi tai useampia, heillä jokaisella on oma ainutlaatuinen tarina kerrottavana (Oliver 2021, 132–135). Tässä tutkimuksessa informanteiksi valittiin viisi eri taustoilla olevaa kohderyhmään kuuluvaa yrittäjää ja yksi yritystoiminnan myynyt henkilö. Kvalitatiivisen tutkimuksen yksi vahvuus ja opii on tutkimusongelman tarkastelu useammasta näkökulmasta, tämä näkyi analyysivaiheessa tutkijan tietoisuuden avartumisena (Alasuutari 2011, 263).

Tapaustutkimus eteni hermeneuttisen kehän kautta. Opinnäytetyön tekijä oli alusta asti jonkin verran tietoinen valitsemaansa tutkimusaiheeseen liittyvistä ilmiöistä, joiden kautta valittiin tutkimuksen teemat. Kuvan 5 hermeneuttinen kehä kuvaa tutkimuksen vuoropuhelua tutkimusaiheen ja -kysymysten kanssa. Kirjallisuuteen ja aiempiin tutkimuksiin paneutumisen kautta opinnäytetyön tekijälle kertyi ilmiöstä laajempaa ymmärrystä. Tämä muokkasi tutkimussuunnitelmaan kirjattuja tutkimuskysymyksiä ja tavoitteita (1). Aineistonkeruuvaihe onnistui suunnitellusti, joten tarvetta tutkimuskysymysten muokkaamiseen ei

ilmennyt. Täydentävän teemahaastattelun tarve jäi vähäiseksi viiden haastateltavan osalta, yhden haastateltavan kanssa päädyttiin suoraan teemahaastatteluun (2). (Puusa & Juuti 2021, 78–80.)

Kuva 5. Hermeneuttinen kehä opinnäytetyöprosessissa (mukaillen Puusa & Juuti 2020, 78–80)

Kuva 5 kertoo, että aineiston analyysivaiheessa oli jälleen palattavat miettimään, vastasiko aineisto asetettuihin kysymyksiin vai johonkin muuhun (3). Aineisto monipuolisuuden edessä oli rajattava, mihin opinnäytetyössä keskitytään, prosessin edetessä teoriapohjaa jouduttiin joiltain osin laajentamaan ja epäolennaiseksi ilmennyttä tietoa karsittiin, mikä osoittautui vaikeaksi tehtäväksi (4). Tutkimustuloksia peilattiin tutkimuskysymyksiin (5) ja aikaisempaan tutkittuun tietoon (6) prosessissa kohti johtopäätöksiä, joissa voitiin esittää saatua tietoa ilmiöstä. (Puusa & Juuti 2021, 78–80.) Kuvassa 5 esitetyt osat muodostivat lopulta kokonaisuuden, vaikka käytännön toiminnassa ne toteutettiin itsenäisinä osina.

Metodologioiksi valittiin tarinallisuus ja teemahaastattelu, joista muodostui tosiaan täydentävät tavat tehdä empiiristä tutkimusta. (Juuti & Puusa 2021, 9). Kolme haastattelua tehtiin informanttien tiloissa ja toiset kolme opinnäytetyön

tekijän työpaikalla. Tarinat olisi voitu myös kirjoittaa, mutta silloin olisi helposti voinut muodostua luettelomainen esitys, tarina muotoutuu elävämmäksi aiossa kertomistilanteessa (Hyvärinen (2017, 177). Informantteja pyydettiin kertomaan yrittäjätarinansa. Tarinat olivat hyvin henkilökohtaisia ja monipuolista tietoa tuottavia. Tarinoiden kautta saatiin kokemustietoa jokaiselta informantilta tutkimusaineistoksi. Tarinaa kerrottiin työelämän ja eläköitymisen ajalta ja sen tapahtumat liittyvät toisiinsa kertoen informantin polusta yrittäjäksi. Tarinat kytkeytyvät ilmiöön (Puusa 2021, 112–114). Riittävän tiedon kerittyminen tutkimuksen eri teemoihin varmistettiin käyttämällä tarinoiden tukena valmiiksi mietittyjä kysymyksiä eli puolistrukturoitua haastattelua, kuten Palonen & Kylmä (2022, 285–286) suosittelevat.

Analyysimenetelmät

Tämä opinnäytetyö oli tapaustutkimus, näin ollen jokaisen haastattelun tuottamaan aineistoon oli paneuduttava huolella. Jokaista haastattelua oli tarkasteltava kokonaisuutena ja toisaalta peilattava muiden informanttien tuottamiin aineistoihin. Puusan (2021, 146–147) mukaan yksittäisiin löydöksiin kiinnitetään huomiota ja lopulta on tehtävä hankitun materiaalin pohjalta synteesiä, sillä kaikilla yksittäisillä tarinoilla on yhteinen nimittäjä. Tässä tutkimuksessa se on yrittäjäksi ryhtyminen 55-vuotiaana tai vanhempana.

Juuti ja Puusa (2021, 141) esittävät analysointiprosessin alkavan laadullisessa tutkimuksessa jo haastatteluja tehtäessä, haastattelijan vaikuttaessa sen sisältöön jo paikalla olemisellaan. Analysointiin vaikuttivat jo esiyymmärryksen luomisen aikana kertyneet tiedot ja luodut uskomukset, jo kertyneitä teorianäytteitä jouduttiin karsimaan kirjoitusprosessin aikana.

Tuomen & Sarajärvien (2009, 95–100) esittämän mallin mukaisesti empiirisen tutkimuksen jako teemoihin pohjautui tutkimukseen valittuun teoriaan, vaikka tutkimusta tehtäessä ei haastateltavia ohjattu vastaamaan minkään yksittäisen teorian mukaisesti. Vasta empiirisen aineiston tulosten muodostumisen jälkeen sitä verrattiin teoriaan. Tutkimuksen lopputulos muodostui teoriaohjautuvan analyysin pohjalta ja siinä kunnioitettiin näytteiden antamaa tietoa.

Tässä laadullisessa tapaustutkimuksessa käytettiin apuna kahta eri tiedon hankinnan metodia, tarinaa ja puolistrukturoitua teemahaastattelua. Näistä kertyi empiiristä äänitteiksi tallennettua tutkimusaineistoa. Tallenne litteroitiin eli saatettiin kirjoitettuun muotoon. Ruusuvuoren ja Nikanderin (2017, 430–437) mukaan litteroinnin taso voi vaihdella. Sisältöanalyysissä litteroinnin taso on asiasisällössä, joten tarkoitus ei ole kuvailla muita haastattelujen aikaisia tekijöitä. Tutkija hyötyy alkuperäisen äänitallenteen kuuntelemisesta analyysin aikana, vaikka asiasisällöt löytyvätkin kirjallisessa muodossa.

Kertynyttä aineistoa luettiin ja kuunneltiin. Roulstonin (2022, 220–225) suositusten mukaisesti analysointia jatkettiin käyttämällä värikoodausta teemojen mukaisesti tekemällä merkinnät tulostettuihin litteroituihin haastattelutallenteisiin. Koska värikoodeja kertyy useita, helpotti teemaväri-listan tekeminen tulkintaa. Tästä oli hyötyä, erityisesti kun analysointi tapahtui useassa työjaksossa.

Puusan (2021, 152–153) neuvojen mukaisesti toimittiin laadulliseen tutkimukseen luokittelussa, jossa kerätty tieto jaettiin analyysiyksioittäin määriteltyihin kategorioihin. Jakoperusteena hyödynnettiin myös samankaltaisuutta. Eri haastateltavilta löytyneet samankaltaiset tarinan osat kerättiin teemahaastatteluun valittujen teemojen mukaisesti taulukkoon. Tästä materiaalista samaa tarkoittavat asiat nimettiin alakategorioiksi ja luokittelu vietiin sen jälkeen seuraavalle tasolle yhdistäen alakategorioita. Lopputuloksena yläkategorioita yhdistämällä saatiin kokoavat käsitteet.

Tutkittaessa aineistoa teemalähtöisesti huomattiin, että vastauksissa teemat kietoutuivat toisiinsa ja niiden luokittelu osoittautui ajoittain vaikeaksi. Oliverin (2012, 185) mukaan sama aihe voi kuulua useampaan luokkaan. Tässä kohdassa tutkija joutuu tekemään päätökset, mihin kategoriaan ilmaisut sijoitetaan.

3.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Opinnäytetyön tutkimus perustui kvalitatiiviseen tapaustutkimukseen, jossa tavoitteena oli selvittää iäkkäämpien vähintään 55-vuotiaiden henkilöiden syitä

lähteä yrittäjiksi joko osa- tai kokoaikaisina ja heidän kokemaansa tyytyväisyyttä valintaansa. Lisäksi selvitettiin informanttien yrittäjäosaamista ja sen vahvistamistarpeita.

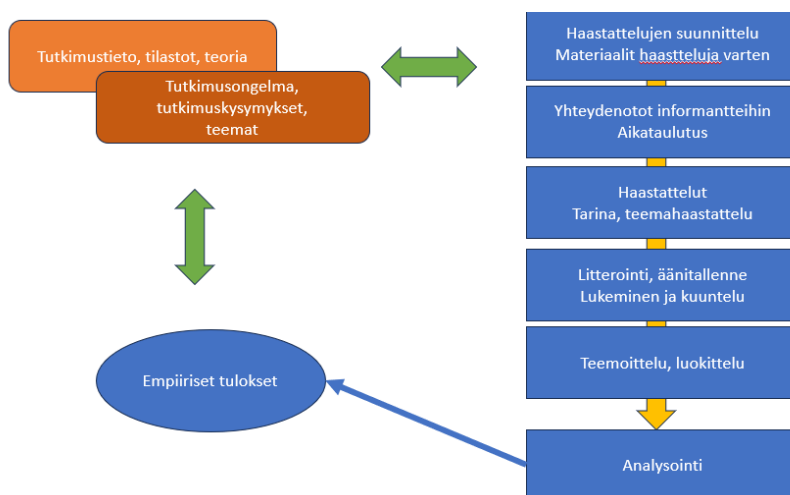
Opinnäytetyön tekijän tekemän tutkimusaiheen valinnan jälkeen tehtiin Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöprosessin mukaisesti tutkimussuunnitelma, muotoiltiin ensivaiheen tutkimuskysymykset ja suunniteltiin alustava aikataulu. Opinnäytetyölle oli nimettävä tilaajataho ja sitä kautta tuleva ohjaaja. Tämä johti opinnäytetyön tekijän punnitsemaan omia tarpeitaan ja tavoitteitaan. Lopulta ohjauksellinen elementti ratkaisi ongelman. Nuori yliopisto-opintojen loppusuoralla oleva osa-aikayrittäjä ja toimitusjohtaja lupautui ohjaajaksi, hän sopi hyvin vanhemman opiskelijan tueksi tuoreen osaamisensa myötä. Tarvittavat tiedot toimitettiin ohjaavalle opettajalle, joka hyväksyi aiheen, toimeksiantajan ja tutkimussuunnitelman.

Tutkimus oli aluksi tarkoitus tehdä puhtaasti kvalitatiivisena tutkimuksena, mutta tutustuminen tapaustutkimukseen ohjasi vielä vahvemmin ilmiön tutkimiseen. Seuraava askel oli kirjallisuuteen ja tutkimustietoon paneutuminen, sillä tapaustutkimus hyötyy monipuolisen teoratiedon hankkimisesta ennen empiristä tutkimusta. Tässä vaiheessa löytyi laajasti ihmisen kehitykseen ja ikääntymiseen liittyvää tietoa. Opiskelijan oman ymmärryksen laajentamisesta on hyötyä, sillä eri-ikäisten kanssa toimiessa on hyvä tunnistaa ihmisen eri kehitysvaiheet. Tämän ihmisen kehityskaaren liittyvän tietomäärän rajaamisessa oli vaikeutensa. Esimerkiksi ymmärryksen luominen yrittäjien minäpystyvyyden muodostumiseen jo varhaisien kehitysvaiheiden aikana ja niiden yhteys henkilön myöhemmin tekemiin ratkaisuihin, vaati päätöstä tiedon tuomisesta osaksi opinnäytetyön kirjallisuuskatsausta ja tiivistyksen tekemistä laajasta aiheesta. Henkilökohtainen kiinnostus suuntautui ikääntymisen vaiheisiin, joka oli myös keskeisessä roolissa opinnäytetyön aiheessa. Tietotulvaa oli rajattava koko opinnäytetyön prosessin aikana, sillä uusia tutkimuksia ikääntymisestä ja yrittäjyydestä ilmestyi jatkuvasti.

Tietoa suomalaisesta eläkejärjestelmästä ja sen suomista yrittämisen mahdollisuuksista eläkkeellä tuotiin kattavasti opinnäytetyön teoreettiseen osaan, sillä se kuvaa olennaisesti toimintaympäristöä ja liittyy kiinteästi informantteihin. Ti-

lastoista kerättiin demografista tietoa ja ilmiön toimintaympäristöön liittyvää tietoa. Teoriatieto vahvisti ja avasi uusia näkökulmia erityisesti empiirisen tiedon analyysivaiheeseen. Opinnäytetyön prosessissa tähän vaiheeseen käytettiin eniten aikaresursseja. Kirjallisuusosan rakentaminen kesti lähes puolitoista vuotta, sillä uutta mielenkiintoista materiaalia löytyi jatkuvasti.

Kuvassa 6 esitetään prosessikuvaus empiirisen tutkimuksen toteuttamisesta ja sen liittymisestä kirjallisuuskatsauksen kautta saatuun teoriaosaamiseen. Lähtötapaamisen sopimisen yhteydessä informanteille annettiin tietoa tapaamisen tarkoituksesta ja rakenteesta. Heille lähetettiin lista tarinan kerrontaa helpottavista kysymyksistä (liite 1). Henkilökohtaisessa tapaamisessa ennen tiedonkeruun alkua informanteille kerrottiin tietosuojasta ja tarjottiin tietoa kirjallisesti. Tapaamisen aikana informantit kertoivat yrittäjäystarinansa ja niitä täydennettiin laajemmilla tai suppeilla teemahaastatteluilla. Yhden informantin osalta tarina korvautui yhteisestä sopimuksesta laajemmalla teemahaastattelulla. Kaikki tarinat ja haastatteluosuudet nauhoitettiin äänitallenteeksi kokonaisuudessaan. Neljässä haastattelussa hyödynnettiin litterointiohjelman tekstitallennusta ja kaksi litteroitiin manuaalisesti. Kertynyttä materiaalia luettiin ja kuunneltiin useaan kertaan. Tulokset analysoitiin sisältöanalyysin avulla teemoittamalla ja luokittelemalla saatuja tietoja.

Kuva 6. Empiirisen tutkimuksen prosessikuvaus

Empiirisen tutkimuksen tuloksia verrattiin tutkimuskysymyksiin varmistaen teemojen kattavuus. Lopuksi käytiin vuoropuhelua teorian ja tutkimustulosten vä-

lillä loppupäätelmiä varten. (Kuva 6.) Jokainen prosessin osa vaati paneutumista ja jatkuvaa tiivistyvää vuoropuhelua aiemman tiedon kanssa tutkimuksen edistyessä.

Tutkimukseen pyydettiin kuutta yrittäjänä toimivaa tai toiminutta henkilöä kertomaan oman yrittäjätarinansa. Valintakriteerinä oli yrityksen perustaminen tai ostaminen tai osaomistajuuden hankkiminen henkilön täytettyä vähintään 55 vuotta. Haastateltavien yrittäjäyys sai olla kokoaikaista, osa-aikaista, satunnaisen laskutustarpeen tyydyttämistä tai yritys sai olla haastatteluhetkellä uinussa ilman toimintaa. Tutkimukseen haastateltavista ei rajattu pois haastatteluhetkellä jo yritystoiminnasta luopuneita yrittäjiä. Opinnäytetyön tekijä kartoitti verkostojensa kautta kriteerit täyttäviä henkilöitä Pohjois-Kymenlaaksosta ja otti heihin henkilökohtaisesti yhteyttä. Kaikki viisi yrittäjää ja yksi yritystoiminnasta luopunut suostuivat heti haastateltaviksi. Samalla soitolla saatiin sovituksi tapaamisajankohta kolmen yrittäjän kanssa ja loppujen kanssa sähköpostitse. Haastattelut tehtiin iltaisin, tutkijan työpaikalla niistä toteutettiin kolme ja kolmen yrittäjän luona tutkija vieraili. Informanttien tapaamiset kestivät tunnin puoleentoista tuntiin, lisäksi paikalle tulleilta informanteilta kului aikaa matkustamiseen. Haastattelut tehtiin 3 viikon aikana, ne nauhoitettiin ja litteroitiin joko tapaamisen yhteydessä litterointiohjelmalla tai manuaalisesti heti tapaamisen jälkeen.

Yrittäjiä pyydettiin tarinassaan kertomaan koulutustaustastaan, työurastaan ja yrittäjäyteen johtaneista vaiheista. He kertoivat toimialan valikoitumisesta, liikeideasta ja yritystoiminnan kehityksestä. Haastattelussa tarinassaan kukaan informanteista ei maininnut aikaa, jonka oli aikonut olla yrittäjänä, joten tutkija kysyi tätä. Yritystoiminnasta luopuneella oli ollut kyseinen yritys noin kolme vuotta.

Haastattelun kulkua helpotti ennakkoon toimitetut kysymykset ja tukisanat (liite 1). Jotkut haastateltavat olivat kirjoittaneet muistiinpanoja lähetettyihin kysymyksiin. Valituilla informanteilla oli kyky kertoa tarinan muodossa omasta polusta yrittäjäksi joko lyhyemmin tai laajemmin. Kuten mainittu yhden informantin kanssa päätettiin tehdä ainoastaan teemahaastattelu. Siitäkin kertyi hyvin tietoa. Haastattelija varmisti tutkimuskysymyksiin liittyvien oleellisten tietojen

kertymisen teemahaastattelulla, jossa voitiin joustavasti täydentää informantin tarinallaan kerryttämiä tietoja. Tätä kautta kertyi tarkentavaa tietoa.

Haastattelua varten oli tehty lomake, mutta sen käyttö ei toiminut haastattelutilanteessa, jossa oli keskityttävä haastateltavaan. Haastattelija hallitsi tässä vaiheessa käsiteltävät teemat ja osasi tehdä niihin liittyviä tarkentavia kysymyksiä tarpeen mukaan. Analyysivaiheessa hyödynnettiin ääninauhoitteita ja litteroitua tekstiä.

Taustatietolomakkeet olivat käytössä, niihin kerättiin tieto haastateltavan koulustaustasta ja iästä haastatteluhetkellä sekä työmarkkinatilanteesta ennen yrittäjyyttä että vuodet yrittäjänä. Lisäksi kysyttiin yrityksen perustamis- ja mahdollinen luopumisvuosi ja yhtiömuoto. Yrityksen aktiivisuustasoa haastatteluhetkellä selvitettiin kysymällä, oliko yritystoiminta päätoimista, koko-aikaista, sivutoimista, osa-aikaista, satunnaista, uinumassa olevaa, myyty, lopetettu, vain omistusosuus tai sijoittajana yrityksessä.

Jokaiselle informantille luotiin oma tunnistekoodi jatkokäsittelyä ja raportointia varten. Alun perin oli tarkoitus, että informantit luovat sen itse, mutta käytännössä tutkija antoi sen heille systemaattisesti tapaamisjärjestyksessä.

3.3 Analyysi

3.3.1 Tietoa yrittäjistä

Informanteiksi valittiin tietoisesti henkilöitä eri toimialoilta, julkisella ja yksityisellä sektorilla työuran tehneistä, eri ikäisiä ja eri tavoin investointeja tarvitsevilla toimialoilla toimivia yrittäjiä (taulukko 3).

Taulukko 3. Haastateltujen taustatiedot

Ikä yritystä perustettaessa	55–60	61–63	64–67	68–	
	2	1	3		
Koulustausta	Amm. perustutkinto	Opisto	AMK	Yliopisto	Huom. 1Opisto+PT
	1	3	1	2	

Toimiala	Konsultointi	Rakentaminen	Hyvinvointi	Matkailu	1 Rakentaminen+konsultointi
	3 (+1)	1	1	1	
Yrityksen ikä	1–2 vuotta	3–5 vuotta	yli 5 vuotta	Omistuksessa	
	1	3	1	3 vuotta	

Taulukosta 3 nähdään, että haastateltavat jakaantuivat kahteen ikäryhmään, puolet olivat aloittaneet uuden yrityksen tai ostaneet liiketoiminnan ennen eläkeikää ja puolet jäätyään eläkkeelle. Haastatteluhetkellä ikäjakauma oli 58–72 vuotta. Konsultointi oli päätoimialana puolella haastatelluista, joista yksi oli jo luopunut toiminnasta. Yhdellä haastatelluista oli rakennustoiminnan lisäksi alaan liittyvää konsultointia. Hyvinvointi- ja matkailuala olivat myös edustettuina. Taulukosta 3 havaitaan, että kaksi haastatelluista oli tehnyt maisterin tutkinnon yliopistossa, molemmat työn ohessa. Samoin alemman ja ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon oli yksi haastateltava tehnyt vanhempana, saadaakseen kelpoisuuden virkaan. Kolmella oli pohjakoulutuksena vanhanmalliset opistotasoiset opinnot. Lisäksi heistä yksi oli tehnyt ammatillisen tutkinnon aivan uudelle toimialalle. Kaikki haastatellut olivat lisäksi kouluttautuneet erilaisilla alansa kursseilla vuosikymmenten varrella, esimerkiksi yliopistojen avointa opintotarjontaa ja johtamisopintoja oli hyödynnetty osaamisen vahvistamisessa.

Haastatteluhetkellä viidellä haastatellulla oli aktiivista yritystoimintaa, kuuden yritys on edelleen Kaupparekisterissä, mutta käytännössä yritystoimintaa ei ole (taulukko 3). Hän osti toisen yrityksen konsultointiin liittyvän yritystoiminnan noin kymmenen vuotta sitten ja myi sen myöhemmin eteenpäin. Hän toimii nyt osuuskunnassa keskittyen pääasiassa osuuskunnan kehittämiseen ja hallinnollisiin tehtäviin.

Kaksi yrittäjästä toimii osa-aikaisesti konsulttina hyödyntäen aikaisempaa osaamistaan. He ovat tyytyväisiä nykyiseen toiminta-asteeseen, eivätkä markkinoi aktiivisesti palvelujaan. Toinen heistä on myös osa-aikaisesti määräaikaisella työsopimuksella töissä omalla toimialallaan. Kokoaikaisessa työsuhteessa oleva ammatinvaihtoa harkitseva haastateltava toimii osa-aikaisena yrittäjänä. Hän on kouluttautunut uudelle toimialalle suorittamalla ammatillisen

perustutkinnon ja jatkaa alan opintoja. Kaksi haastateltua toimii päätoimisena yrittäjänä. Heistä toinen on eläkkeellä. He hankkivat aktiivisesti asiakkaita ja työtehtäviä markkinoimalla yrityksen palveluja. Kokopäiväiset yrittäjät ja kokopäiväistä yrittäjyyttä harkitseva osa-aikayrittäjä on tehnyt suunnitelmallisesti investointeja yritykseensä. Yrityksen ostanut ja myynyt yrittäjä oli myös aikanaan panostanut yrityksen markkinointiin ja imagon luomiseen, tätä hankittua osaamistaan hän hyödyntää tehtävässään osuuskunnassa. (Taulukko 3.)

Yrittäjistä kaksi hoitaa kirjanpitonsa kokonaan itse, yritystoiminnasta luopunut oli myös hoitanut itse kirjanpidon. Kolmella yrittäjällä on tilitoimisto hoitamassa kirjanpidon. Kahdella on käytössä ajantasainen sähköinen kirjanpito-ohjelmisto yhdessä tilitoimiston kanssa. Kirjanpitäjien osaamiseen luotetaan ja heiltä kysytään opastusta monissa yrittäjyyteen liittyvissä asioissa. Laskutuksen kaikki hoitavat itse, osalla maksut tapahtuvat sähköisen varauksen tai palvelun yhteydessä. Haastateltujen liikevaihdon suuruutta ei kysytty, mutta osalla se jää alle arvonlisäverovelvollisuuden alarajan. Pääosin yrittäjät ovat arvonlisäverovelvollisia, joko vuosi- tai kuukausimenettelyssä. Kaikki yrittäjät ovat ennakkoverovelvollisia. Kahdella yrittäjällä on määräaikaisia työntekijöitä. Toisen yrityksen palkkalaskelmat ja -ilmoitukset hoitaa tilitoimisto ja toisessa yrittäjä hoitaa ne itse. Yrittäjistä suurin osa on yritystoiminnassaan hyödyntänyt asiantuntijoita mm. talousasioissa ja markkinoinnissa.

Haastatellut kertoivat tarinaosuuden aluksi omasta työurastaan. Yhdelle haastatelluista yrittäjyys on ollut osa elämää yli 40 vuotta aluksi perheen yrityksessä työskentelemällä ja myöhemmin yrittäjänä omissa yrityksissä. Kaksi nykyistä yrittäjää toimivat koko aiemman työuransa julkisen puolen työnantajilla eri viroissa. Yksi haastatelluista työskenteli viimeksi ennen yrittäjyyttä Suomen valtion työtehtävässä. Kaksi haastatelluista ovat olleet pitkään finanssialaan liittyvissä töissä, toinen myös julkisrahoitteisessa määräaikaisessa hanketehävässä ennen eläköitymistä. Kaikkien työura oli edennyt jatkumona tehtävästä toiseen tai työnkuvan muutosten kautta uusiin vaativampiin tehtäviin.

3.3.2 Analysointi

Haastatteluissa muodostunut äänitetty aineisto litteroitiin neljän haastattelun osalta hyödyntäen Word-ohjelman automaattista tekstinkäsittelyä ja kaksi haastattelua tallennettiin kirjalliseen muotoon kokonaan manuaalisesti. Tiedostoja luettiin ja kuunneltiin useaan kertaan. Värikoodauksella etsittiin eri teemoihin liittyviä näkökulmia, joita kerättiin taulukkoon 4. Näistä alkuperäisilmauksista poimittiin ydinsanoja tai sisältöjä. Prosessia jatkettiin eteenpäin ja alaluokkiin kirjattiin kuvaava tiivistetty ilmaus alkuperäisilmauksista. Pääluokissa ilmaisut tiivistyivät entisestään ja näiden kautta luotiin käsitteitä. Taulukkoon 4 on tiivistetty yrittäjyyden aloittamiseen ja päätöksen tyytyväisyyteen liittyviä syitä.

Taulukko 4: Luokittelu yrittäjyyden syistä

Alkuperäisilmaus	Alaluokka	Pääluokka	Käsite
Syitä yrittäjyydelle			
"Sitä tietotaitoa , jota on mitä alalta on kehittynyt ja oppinut sitä. Niin sitä voisi hyödyntää muillekin." A5	Oman osaamisen hyödyntäminen	Osaaminen ja kokemus	Arvostus
"Mie läksin tekemään sellaista mihin mulla oli ammattitaitoa vuosien varrella kertynyt." A2	Oman osaamisen hyödyntäminen	Ammattitaito	Arvostus
" Aivohan meillä säilyy edelleen , vaikka se eläkepäätös tuliskin kotiin." A6	Tieto ja taito säilyy	Osaaminen	Arvostus
"Kun on vanhemmalla iällä käynyt koulut , niin jää niin lyhyeksi se aika hyödyntää niitä" A2	Koulutuksen hyödyntäminen	Osaaminen	Arvostus
"Kun on vuosikymmenien ura takana ja siellä on paljon koulutusta ja työkoke-musta ja näkemystä eri alueilta. ei se katkea tälle, että huomenna tulee KE-LAn päätös ja eläke alkaa juoksemaan." A6	Oman osaamisien hyödyntäminen	Osaaminen ja kokemus	Arvostus
Mä saan sen, että mä koen olevani tarpeellinen ." A5	Hyödyllisyys	Tarpeellisuus	Arvostus
" Allekirjoittaneen luonne on sellainen, että ei osaa olla tekemättä mitään." A4	Työn tekeminen on tärkeää	Työn merkitys	Arvostus
"..Mä en ikinä haluu olla työttömänä , Ja perustin toimimen." A5	Työpaikan menettämisen ja työttömyyden pelko	Työn merkitys	Arvostus

"... isot yyteet . Niin sitten mulla oli ihan fiilis, että nyt se kenkä tulee persuksille. Sit mä mietin et mitä ihmettä mä alan tekemään ." A3	Työpaikan menettämisen ja työttömyyden pelko	Työn merkitys	Arvostus
"Mä ihan ylpeydellä sanon, että mä oon yrittäjä. Ja oli hauska nähä, että siihenkin pystyy ..Joo se on ollu silleen palkitsevaa ." A1	Yrittäjä status ja oma pystyvyys	Status	Arvostus
"Ja kyl se sit se oma jaksaminen ." "... ja sit oli ollu osasairauspäivärahalla" A1	Oma jaksaminen työssä	Jaksaminen	Minäpystyvyys
"...jos miettii niinku versus toista työtä ja tätä työtä , niin tää on sellainen palauttava ." A3	Oma jaksaminen työssä	Jaksaminen	Minäpystyvyys
"Olen aina tykännyt tehdä töitä , enkä ole koskaan laskenut minuutilleen mitä teen ja milloin teen. Se puoli vuotta pyörittelin peukaloita kotona ja totesin että ei tää ole miun elämää tässä kohtaa." A6	Sisältöä elämään	Jaksaminen	Minäpystyvyys
"Et jotenkii se ihmisen oma toimijuus , et se niinku on jotenkiin tärkeä." A1	Kykenee tekemään	Kyvykkyys	Minäpystyvyys
"...mä olen aina samassa tilanteessa, mä kehitän jotain. Ja sitten, kun olen saanut sen valmiiksi, mä siirrän sen toiselle." A5	Kykenee kehittämään, eteenpäin meneminen	Kyvykkyys	Minäpystyvyys
"Tykkään haasteista ja tykkään oppia uusia asioita." A6	Haasteet ja kyvykkyys	Kyvykkyys	Minäpystyvyys
" Taloudellisia vastuita sen verran, että jotain on vielä pakko tehdä ." A4	Taloudellisten vastuiden hoitaminen	Vastuullisuus	Minäpystyvyys
"Mieluummin tekee se kaiken mitä tekee enemmin itselleen kuin sitten muille ." A4	Päätösvallan omaaminen	Kyvykkyys	Minäpystyvyys
"Että voi tehdä kaikki asiat just niiku itse haluaa . Ei tarvitse huomioida mitään muuta." A3	Oma vastuu	Vastuullisuus	Minäpystyvyys
"Enkä mie mitään isoa tavoittelekaan . Että tästä tulisi business business." A6	Oma taloudellisen tavoitteen asettelu	Vastuullisuus	Minäpystyvyys
"No, tottakai pitää asettaa tavoite . Ja jos tähän siirtyy kokopäiväiseksi, niin sitten pitäisi tavoite olla, että pitäähän siellä saada niinku elanto hankittua jonkun kuukauden jälkeen." (A3)	Oma taloudellisen tavoitteen asettelu	Vastuullisuus	Minäpystyvyys
"Ja sit mä huomasin et mun arvot ei kohtaa , että mä en halua teeskennellä ,	Arvoristiriita	Vastuullisuus	Minäpystyvyys

et mä ikäänku välitän ihmisistä. ... Mun kaikki työkaiverit oli semmoisia poikia, nimenomaan poikia, 25 ja mä olin silloin jo yli 50. Mäen en jotenkiin. Mä tykkäsin siitä työstä , mutta mä en tykänny siitä ilmapii-ristä. " A5			
"Se ei ole sellaista kuin ennen oli , että oli lähdetävä.... kyllä mä viihdyin työssä hyvin... " A2	Itsenäinen aika- taulutus	Itsenäisyyden kokemus	Vapaus
"Mun mielestä se tarjoaa mielekäästä tekemistä päiviin, kun työtä ei ole joka päivä. Siis silleenhän tää on ihanne tilanne." "Se sellanen vapaus ja kuitenkin siulla on jotain , mitä sie voit tehdä. " A6	Itsenäinen aika- taulutus	Itsenäisyyden kokemus	Vapaus
"Mutta sitten mä olin tyytyväinen, ettei se jäänyt roikuun. " A6	Irtautuminen, myynti	Pois huolista	Vapaus
"Ei mulla ole mitään sel- laista työaikaa. " A4	Itsenäinen aika- taulutus	Itsenäisyyden kokemus	Vapaus
"Kyllä se raha on kiva, kun se tilille kilahtaa. Mutta kuitenkin sanoin, en mie mitään tuloksen taontaa halunnu." A6	Oma taloudellisen tavoitteen asettelu	Itsenäisyyden kokemus	Minäpysty- vyys
"Enkä mie mitään isoo ta- voittelekaan. Että tästä tuli business business." A6	Oma taloudellisen tavoitteen asettelu	Itsenäisyyden kokemus	Minäpysty- vyys
"Et sais suunnilleen samat (eläkekertymät) on kuin niinku työelämässä." A3	Oma taloudellisen tavoitteen asettelu	Itsenäisyyden kokemus	Minäpysty- vyys
"Ja sitten siinä pysyy vä- hän virkeämpänä. " A2	Virkeys	Toimintakyky	Minäpysty- vyys
"Tää kaikki pitää virkeenä. Mä saan tehdä niitä asioita, joista tykkään. " A5	Virkeys	Toimintakyky	Minäpysty- vyys
"Se että aivot on koko ajan toiminnassa , niin se pitää ihmisen, voisko sanoa si- taateissa elossa. " A4	Ajattelun haasta- minen	Toimintakyky	Minäpysty- vyys
"Se on suola (tässä työssä), että sä oot itse vastuussa , mitä sä teet ja voit suunnitella itse. Siinä on joustavuutta aika paljon. Se vaatii kyllä sitten jonkun verran selkärankaakin hil- jaisempina aikoina." (A1)	Vastuullisuus, va- paus	Vastuunkanto- kyky	Minäpysty- vyys
"Oma vapaus ehdottomasti ja sitten nää asiakaskoh- taamiset. " A1	Asiakkaat	Palkitsevuus	Arvostus
Mä ajattelin, että mä ul- koistan sen (kirjanpidon) melkeen heti, mutta en mä halua. " "No sitten kirjanpi- don teen itse. J ihan hyvin on toiminut." A1	Kirjanpidon ja ta- louden hoito	Palkitsevuus	Minäpysty- vyys

"... ajattelin, että se oli hyvä tarina. Tavallaan se yritys, yrityksen osto ei tuonut sitä mitä mä ajattelin. Se olisi voinut tuoda. Se olisi voinut mennä toisella tavalla." A6	Ei mennyt kuten piti, mutta olisi onnistunut	Pettymys, usko paremmasta onnistumisesta	Minäpystyvyys
"No täytyy sanoa, että siihen mie en ota viel, sen verran on ikää kuitenkin, mie täytän tänä vuonna 73 niin tota onhan siinakin joku tolkkua ja uskottavuus, että sanotaan, että mennään vuosi kerrallaan. Vuosi kaksi kerrallaan, että niillä ehdoilla onko vielä kysyntää ja jaksako tehdä." A2	Ikä ei ratkaise vaan uskottavuus, kysyntä ja jaksaminen	Kyvykkyys, ikä ei vielä rajoita	Minäpystyvyys
"(Lopetan) sitten kun työntekijät lyö kirstun kiinni." A4	Vielä on vuosia jäljellä	lättömyys	Minäpystyvyys
"No, sitähan ei vielä tiedä. Tätähän voi tehdä niin kauan kuin terveys antaa myöden ja viittii tehdä." A3	Vielä on vuosia jäljellä	lättömyys	Minäpystyvyys
"Tää on semmoinen mitä voi tehdä eläkeläisenäkin, vaikka koko ikänsä. Niin kauan kuin tässä nyt on ja asuu ja on kunto semmoinen. Niin tota, tavalla tai toisella." A1	Ikä ei ole rajoite, aina löytyy erilaisia ratkaisuja	lättömyys	Minäpystyvyys

Yritykseen perustamisen syitä tutkittaessa luokittelun tuloksena nousi käsitteiksi arvostus, minäpystyvyys ja vapaus. Nämä ilmentävät hyvin monipuolisia alaluokkia ja pääluokkiakin muodostui käsitteiden alle useampia kuten taulukosta 4 nähdään.

Esimerkkinä käsitteeseen vapaus taulukosta 4 nähdään, että vapaus ilmeni erityisesti aikataulujen kautta. Jos aikaisemmin oli ollut tiukat työnantajan määrittämät aikataulut, niin nyt niitä voitiin itse säätää haluamukseen. Haastateltavilla oli kaikilla ollut vastuulliset tehtävät, joita he olivat hoitaneet määriteltujen aikataulujen asettaessa vaatimukset työn tuottavuudelle. Toisena vapauden käsitteen pääluokkana oli pois huolista ja alaluokkana irtautuminen myynnin kautta.

3.3.3 Yrittäjien koulutus- tai valmennustarve

Yrittäjiltä kysyttiin heillä ennen yrittäjyyttä olleesta yrittäjyysosaamisesta ja sen täydentämistarpeesta. Lisäksi selvitettiin, millaista ja millä tavoin toteutettua yrittäjyysvalmennusta he toivoisivat. Taulukkoon 5 on koottu luokittelu tästä tutkimuksen alakysymyksestä.

Taulukko 5: Yrittäjien yrittäjyys osaaminen ja sen vahvistamisen eri muodot

Alkuperäisilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Käsite
Yrittäjyysosaaminen			
"Koska yrittäjien kanssa on ol- lut tekemisissä , niin tietää vä- hän mitä se yrittäjän arki on. Mitä nytten pitää hoitaa ja tehdä . Että silleen, jos ei mi- tään tiedä yrittäjyydestä , niin kyllä on aika ohkainen (osaa- minen) lähtee yrittäjäksi" (A3)	Kokemus yrittä- jyydestä työn kautta	Ymmärrys yrittäjyydestä, mallittaminen	Valmiudet
"Mulla on oikeastaan niin kuin asiantuntijatyö siinä päätoimia- lana ja pääasiassa olen tehnyt järjestöpuolta." A6	Tuttu toimiala ja asiakkaat	Ammattiosaa- minen	Valmiudet
"Heille (nuorille yrittäjille) teh- tiin tämmöisiä, yksi kerta ve- dettiin liikeidea ja toinen kerta markkinointia ja sitten mä tie- tysti osallistuin siihen.... " A5	Koulutus työn kautta	Koulutuksen kautta	Valmiudet
"Erilaisia yrittäjäkurseja joitain on käyty. Ei muuta. Elämä opettaa." A4	Kurssit, koke- mus	Yrittäjyys osaaminen	Valmiudet
"Ihana oli se yrittäjyyskurssi ja sit mä oon ollut mukana kah- dessakin eri hankkeessa ." A1	Kurssit	Koulutus, hankkeet	Valmiudet
"Niin kyllä siinä on näiden yrit- täjien niin paljon ollut , ettei siinä nyt ole (puutetta yrittä- jyysosaamisesta)." A2	Tuttu toimiala ja asiakkaat	Ammattiosaa- minen, mallit- taminen	Valmiudet
"Yrittäjyyden tueksi kirjauduin Helsingin yliopistoon ." A2	Lisäkoulutus	Ammattiosaa- amisen lisää- minen	Valmiudet
"Nykyäänhän pystytään teke- mään netissä kaikkiin (päte- vyudet)." A4	Lisäkoulutus	Luvanvarai- suus	Valmiudet
" Kinnon hankkeessa pistetään nyt sitten tänä vuonna tieto- turva-asiat kuntoon." A5	Hankkeessa op- piminen	Osaamisen li- sääminen	Valmiudet
"(Hankkeissa on tärkeää) että on tavannut muita yrittäjiä ja kuullut näitä tuulia . Ja sitten tän alueen ihmisten kanssa se on kyllä ollut aikailla arvo- kasta ja tietää, että sellaisia on ja niistä sitten kyllä tukea ." A1	Muut yrittäjät	Vertaistuki, paikallisuus	Verkostot

Koulutustavat			
"No se meni niin, olin siellä luennolla , kävin 2 kertaa ja sitten lopetettiin ja sitten se meni ... mä en tykänny yhtään siitä teams-koulutuksesta . A2	Lähiopetusta ryhmässä	Koulutustavat, kohtaaminen	Koulutus
"No, kyllä se lähiopetus on.... Ja sitten tietysti, kun on yksinyrittäjä, niin se ihmisten kohtaaminen ." A1	Lähiopetus, ihmisten kohtaaminen	Koulutustavat, kohtaaminen	Vertaistuki
"Se on paljon mukavampaa, kun siellä olisi ollut ryhmätöitä ja kaikkee ." A2	Ryhmätöyt, yhdessä ratkaiseminen	Kohtaaminen, koulutustavat	Vertaistuki
"..." Verkon kautta just, jos on joku mielenkiintoinen luento tai muu missä ei vaadita (aktiivisuutta). Mutta mielummin tapaamiset fyysisinä tapaamisipainotteisina , että tällainen sekä hybridi siinä voisi olla sekä että." A1	Verkko-, hybridi- ja lähiopetus	Koulutustavat	Koulutus
"Onhan näitä erilaisia elinkeinoyhtiöitä , jotka kouluttelee . Tosin siellä on virkamiehet kouluttamassa, niin mitä ne yrittämisestä tietää, ei mitään. Se mitä koulupenkillä opitaan , niin se on pohjatieto siihen, mitä sitten yrittäminen itse asiassa tulee olemaan. Siperia opettaa ." A4.	Luotto koulutuksen vaikuttavuuteen ja kouluttajien osaamiseen	Koulutuksen vaikuttavuus	Koulutus
"Mun mielestä Kinnohan piti niitä yhdessä kohtaa. Sellaisia kursseja ja muita . Kyllä se sellainen olisi ollut itselle tottakai. Olsi ollut hyötyä. Näiden perusasioiden ja tavallaan näiden faktojen hallintaan tuen saaminen . Nyt on vaan itsekseen miettinyt ja funtsannut ja soittelee ja kyselee ." A6	Koulutus olisi helpottanut toimimista	Koulutuksen tarve	Koulutus
" Mentoreitahan nää on kaikki nää, ketä tässä yritystoiminnassa tarvitsee apuna . Apuna hyvä tilintarkastaja ja talousihmiset ." A4	Ammattilaisten apu	Osaamisen ostaminen	Verkostot
"Mulla on tuolla XX kirjanpitäjä . Mä kysyn siltä neuvoja , jos tarvitsee ja hän hoitaa nää mun veroilmoitukset ja muut." A2	Ammattilaisten apu	Osaamisen ostaminen	Verkostot
"Mun serkku on tällainen ekspertti tällaisissa asioissa. Että häntä mä olen sitten aina konsultoinut ja hän on opastanut . Olen soittanut rehellisesti sanottuna verottajalle ja kysynyt myöskin neuvoja ." A6	Lähipiiri hyödyntäminen ja viranomaisneuvonta	Tukipalvelut	Verkosto

Taulukosta 5 havaitaan, että käsiteiksi muodostuivat valmiudet, vertaistuki, koulutus ja verkostot. Nämäkin nivoutuvat toisiinsa ja ovat päällekkäisiä sisällöiltään. Käsite vertaistuki muodostui pääluokasta kohtaaminen, johon nivoutuu koulutustavat, jotka vaikuttivat juuri kohtaamismahdollisuuksiin lähikoulutuksissa.

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Syitä yrittäjyyden valitsemiseen

4.1.1 Minäpystyvyys

Minäpystyvyyteen ohjautuivat ne pääluokat, joiden katsottiin kumpuavan informanttien omasta tarpeesta ja pystyvyyden kokemuksista. Pääluokiksi muodostuivat jaksaminen, kyvykkyys ja vastuullisuus.

Informanttien minäpystyvyydestä kertoo se, että he ovat aina tehneet mielellään töitä. He ovat edenneet työurallaan ja heille on muodostunut käsitys siitä, että he ovat osaavia ja kykeneviä myös eläköitymisen jälkeen. He ovat tottuneet vastaamaan työstään ja kantaneet taloudellista vastuuta.

Jos vaihtoehtona oli joutuminen työkäisenä kokonaan syrjään työelämästä ja informantin kokemus omasta tarpeellisuudesta oli vaakalaudalla, oli yrittäjyyspäätös ollut minäpystyvyyttä vahvistava teko. Kun työnantajan kanssa oli kehitetty työssä jaksamiselle eri vaihtoehtoja, eivätkä ne tuottaneet tulosta toivotulla tavalla, oli oman minäkuvan kannalta parempi vaihtoehto etsiä toinen ratkaisu, jossa toimintakykyä voitiin hyödyntää. Innostus asioiden ja toimintojen kehittämiseen ja ongelmien ratkaisukykyyn oli ajurina yrittäjyyteen, sillä itsensä haastaminen antoi tyydytystä.

”Tää oli helpompi tie, lähtee siitä pois. Ja sit kuitenkin on se aika raju päätös. Jos todetaan, et sä oot niin sairas, että et voi enää... Jotenkin se, oma ammattitaito ja ihmisen oma toimijuus, se on jotenkin tärkeää.” (A1)

Osa-aikainen yrittäjyys työsuhteen rinnalla auttoi jaksamaan työnantajan palveluksessa. Vaikka viikossa saattoi kertyä huomattava määrä työtunteja, työmäärän pystyi itse säätelemään. Rauhoittuminen palkitsevalta tuntuvaan teh-

tävään ja miellyttävät asiakaskokemukset olivat voimaannuttavia. Työstään pitäneet ja sitä paljon tehneet informantit kokivat tarvitsevansa tekemistä, pelkkä oleminen oli uuvuttavaa. Tekemisestä sai virtaa, kun kerran pystyy tekemään.

Vastuullisuus pääluokka painottui vastuun ottamiseen taloudellisissa asioissa. Taloudelle ja tulostavoitteille voitiin asettaa yrittäjänä itsenäisesti tavoitteet ja tätä kautta myös yrittäjyyteen käytettävä aika. Käytännössä asiakkaat vaikuttivat osaltaan työn määrään ja sen tekemisen ajankohtaan. Tulojen tarpeeseen vaikutti merkittävästi se, oliko yrittäjä jo eläkkeellä tai ansiotyössä vai oliko hänen tulonsa nyt tai tulevaisuudessa riippuvaisia yritystulosta. Velkojen lyhennykset lisäsivät tarvetta tehdä liikevaihtoa ja tulosta eläkeläisenä. Vaikka kaikille eläköityneille yritystulo ei ollut merkittävä tekijä, se otettiin kuitenkin ilolla vastaan. Vastuullisuuden alaluokaksi muodostui myös arvoriiriita, joka vaikutti jaksamiseen ja kokemukseen huonosta työilmapiiristä, josta haluttiin irtautua, kun se mahdollistui hyvillä ehdoilla.

”Enkä mie, jos ihan rehellinen olen, mitään isoa tavoittelekaan. Että, tästä olis sellainen business business. Vaan tää Y-tunnus mahdollistaa sen tekemisen ja sen tekee minkä haluaa tehdä.”

”Mut se ei ollu mulle sopiva, se oli vähän liian kova maailma. Ja sitten mä otin tietoisesti (riskin), en uskonut edes, että mulle annetaan tukipaketti.” A5

Merkittäviä minäpystyvyyden ilmenemismuotoja ovat toimintakyky ja vireyden ylläpito. Kyky tehdä työtä säilyi, eikä se kadonnut leikaten eläkepäätökseen tullessa. Toimintakyky oli merkittävä tekijä erityisesti eläköityneillä ja osatyökykyisellä henkilöllä. He halusivat pysyä mukana kehityksessä, koska olivat olleet aikaisemminkin kehityshakuisia. Vireyden osalta haluttiin saada edelleen syykkeitä aivotoiminnan aktivoimiseen mielekkäiden haasteiden kautta.

Minäpystyvyyden ja arvostuksen välillä on selkeästi läheinen yhteys. Luokiteltaessa aineistoa, oli vaikeutta päättää, kumpaan käsitteeseen luokat sijoitetaan. Näillä käsitteillä on myös eroavaisuudet.

4.1.2 Arvostus

Arvostuksen oletetaan tässä tutkimuksessa muodostuvan ulkopuolisten antamana arvostuksen osoituksena. Arvostus ilmenee ammattitaidon ja kokemuksen hyödyntämisenä yrittäjän palvelutarjonnassa, ostamalla asiakas osoittaa arvostusta yrittäjän ammattitaidolle ja osaamiselle. Toisaalta pelko oman ammattitaidon riittämättömyydestä organisaatiomuutoksissa ja pelko työttömyydestä oli ollut työntötekijänä yrittäjyyteen.

Informanteille oli kertynyt vahvaa ammattiosaamista ja kokemusta toimialoiltaan vuosien aikana. Eläkkeelle jäämisen lähestyessä herättiin miettimään sen merkitystä eläkkeellä oltaessa. Heitetäänkö iso osa minuutta myös sen mukana pois? Edessä oli uuden identiteetin rakentaminen ja vaikutukset koko elämän piiriin. Yrittäjäyys tarjosi yhden varteen otettavan mahdollisuuden hyödyntää omaa osaamistaan, sillä työsuhteen luomisen uskottiin eläkeläisenä olevan vain vähän mahdollisuuksia. Tämä osoittautui kuitenkin mahdolliseksi ja palkitsevaksi yhden informantin kohdalla. Valinta vahvisti informantin minäpystyvyyttä ja uskoa osaamisensa arvostukseen. Hän oli tyytyväinen saadessaan tehdä vielä haastavaa oman alan tehtävää ja toimia samalla vielä yrittäjänä.

”Ja mitähän ne aattelee, kun tällainen vanha mummukka hakee sitä tehtävää ja sitten siellä oli viisi hakijaa ja kolme haastateltiin. He valitsi minut.” A6

Eläkeikäisistä informanteista suurin osa oli jatkanut töissä ylitettyään alimman eläkeikänsä. Iällä oli yrittäjille vain kronologinen merkitys. Heidän psykologista ikäkokemustaan voi kuvailla iättömäksi tai kaukaisuudessa hämmöttäväksi vanhuudeksi. Merkille pantavaa oli, ettei kukaan maininnut yrittäjyytensä suunnitellusta pituudesta. Vasta kysyttäessä heistä yksi kertoi miettineensä asiaa ja mahdollisesti lopettavansa lähivuosina, kun seuraavat sukupolvet tarvitsevat apua. Toinen oli yhtiömuotoa valitessaan ajatellut toiminnan myymisen olevan helpompaa osakeyhtiönä.

”Ite oon miettinyt sillee, et mun täytyy tehdä siihen mennessä ratkaisuja, kun mun lapsenlapsi aloittaa esikoulun tai koulun. Koska mie tiedän, että XX ne tulee tarvitsemaan apua siinä kohtaa. Että, onko se sitten se kohta.” (A6)

4.1.3 Vapaus

Viidellä haastatellulla oli turvana joko eläke tai muusta palkkatyöstä saatavat tulot. Vain yrittäjyyden sairauseläkkeen sijaan valinnut oli ollut yritystulon ja säästöjen varassa. Hänenkin tilanteensa muuttui, sillä hänelle oli myönnetty osittainen varhennettu vanhuuseläke juuri haastatteluajankohtana. Tutkimuksessa ei selvitetty suoralla kysymyksellä yrityksen tarkkaa liikevaihtoa tai tuloista, koska se ei ollut olennainen tieto. Nuoremmat olivat asettaneet itselleen tavoitteet eläkekertymän kasvattamiseen, yritystoiminnan kehittämisen rahoittamiseen ja henkilökohtaisten tulojensakin paranemiseen. Mielenkiintoista oli eläkemaksujen merkitys tavoitteenasetannan yhtenä kriteerinä.

”Ajattelin, että mä pystyn maksamaan itelleni kunnan eläkettä tän ajan, kun mä oon yrittäjänä. Hyödynsin varhennetun osa-aikaeläkkeen. Päätös taisi tulla tänään.” (A1)

”No, tottakai pitää asettaa tavoite. Ja jos tähän siirtyy kokopäiväiseksi, niin sitten pitäisi tavoite olla, että pitäähän siellä saada niinku elanto hankittua jonkun kuukauden jälkeen.” (A3)

Eläkkeellä haluttiin vielä tehdä töitä, sillä se oli ollut kaikille informanteille keskeinen osa minäkuvaa ja he olivat pitäneet työn tekemisestä. Jo ennen eläköitymistä tätä vaihtoehtoa oli harkittu, sillä y-tunnuksen hankkiminen mahdollistaa osaamisen myymisen. Työ- tai virkasuhteessa oli tehtävä työt, jotka työnantaja määräsi, yrittäjänä oli valinnanmahdollisuus.

4.2 Tyytyväisyys yrittäjyyspäätökseen

Tutkimuksessa uusien yrittäjien osalta oli huomattavissa, että työ oli edelleen keskeisessä merkityksessä informanttien elämässä. Eläkeikäisistä yrittäjistä liiketoiminnan myynyt informantti teki yrittäjämäisesti kehitys- ja johtotehtäviä osuuskunnan hallinnossa. Informantille oli tärkeää, että nykyistä työtä arvostettiin maksamalla palkkaa aiemmista yhdistystehtävistä poiketen. Yrittäjänä pitkään toiminut jatkoi vanhaan malliin kokopäivätyötään. Aiempaa vähemmän työtä teki kronologiselta iältään vanhin, tähän oli osaltaan syynä puolison eläköityminen. Työikäisistä toinen teki edelleen kahta työtä, odottaen oikeaa hetkeä siirtyä kokoaikaiseksi yrittäjäksi. Toinen kehitti innolla yritystoimintaansa ja suunnitteli palvelutarjonnan laajentamista. Työ toi merkityksellisyyttä ja rytmiä informanttien elämään, ja sen kautta he kokivat saavansa myös arvostusta.

Yrittäjä status oli mahdollistanut osallistumisen erilaisiin hankkeisiin ja tilaisuuksiin, joihin osallistuttiin oman innostuksen ja kiinnostuksen mukaisesti.

Yrittäjät kokivat saavansa arvostusta, kun heidän palvelunsa vastasivat asiakkaiden odotuksia ja nämä suosittelivat muille yritystä. Tämä oli osoitus heidän kyvykkyydestään hoitaa yrityksensä toimintaa. Yrittäjien minäpystyvyyden tunnetta oli vahvistanut huomioiden kyvyistä hoitaa aikaisemmin vaikeilta tai hankaliksi koettuja tehtäviä. Kun tehtävät sujuivat ja suunnitelmat etenivät myönteiseen suuntaan vaikeuksienkin kokemisen kautta, koettiin onnistumista ja kyvykkyyden tunne vahvistui.

Nuoremmat, ei vielä vanhuuseläkeiässä olevat ja pitkään yrittäjänä toiminut panostivat aktiivisesti yritystoimintaansa, jotta siitä kertyisi koko ajan enemmän tuloja. Yritysten liikevaihto vaihteli tehtyjen toimeksiantojen mukaisesti. Pitkään yrittäjänä ollut oli pettynyt toimialansa nykyiseen nopeasti heikentyneeseen tilanteeseen. Suhdannevaihtelut vaikuttivat konsultoinnin tarpeeseen. Vahva minäpystyvyys ja hyvät yrittäjyysvalmiudet auttoivat selviytymisessä tiukassa tilanteessa. Tämän hetken vaikeasta tilanteesta huolimatta, hän kokee saavansa panokselleen enemmän vastinetta yrittäjänä. Kaikille haastatelluille tulot olivat tervetulleita paitsi kattamaan yritystoiminnan kuluja ja antamaan elämään taloudellista väljyyttä.

Yrittäjyys tarjoaa merkityksellisyyden kokemuksen ja vapauden tehdä asioita omalla tavalla, kun työkuormaa voi säädellä ja aikatauluja sovitella myös omat tarpeet huomioiden. Toimintakyvyn säilyttäminen mahdollisimman pitkään avaa mahdollisuuden myös yrittäjänä toimimiseen ja sen kautta toimeliaisuuden ylläpitämiseen samoin kuin aivotoiminnan vireyden vielä vuosia eteenpäin. Yrittäjät eivät nähneet ikää yrittäjyyttä rajoittavana tekijänä, jollain tavoin he eivät edes ajattele ikää, vaan kokevat itsensä numeroista huolimatta iättöminä.

Yrityksen liiketoiminnan ostanut ja myynyt koki oppineensa paljon tuosta ajasta ja hyödyntää näitä oppeja nyt uudessa tehtävässään. Hän oli tyytyväinen, että oli saanut myytyä ostamansa liiketoiminnan eteenpäin, jolloin se ei ollut enää hänen huolensa. Vapautuminen antoi hänelle mahdollisuuden siir-

tyä taas uuteen vaiheeseen. Hän haluaa olla hyödyksi ja selvittää asioita, jolloin saa haastaa itseään ja kokee kehittyvänsä. Kehitystehtävän tultua valmiiksi hän siirtää mieluusti sen hoitamisen seuraajalleen ja etsii jälleen uuden mielenkiintoa herättävän kehittämiskohteen. Informantilla on aina ollut vahva minäpystyvyys ja halu kehittyä. Arvostus tulee ongelmien ratkaisujen, olemassa olevan ja alati kehittyvän osaamisen kautta.

”Tää kaikki pitää virkeenä. XX oli mulle hyvä oppi, teen tässä niitä samoja asioita... Mä saan tehdä niitä asioita, joista tykkään.” (A5)

Kaikki haastatellut kokivat saavansa elämäänsä merkityksellisyyttä yrittäjyydestä. Lähes kaikille elämään tullut sisältö oli tärkeämpää kuin yrityksestä saatava tulo. Palkitsevaa on, että kokee edelleen olevansa tarpeellinen, osaava ja arvostettu. Tarve henkisen kapasiteetin hyödyntämiseen ja haastamiseen pitävät aivotoiminnan vireänä ja mielen kirkkaana. Yrittäjyys on myös elämäntapa, josta on lähes mahdoton luopua.

”Mä ihan ylpeydellä sanon, et mä oon yrittäjä. Oli hauska nähdä, että siihenkin pystyn. Joo se on ollut silleen palkitsevaa ja tavaltaan sitten antanut lisäbuustia taas.” (A1)

”Sitten kun on yli 40 vuotta joka aamu lähtenyt. Niin sitä on vaikea saada loppumaan. Melkein 50 vuotta kohta (töihin).” (A4)

Vanhemmat yrittäjät kokivat tärkeäksi ajan hermolla pysymisen, taitojensa ylläpitämisen tai uuden oppimisen. Aivotoiminta pysyi vireänä, kun on tarve oppia ja kohde mihin suunnata energiansa. Aktiivisella ja tietoisella aivotoiminnan aktivoimisella pidettiin yllä yleistä kyvykkyyttä. Näkemys omasta pystyvyydestä ja kilpailukyvystä oli tärkeä minäpystyvyyden kokemisen kannalta. Näin tärkeäksi koettu muiden antama arvostus osaamisesta saatiin säilytettyä.

”Mieli pysyy terävänä. Ajatukset pysyy terävinä. Ihan koko kaveri pysyy skarpimpana kuin jos heittäytyisi laakereille. Joo, melkein näin veikkaan. Se, että aivot on koko ajan niinku toiminnassa, se pitää, voisiko sanoa sitaateissa elossa.” (A4)

”Huomaan vaan, että mä olen aina samassa tilanteessa, aina mä kehitän jotain. Ja sitten, kun olen saanut sen valmiiksi, siirrän sen toiselle. Mä oon selvästi tämmöinen. Se on ihan sama, mitä mä oon tehny, se työ palkitsee.” (A5)

4.3 Yrittäjien valmiudet yrittäjyyteen ja valmennustavat

Yrittäjien osaamiseen ja kouluttamiseen liittyvä luokittelu nosti näkyviin tässä tutkimuksessa käsitteinä valmiudet, verkostot, vertaistuen ja koulutuksen.

4.3.1 Osaaminen ennen yrittäjyyttä

Kysyttäessä, mistä haastateltavat olivat hankkineet koulutusta ja oppia yrittäjyyteen, vaihtelivat tulokset. Ennen yritystoiminnan aloittamista vain toiseksi nuorin informantti oli hankkinut yrittäjyyskoulutusta. Hän oli hyödyntänyt työvoimapolitiittista yrittäjyyskurssia liittyen Starttirahan ehtoihin. Yksi haastatelluista arveli, että se olisi tuonut helpotusta yrittäjätaipaleen ensimmäisiin vuosiin.

Kurssilta olisi saanut tietoa perusasioiden ja erilaisten yritystoimintaan liittyvien vaatimusten hoitamiseen. Monella oli jo aikaisemman työnsä kautta osaamista ja rutiinia hallinnollisten asioiden hoitamiseen.

”Sitten tulee pitkästä työurasta sen verran sellaista osaamista. Se hän olisi eri asia, jos on alaisia ja kaikki tää, työeläke ja muita, ei tarvitse maksaa, että se on ollu aika yksinkertaista” (A2)

Kouvola Innovation Oy eli Kinno mainittiin useassa haastattelussa yrittäjyyteen liittyvien kurssien toteuttajana. Yksi yrittäjä oli hyödyntänyt näitä kehitysyhtiön tarjoamia kursseja, toinen kävi parhaillaankin hankkeen kautta toteutettua tietoturvaan rajattua koulutusta. Kolmas oli ollut mukana aikaisemmin hankkeessa ja saanut sieltä oppeja. Neljäs ei vielä ollut ehtinyt hyödyntämään tarjontaa. Viides oli neutraali asian suhteen ja kuudes epäili tarjonnan olevan kaukana yrittäjyyden todellisuudesta.

Haastatelluista puolet olivat hyödyntäneet suoraan koulutustaan ja aiemmassa työssään kertynyttä osaamista liiketoiminnassaan. Nuorin informantti oli opiskellut uuden ammatin ja suorittanut ammatillisen perustutkinnon ja jatkoi erikoisammattitutkintoon. Hän opiskeli lisää uuteen ammattiin liittyvää osaamista myös lyhytkursseilla. Hän työskenteli ansiotyössään yrittäjien kanssa, joten yrittäjyyteen liittyvät osaamisalueet olivat jo tuttuja. Informantit olivat hyödyntäneet yrittäjyyteen olemassa olevia taitojaan, sosiaalisen markkinoinnin hoitamisesta palkkojen maksuun. Uusia taitoja oli opittu kantapäähän

kautta ja internetiä tutkimalla, vähemmin yrittäjyyskoulutuksissa. Nämä hankitut osaamiset ja taidot antoivat valmiuksia yritystoiminnalle. Yrittäjyydestä luopunut henkilö oli panostanut yrityksen suunnitteluvaiheeseen, erityisesti imagon luomiseen ja markkinointimateriaaliin. Määräaikaisen työnsä kautta hän oli tehnyt liiketoimintasuunnitelman ostamaansa liiketoimintaan. Näitä oppeja hän hyödynsi myöhemmissä tehtävissään. Talouden ymmärtäminen mainittiin yhtenä keskeisenä yrittäjyysvalmiutena. Sitä on kertynyt informanteille aiemmasta työstä, monen kohdalla aiempaan nähden yritystoiminnassa liikkuvat euromäärät olivat huomattavasti pienempiä.

”Kirjanpito, minkä mä teen ite. Kotisivujen ylläpidon, markkinoinnin ja myynnin, sen mitä siinä nyt tarvitsee. Niin teen itse, että se vie sellaisen 20 prosenttia siitä työajasta.” (A1)

”Mä olen vastannut isoista budjeteista ja niiden raportoinnista. Nämä on sellaista pikku kolikkohelinää. Siinä mielessä. Mutta se on omalla vastuulla.” A6

Yrittäjät osasivat hyödyntää verkostoja ja asiantuntijapalveluita täydentämään omaa osaamistaan. Tilitoimistosta sai apua kirjanpidon lisäksi moniin muihin yrittäjyyteen liittyviin velvoitteisiin. Tilintarkastaja ja kirjanpitäjä nähtiin myös mentorina, joka voi sparrata tai jakaa uutta tietoa ajankohtaista aiheista ja näin korvata virallisempia koulutusväyliä. Taloushallinnon ammattilaisten palveluja käytettiin, sillä haluttiin vastuullisesti varmistaa kaiken olevan lakien ja säädösten mukaan tehtyä.

”Kyllä mullakin on tilitoimisto ja tilintarkastaja. Ne sparraavat talouspuolta.” (A4)

”No, kyllä mä silleen luotan, että ammattilainen tekee. Niin kaikki tulee tehtyä oikein ja kaikki, ne tarvittavat jutut ja säästää tietysti omaa aikaakin.” (A3)

”Se pitää niinku vähän järjestyksessä, että ymmärtää yritystoiminnan paremmin. Ettei tule sellaisia yllätyksiä. Ja sitten on kiva, kun mä joka kuukausi teen kirjanpidon ja nähdään, mitä sinne viivan alle jää ja voi heti verrata suoraan edelliseen kauteen. Alkuun mä ajattelin, että ulkoistan, mutta en mä halua.” (A1)

Yrittäjien verkostoihin kuuluivat kirjanpitäjien ja tilintarkastajan lisäksi lähipiirin osaajat, joiden apua hyödynnetään kiperissä tilanteissa. Apua löydettiin myös viranomaisten neuvontapalveluista, joihin oltiin tyytyväisiä. Luoduista vertaistukiverkostoista löytyi apua niin yrittäjyyteen kuin toimialaan liittyen. Toimialan

paikallisten verkostojen arvo voi olla hyvinkin merkittävä erityisesti verkostomaisessa toiminnassa kuten matkailualalla.

”Mun serkku on tällainen ekspertti tällaisissa asioissa (kirjanpito, verotus). Häntä mä olen aina konsultoinut ja hän on opastanut. Olen soittanut verottajalle ja kysynyt myöskin neuvoja. Tosi hyvää palvelua olen saanut sieltä. Eihän niitä tiedä ja osaa.” (A6)

”Olen usein ollut siinä Vaakunassa talvella (tapahtumissa) ja sitten siellä on aina sellaista verkostoitumista. Ja sieltä on joku joskus joitakin töitä kysynyt.” (A2)

Tutkimuksessa erottui kaksi erillistä ryhmää, kun tutkimusrajoituksessa käytettiin vähintään 55-vuoden ikää. Isommaksi tutkittavaksi ryhmäksi muodostui työeläkeikäiset informantit ja pienemmäksi työikäiset. Tutkimusaineistosta löytyi eroavuuksia näiden kahden ryhmän osalta kuten taulukosta 6 nähdään.

Taulukko 6. 55-vuotiaiden tai vanhempien henkilöiden syyt yrittäjyyden valitsemiseen

Työikäiset yrittäjät	Eläkkeellä yrittäjänä toimivat
Uusi toimiala, rohkeus kokeilla uutta valmennukset, tutkinnot	Arvostuksen kokemus, osaamisen ja kokemuksen hyödyntäminen
Työn itsenäisyys, ajankäytön hallinta	Itsenäisyys, ajankäytön valinnat
Tavoitteellista tekemistä, eläkkeen kerryttämistä	Sisältöä ja rytmiä elämään
Työn määrä ja mahdollisuus palautumiseen	Työn määrän säätely ja mahdollisuus palautumiseen
Jatkuva kehittyminen, uuden oppiminen	Jatkuva kehittyminen, aivotoiminnan aktivointi ja vireyden ylläpito
Tavoitteellisuus liikevaihdossa ja tuloksessa, aktiivinen markkinointi	Pienet tulostavoitteet ja investoinnit, yritystulot hyvä lisä yksityistalouteen
Työura voi jatkua kauan, työkunto vaikuttaa	lättömyys, varautuminen ja suunnitelmat lopettamistoimista puuttuvat
Uusi identiteetti	Uusi identiteetti, yrittäjä-roolin iättömyys

Molemmille ryhmille itsenäisyys, ajankäyttö ja valinnan vapaus oli merkittäviä tekijöitä. Samoin jatkuva kehittyminen, jossa eläköityneillä oli lisäksi tavoitteena vireyden ylläpito ja aivotoiminnan aktivointi merkityksellisen tekemisen innostamana. Työikäisten ryhmällä ja kokoaikaisella eläköityneellä yrittäjällä oli tavoitteellisuutta ja tarvetta saada kunnollinen tulos toiminnasta, toisella ryhmällä tämä ei ollut merkittävä tekijä vaan elämänsisältö. Nuoremmat yrittäjät panostavat myös aktiivisesti markkinointiin. (Taulukko 6).

Taulukon 6 lopusta nähdään iän kokemuksen merkitys. Tässä tutkimuksessa molemmat ryhmät kokivat yrittäjyyden jatkamisen onnistuvan pitkään, jopa kuolemaan saakka. Kuitenkin kummassakin ryhmässä ymmärrettiin työkunnan olevan rajaava tekijä, mutta toisaalta siihenkin voidaan hakea yrityksen toimintamahdollisuuksia pidentäviä ratkaisuja. Vanhemmista yrittäjistä pääosa ei ollut suunnitellut tarkemmin yrityksensä aktiivista lopettamista. Huomion arvoista oli, että lopettamissuunnitelmankin tehnyt ja yritystoiminnasta luopunut informantti kokivat olevansa edelleen kyvykkäitä jatkamaan toisenlaisissa tehtävissä, heillä ei ollut tarkoitus antautua eläkepäiville.

4.3.2 Koulutustavat

Kysyttäessä haastateltavilta yrittäjiltä millaista koulutusta ja miten toteutettuna he yrittäjinä toivoisivat tai käyttäisivät, jakaantuivat vastaukset laajasti. Ammatillisen osaamisen ylläpitoon tarvitaan koulutusta kurssien ja korttikoulutusten muodossa, osan voi tehdä itsenäisinä verkkototeutuksina. Ammatillisessa koulutuksessa kokemusperäisenä toiveena oli aikuisille tarjottava tiivistähtinen koulutus, sillä kohderyhmän motivaatiotaso on kohdallaan ja he arvostavat nopeaa etenemistä. Tutkintotavoitteinen koulutus tai testien kautta saatava pätevyys auttavat orientoitumaan tavoitteelliseen opiskeluun.

Ryhmätehtävien kautta koettu vertaisoppiminen nousi halutuksi oppimistavaksi erityisesti ammattialaan liittyvissä jatkokoulutuksissa. Keskustelua ja näkemysten vaihtoa kaivattiin lisää koulutuksiin. Näin opitaan ammattialaan ja yrittäjyyteen liittyviä uusia näkökulmia ja voidaan löytää tapoja tehdä työtä.

”Kuitenkin aikuisena on ollut vähän erilainen se opiskelutahti, ehkä. Ja haluaa oppia mahdollisimman paljon vähän lyhyemmässä ajassa. Se olisi tehokasta.”(A3)

”Se niinku motivoi, että jos siinä on joku koe tai joku tutkinto, tekee ja panostaa siihen... Kyllä siinä saa olla se tavoitteellisuus.”
(A1)

Yrittäjyystaitojen koulutustavoista suosituimmaksi nousi lähitapaamiset, verkko-opetuksellakin on paikkansa ja näitä voidaan yhdistää. Lähiopetuksen parhaana puolena pidetään vertaisoppimista ja monipuolisten verkostojen luomista. Yrittäjyyskoulutusta toivottiin tarjottavan yritystoiminnan perusosaamisen lisäksi aihepiireittäin. Yrittäjällä toivottiin olevan mahdollisuus valita juuri hänelle tarpeelliset aiheet. Haastatellut nostivat esimerkkiaiheiksi hinnoittelun, katelaskennan ja verotuksen. Koulutukset voi toteuttaa luentojen osalta verkossa, jos ei odoteta aktiivista osallistumista. Lähitapaamisissa puolestaan hyödynnetään vertaisoppimista, näin voidaan samalla verkostoitua. Kokemuksellisen tiedon jakaminen opiskelijoiden kesken teorian lisäksi antaa valmiuksia kohdata yrittäjyyden haasteita. Näin laajennetaan tulevien tai alkavien yrittäjien kuvaa yrittäjyyden todellisuudesta. Tällä on merkitystä erityisesti henkilöille, joilla on aikaisemman toimenkuvansa takia vain vähän yrityskontakteja. Yrittäjyyskoulutuksissa muodostuneet verkostot olivat yli toimialojen tai osa

niistä keskittyi omaan toimialaan. Aktiiviset yrittäjät loivat suhteita hankkeiden ja koulutusten kautta.

”Näitten töitten takia mulla on aika vähän niitä kontakteja.” A6

Apua haettiin asiantuntijoilta niihin asioihin, jotka askarruttivat yrittäjiä. Kirjanpitäjä ja mahdollinen tilintarkastaja koettiin hyväksi tietolähteiksi, heidät miellettiin myös mentoreiksi. Alkavat yrittäjät hyödynsivät lähipiirinsä ammattilaisten osaamista.

”Kun mietittiin sit sitä, että X voisi tavallaan siirtää mulle sitä osaamistaan ja ehkä joitakin asiakkaita. ..., hänellä oli hyvät materiaalit ja se ajatus. Ja mä ajattelin, että sehän on ihan ihanaa, että pysyy siitä keskustelemaan.” (A5)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Tutkimustulokset

5.1.1 Miksi 55-vuotias tai vanhempi henkilö perustaa yrityksen tai ostaa yritystoiminnan?

Tämän kvalitatiivisen tapaustutkimuksen perusteella tärkein syy eläköityneiden yrittäjyyteen oli oman kertyneen osaamisen ja kokemuksen arvostamisessa ja hyödyntämisessä eläköitymisen jälkeen. Johtavissa asemissa olleet henkilöt kokivat osaamisensa menevän hukkaan, jos sitä ei enää voi hyödyntää. Erityisesti vasta myöhemmällä iällä hankitun koulutuksen hyödyntäminen koettiin tärkeäksi. Vaativista tehtävistä eläköityneet informantit olivat joko suunnitelleet tai perustaneet ennen eläköitymistä yrityksen saadakseen tekemistä eläkkeellä. Hengähdystauko eläköitymisen jälkeen oli joko tarkoituksellinen tai yritystoiminta kasvoi pikkuhiljaa. Lehtisen ym. (2007, 37–39) mukaan tämä vaihe on keski-ikäisen elämäntyylin jatkamista, jolloin ei vielä haluta eläkeikäisen roolia ja elämäntapaa. Yrityksen perustaminen antoi tekemistä haluaville eläköityneille hyvän väylän tarjota osaamista organisaatioille, yrityksille ja yksityishenkilöille haluamassaan mittakaavassa.

Tutkimuksessa ilmeni, että keski-ikässä koettiin usein epävarmuutta työn jatkuvuudesta organisaatiomuutosten tai sairauden takia. Nurmi ym (2014, 186–187) mainitsevat, että epänormatiiviset tapahtumat vaikuttavat yksilön valinnanmahdollisuuksiin. Nuorempien informanttien kohdalla sairaus oli johtanut

kokoaikaiseen yrittäjyyteen ja toisen organisaatiomuutokset kouluttautumiseen ja osa-aikayrittäjyyteen. Vuorisen (1998, 276–277) mukaan yli 50-vuotiaana havahdutaan ajatukseen elämän rajallisuudesta ja pohdintaan omia toiveita ja mahdollisuuksia vaikuttaa lopun työuran sisältöön. Jabe (2015, 46–47) vahvistaa tätä, sillä uskallus toteuttaa omia unelmia kasvaa hänen mukaansa yli 50-vuotiaana. Päätös yrittäjyydestä oli näiden informanttien ratkaisu epävarmaan tilanteeseen. Sankelo (2022, 192) kutsuu tätä eteenpäin pyrkiväksi toimijudeksi. Tutkimuksen kaikilla informanteilla tämä ilmeni monin tavoin minäpystyvyytenä.

Informantit olivat pitäneet työstään, he olivat olleet johtavassa asemassa tai asiantuntijoita. Kautosen 2008 (38–139) mukaan luottamus omiin kykyihin ja pelottomuus kohdata yrittäjyyteen liittyvä työmäärä, suhteessa aiemman tai nykyisen työn vaatimuksiin, auttoi yrittäjyyden valitsemisessa. Tutkimuksen yrittäjien kohdalla oli huomattavissa vahva minäpystyvyys. Se oli muodostunut Sankelon (2022, 106–11) ja Vuorisen (1998, 190–194) mukaan eri kehitysvaiheissa ja omien aikaisempien ratkaisumallien kautta, se tuki ja antoi rohkeutta päätöksen tekemiseen. Tämä näkyi myös siinä, ettei yritystoiminnan pyörittämistä nähty liian vaativana tehtävän. Niihin tehtäviin, joita eivät kokeneet vahvuuksikseen, yrittäjät ostivat osaamista ammattilaisilta.

Itsenäisyys oli merkittävä tekijä yrittäjille, sillä heille oli ominaista kyky ja halu päättää toiminnastaan. Tutkimus vahvisti Kautosen ym. (2017, 331–333) näkemyksen, että yrittäjyys antaa mahdollisuuden tehdä työtä omalla tavalla ja sopivaan tahtiin. Tämä oli houkuttimena yrittäjyyteen sekä työikäisillä että eläköityneillä henkilöillä.

Minäpystyvyyteen ja arvostukseen liittyi vahvasti osaamisen ja kehityksessä mukana pysymisen halu ja tarve. Ollakseen kilpailukykyisiä yrittäjät olivat oivaltaneet taitojen päivittämisen merkityksen. Bergbomin ym. (2020, 53–61) mukaan yrittäjien on huolehdittava osaamisensa ajantasaisuudesta ja taitojensa päivittämisestä. Yrittäjyys antoi tähän mahdollisuuden.

Eläköityneet hyödyntävät yrittäjyyden vaihtoehtona siltatyötä. Yrittäjyydenkin rinnalle voi solmia työsuhteen. Rantasen (2021, 14) mukaan eläkkeellä valittu työ voi olla vanhaa tuttua tai aivan uudella toimialalla. Punnittaessa käyttäkö

aikansa vapaaehtoistyöhön vai tuloja tuottavaan työhön, osa ihmisistä valitsee jälkimmäisen vaihtoehdon. He arvostavat omaa osaamista ja työpanosta ja haluavat sille korvauksen. Järvensivu ja von Bonsdorff (2018, 35, 38–39) sekä Hantman ja Cimmon (2014, 738) herättelevät huomioimaan, että yhteiskunnallisesti on arvioitava kolmannen iän aktiivisten ikäihmisten vapaaehtoistyön kansantaloudellinen merkitys. Erityisesti nyt yhteiskunnan taloudellisen tilanteen heiketessä. Jatkossa tulee pohdittavaksi, mikä houkuttaa toimimaan ilman palkkiota. Kantaako yhteisöllisyys ja merkityksellisyyden kokemus edelleen vapaaehtoistyössä? Vai odotetaanko ns. rahanarvoisia etuja kuten koulutusta tai hyvinvointipalveluita palkkioksi työpanoksesta?

Eläkkeellä toimiville yrittäjille tulot eivät olleet ensisijainen yllyke yrittäjyydelle. Yrittäjyyden taloudelliset panostukset, riskit ja tavoitteet olivat eläköityneiden osaltaan maltillisia. Työkäiset olivat tavoitteellisempia liikevaihdon ja tuloksen, investointien, markkinoinnin ja asiakashankinnan suhteen. Mikäli eläkkeellä yrittäjinä toimivat haluavat kasvattaa yrityksensä liikevaihtoa, on heidän tehtävä suunnitelmallisempaa ja aktiivisempaa asiakashankintaa ja markkinointia. Lisätulo oli eläköityneille yrittäjille tervetullut, sillä se antoi taloudellista väljyyttä elämään. Yleensä tulojen määrä pienenee eläkkeellä, tähän olisi hyvä varautua jo vuosia ennen eläköitymistä kuten Ilmarinen (2006, 42) muistuttaa.

Opinnäytetyön tutkimuksen suurin yllätys oli, etteivät yrittäjät ole juurikaan miettineet yrityksen tai yrittäjyyden lopettamisen ajankohtaa tai tapaa. Järvensivun ja von Bonsdorffin (2018, 36–37, 43–44) mukaan elämäntapayrittäjien on vaikeinta luopua yrittäjyydestä, sillä he ovat saattaneet rakentaa koko identiteettinsä yrittäjyyden varaan. Toisaalta yritystoiminnan myyminen voi olla helpotus, kun tilalle löytyy muuta mielenkiintoista tehtävää tai uusi liikeidea. Yrittäjät tiedostivat kronologisen ikänsä, mutta heille sillä ei ollut merkitystä, kun kokemus omasta toimintakyvystä oli hyvä. Yrittäjät kokivat jollain tavalla itsensä iättömiksi, vaikka he tiedostivat kronologisen ikänsä. Ilmarinen (2006, 62–68) sanookin psykologisen iän poikkeavan kalenterin mukaisesta iästä.

5.1.2 Miten yrittäjät kokivat yrittäjyyden ja yritystoiminnan vastanneen yrittäjän odotuksia?

Kaiken ikäiset ihmiset tarvitsevat elämäänsä merkityksellisyyden kokemusta, elämän pitäisi olla kiinnostavaa ja merkityksellistä. Edellä oleva Vuorisen (1998, 292, 296–298) ajatus on keskeinen tekijä ikääntyneiden henkilöiden yrittäjyystoiminnassa. Siksi sitä halutaan jatkaa mahdollisimman pitkään.

Eläköityneinä yrityksen perustaneet haastateltavat olivat tyytyväisiä valintaansa. Yrittäjänä oli mahdollisuus hyödyntää kertynyttä osaamista ja sitä arvostettiin edelleen asiakkuuksien kautta. Arvostuksen kokemus on tärkeää myös minäpystyvyyden kannalta. Yritystoiminta mahdollisti työn tarjoamisen ilman asiakkaille koituvia työnantajavelvoitteita. Työtahtia oli mahdollista hallita ja työkuormaa pystyi keventämään, aikaa palautumiselle oli riittävästi aika-
taulujen ollessa väljempinä. Kun eläketulot tai palkkatulo varmistivat talouden perustan, yritystulojen määrä saattoi pysyä yrittäjän päättämässä rajoissa tai niiden vaihtelut olivat hyväksyttäviä. Lisätulot toivat väljyyttä elämään tai mahdollistavat velkojen lyhentämisen tai isommat hankinnat. Lisätuloilla myös matkusteltiin ja harrastettiin. Työ toi sisältöä, iloa ja ryhtiä elämään. (Taulukko 7.) Bergbom ym. (2020, 53–73) ja Saarenheimo ym. (2014, 102–107) muistuttavat, että eläkkeellä yrittäjyyden rinnalla on mahdollista tehdä jopa työsuh-
teessa työtä ja huolehtia lisäksi aiemmista tai tulevista sukupolvista.

Taulukko 7. Yrittäjyyden koettuja hyötyjä

Yrittäjyyden hyötyjä
Osaamisen hyödyntäminen ja kehittäminen, keventynyt työtahti, väljät aika- taulut, lisätuloja, sisältöä ja ryhtiä elämään, yrittäjästatuksen iättömyys, yksi- löllisyyden huomioiminen

Taulukossa 7 on maininta yrittäjästatuksen iättömyydestä. Tämä liittyy informanttien haastatteluissa esiin tuomaan ajatteluun yritystoiminnan jatkumisesta pitkälle vanhuuteen, jopa kuolemaan asti. Yritystoiminnalle ei juurikaan annettu täsmällistä loppumisaikaa, vaan yrittäjyys jatkuisi. Yrittäjästatus antoi myös mahdollisuuden häivyttää eläkeläisstatuksen, sillä statuksen muutos eläkeläiseksi ei kaikkia kiehtonut, itsensä kokeminen työstä luopujaksi oli osalle vaikeaa. Yrittäjä-nimike mahdollisti uuden iästä riippumattoman minäku-

van luomisen. Tässä toteutui Lehtisen ym. (2007, 37–39) näkemys, että haluttiin olla tuottavia kansalaisia ja elää vielä tutulla tyyllillä keski-ikäisten elämää. Yrittäjästatuksen omaksuminen oli joillekin helpompaa kuin toisille. Identiteetti oli työsuhteesta eläköitymisen myötä joka tapauksessa luotava uudelleen, kuten Heikkilä (2019, 30) on todennut.

Yritystoiminta haastoi ylläpitämään osaamista ajantasaisena. Yritys mahdollisti osallistumisen erilaisiin koulutuksiin ja hankkeisiin, joissa oli mahdollista opiskella uusia taitoja ja ylläpitää osaamista. Kyvykkyyden ylläpitäminen liittyy myös tietotekniikan hallitsemiseen ja uusien virtausten tuntemiseen, ajanhermolla oleminen oli tärkeää. Tämäkin liittyy yrittäjän iättömään statukseen, jossa osaamisella on merkitystä, ei iällä.

5.1.3 Millaiseksi yrittäjät kokivat yrittäjäyiosaamisensa ja millä tavoin sitä voisi vahvistaa?

Yritystoimintaa perustettaessa hyödynnettiin työuran aikana hankittua osaamista, erityisesti eläköityneenä yrityksen perustaneiden tarjoama konsulttityö pohjautui tähän. Työ jatkui ikään kuin jatkumona ilman työnantajan asettamia velvoitteita. Työikäiset yrittäjyyttä suunnittelevat olivat rohkeampia vaihtamaan alaa ja hankkivat tavoitteellisesti alalle vaadittavaa ammattiosaamista joko tutkintojen tai koulutusten kautta. Mitä enemmän haastatelluilla oli kontakteja yrittäjäpiireihin, sitä vähemmän he kokivat tarvitsevansa yrittäjäyyskoulutusta. Informantit osasivat hakea tietoa ongelmiinsa internetistä tai asiantuntijoilta, joita heillä oli verkostoissaan.

Yrittäjyyden vastuiden haltuun ottaminen oli helppoa, jos oli tottunut vastaamaan laajemmista kokonaisuuksista, huolehtimaan taloudesta ja aikataulujen mukaisista tehtävistä (Kinni ym. 2017, 45–54). Näin koettiin erityisesti yhden henkilön yritystoiminnassa, jolloin vastuu oli vain omasta työstä, eikä ollut työnantajavelvoitteita. Tilitoimistosta tai verkostoista sai kaivattua tukea ja apua uusiin eteen tuleviin kysymyksiin. Tyypillisesti iäkkäämpinä yritystoiminnan aloittaneet halusivat asioiden hoituvan varmasti sääntöjen mukaan.

Yrittäjillä oli jonkin verran tarvetta saada hyvin suunniteltua, tehokasta lyhytkestoista yrittäjäyyskoulutusta markkinoinnista, katelaskennasta, hinnoittelusta

ja peruskirjanpidosta. Suosituin koulutustapa oli lähitapaamiset yhteisessä fyysisessä tilassa. Yrittäjät hyväksyivät koulutusten toteuttamisen teorian osalta verkossa. Paras tulos saataisiin, jos tähän liittyisi lähitapaamisessa käytännön työpaja. Mallettin ja Wapshottin (2015, 250–266) tutkimuksen mukaan alkavat yrittäjät hyötyisivät mentoroinnista tai yrittäjille tarjottavasta työnohjauksesta.

5.2 Kehitysehdotukset

Ikääntyvien ihmisten työn jaksottamiseen on kiinnitettävä huomiota. Ilmarisen (2006, 118) mukaan ikääntyvien henkilöiden kohdalla tarve palautua työvuorojen välillä on merkittävä ja työn rasittavuuden jakautumiseen päivittäin tai työjakson aikana on kiinnitettävä huomiota. Yrittäjillä on mahdollisuus oman ajan hallintaan. Tämä mahdollistaa yrittäjille kunnollisen palautumisen, mikäli he huomioivat sen merkityksellisyyden työhyvinvointiinsa.

Yrittäjien olisi jo yritystä perustaessaan syytä tehdä yrittäjyyden urasuunnitelma, jossa he määrittelevät odotuksensa yrittäjyydeltä ja ajanjakson, jonka toimivat yrittäjinä. Yritystä perustettaessa ja yritysmuotoa valitessa olisi aina mietittävä yrityksen elinkaari, sen päätös ja lopettamistoimet. Varautuminen ikääntymisen tuomiin kasvaneisiin riskeihin erityisesti yksinyrittäjien kohdalla olisi huomioitava, jolloin mahdollinen äkillinen toimintakyvyttömyys tai kuolema ja perikunnalle selvitettäväksi jäävän yrityksen tilanne olisi tiedossa. Varautuminen poikkeustilanteisiin on syytä kirjata ylös ja sopia luotettavan henkilön kanssa tarvittavista toimenpiteistä.

Uusiakin yritysvalmennuksissa ja –neuvonnassa huomioitavia osa-alueita löytyi: yrittäjän urapolun suunnittelu, yrityksen lopettamisen tai luopumisen suunnittelu riittävän ajoissa. Näitä voidaan toteuttaa kaiken ikäisten henkilöiden yrittäjyyskoulutuksissa.

Eläköityvät tarvitsevat mielenkiintoisen ja motivoivan tehtävän, joka innostaa oppimaan uutta, jolloin aivot toiminta pysyy aktiivisena ja vireys hyvänä. Vaikka monella iäkkäämpänä yritystoiminnan aloittavalla on hyvät valmiudet yrittäjäksi lähtemiseen, on suositeltavaa osallistua valmennukseen ennen päätöksen tekemistä. Liiketoimintasuunnitelma kokoaa yritystoiminnan keskeiset

osa-alueet yhteen, jolloin sen tekeminen antaa kokonaiskuvan tulevasta yrityksestä. Kohdistettaessa tarjonta eläköityviin henkilöihin, voidaan valmennuksen sisällössä huomioida ikääntyvien näkökulma ja tarjota vertaistukea.

Eläkkeelle valmistautumiseen valmennusta voisivat aktiivisesti järjestää esimerkiksi eläkeyhtiöt, työttömyyskassat tai ammattiliitot. Ikääntyvien herättely pitäisi tehdä ajoissa, jolloin reagointiaikaa olisi riittävästi. Taloudellisten realiteettien lisäksi muuttuvaan statukseen ja elämänsisällön uudelleen rakentamiseen olisi kiinnitettävä huomiota (Pirhonen ym. 2019, 105–118). Yrittäjäminän vahvistamisessa mentorilla olisi annettavaa, luottamukselliset keskustelut auttavat kehittymään yrittäjänä. Alkavalle yrittäjälle mentoroinnista kertyvät kulut voivat olla suhteessa iso taloudellinen rasite. Vaihtoehtona maksulliselle palvelulle olisi ryhmän kokoaminen iäkkäämmistä tuoreista yrittäjistä, jolloin jaettaisiin vertaistukea ja osaamista. Uusyrittäjäkeskusten alkavien yrittäjien neuvonnalla tai yrittäjäyhdistyksellä olisi mahdollisuus toimia kokoonkutsujana heidän saamiensa yhteystietojen avulla. Yrityskummien toiminta ei tällä hetkellä kohdistu alkaviin yrittäjiin, vaikka tällä osaajajoukolla olisi paljon annettavaa alkavien ikääntyneiden yrittäjien ryhmälle.

Haastateltu yrittäjä ehdotti senioriyrittäjien ryhmää, jossa eläkkeelle jääneet asiantuntijat voisivat kohdata toisiaan. Ryhmässä välitettäisiin tietoja tarjolla olevista pienistä toimeksiannoista vertaistuen ohessa. Tätä ideaa voi jalostaa eteenpäin. Luodaan lisäksi verkkoalusta, johon eri tahot kirjaavat toimeksiantoja, joihin palveluntarjoajat vastaavat yksin tai erilaisina ryhminä. Toinen vaihtoehto on osuuskunnan perustaminen, johon kuuluu eri alojen eläköityneitä asiantuntijoita, joiden osaamista voidaan hyödyntää esimerkiksi selvitysten tekemisessä. Erityinen hyöty saavutetaan, kun asiantuntijalla on toimialan pitkänlinjan tuntemus. Ikääntyneidenpien osuuskunnassa tai verkostossa on huomioitava luontainen vaihtuvuus palveluntuottajien toimintakyvyn muutosten myötä.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on ymmärtää ilmiötä, jota siinä tutkitaan. Informantteina olevat henkilöt tarkastelevat sitä omasta näkökulmastaan, jolloin heidän kokemuksensa, ajatuksensa ja ilmiölle annetut merkitykset

ovat yksilöllisiä. (Juuti & Puusa 2021, 9.) Tutkija vaikuttaa tutkimustulokseen, sillä laadullisessa tutkimuksessa hän käsittelee oman ajattelunsa kautta informanttien tuottamaa tietoa. Näin tutkijalla on vaikutusta tutkimuksen luotettavuuteen prosessin eri vaiheissa. (Vilkkä 2021, 20–21, 196–197.)

Laadulliselle tutkimukselle on tunnusomaista, että sen muotoutuu ja täsmen-tyy prosessin aikana (Kiviniemi 2015, 75–76). Tämän tutkimuksen prosessi on kestänyt yli puolitoista vuotta ja teoriaosuuden tuottamisen aikana on tutus-tuttu laajaan teoria-aineistoon, josta vain osa on liitetty raporttiin. Tutkimuspro-sessi on kuvattu tutkimusraportissa. Kuvauksen kautta voidaan arvioida sen luotettavuutta ja tutkijan subjektiivista objektiivisuutta (Aaltio & Puusa 2021, 178).

Tutkija tunsii haastateltavat eri yhteyksistä monien vuosikymmenten varrelta, kanssakäymisen taso on ollut vaihtelevaa. Yhdistävänä tekijänä oli kuuluminen samaan sukupolveen. Haastateltavien määrä oli lopulta kuusi alkuperäi-sen suunnitelman ollessa kymmenen. Tutkijalla oli ymmärrys jokaisen infor-mantin tarinan ainutkertaisuudesta ja jokaiselle annettiin yhtä suuri arvo. Kaikki pyydetyt informantit suostuivat haastatteluun. Heille lähetettiin tutkimus-tiedote sähköpostilla. Tapaamisen aluksi käsiteltiin tutkimuksen tietoturva ja kerrattiin tutkimusprosessin kulku. Nauhoituksiin, litterointeihin ja taustatietolo-makkeisiin ei merkitty henkilötietoja ja kaikki tunnistettava tieto häivytettiin. In-formantit ovat lukeneet omat litteroinnista poimitut lainaukset, joiden käytön he ovat hyväksyneet sähköpostilla. Otteita on käytetty havainnollistamaan tutki-muksen tuloksia.

Yrittäjyyteen ja koulutukseen liittyvän tutkimusaiheen osalta tutkijalla on sidon-naisuus, sillä se on osa hänen työnkuvaansa. Tutkija suhtautui pääkysymyk-seen ja ensimmäiseen alakysymykseen uteliaan avoimin mielin, sillä infor-manttien yksilölliset kokemukset samasta ilmiöstä kiinnostivat tutkijaa ja niiden kytkeytyminen ilmiön takana olevaan teoriaan. Toiseen alakysymykseen yrittä-jien yrittäjyysvalmiuksista tutkija suhtautui neutraalisti, sillä hänellä on ymmär-rys tarjottavien yrittäjyyskoulutusten ja -valmennusten laajasta kirjoista ja alan toimijoiden erilaisista taustoista ja tavoitteista. Kiinnostuksen kohteena oli in-formanttien näkemykset koulutuksien sisällöstä ja toteutustavoista.

Tutkimusprosessi eteni hyvää tieteellistä tutkimustapaa noudattaen. Aaltion ja Puusan (2021, 180) mukaan laadullinen tutkimuksen uskottavuus perustuu tutkimusprosessin kuvaukseen, sen analyysiin ja perusteluihin. Tutkimuksessa käytetyt tutkimusmenetelmät ja niissä tapahtunut poikkeama aineiston keruuvaiheessa on kerrottu rehellisesti. Aineiston keruu- ja analysointimenetelmät on kuvattu tarkasti ja käytännön toimintaa vastaavasti. Pelkistäminen ei ole tutkijan vahvuuksia ja esittämistapa on runsas. Tämä johtuu rajaamisen vaikeudesta, joka näkyy jo teoria-aineiston hankinnassa. Kuten Kiviniemi (2015, 77) varoittaa, tutkijaa kiinnostaa kaikki aiheeseen liittyvä mielenkiintoinen aineisto. Aaltio ja Puusa (2021, 182) kehottavat tutustumaan tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön monipuolisesti eri näkökulmista. Tässä tutkimuksessa teoria-aineistosta oli karsittava paljon ja oli pyrittävä löytämään parhaiten tutkimusta tukeva tieto. Empiirisen aineiston tuottamia tuloksia on luokittelun jälkeen peilattu teoriaan.

Laadullista tutkimusta arvioidaan sen ainutkertaisessa viitekehyksessä (Aaltio & Puusa 2021, 178). Tapaustutkimuksella ei rakenneta yleistettävää teoriaa, vaan syvennetään käsitystä ilmiön monimuotoisuudesta. Tutkimuksen tuloksilla on merkitystä käytännön toiminnassa suunniteltaessa ikäryhmälle koulutuksia ja valmennuksia. Odotukset valmiuksiin ja koulutukseen liittyviltä tutkimustuloksilta olivat suuremmat kuin tulos. Yrittäjyyteen johtaneiden syiden tutkimustulosten kautta voidaan pohtia erilaisia tapoja tarpeellisuuden, arvostuksen ja minäpystyvyyden kokemuksen vahvistamiseen eläköityvien kansalaisten keskuudessa.

5.4 Pohdinta ja jatkotutkimusedotuksia

5.4.1 Pohdinta

Opinnäytetyössä nousi aktiivisten toimijoiden tarve löytää väylä oman osaamisensa ja ammattitaitonsa hyödyntämiseen ja tekemiseen. Jo itse tekeminen ja väylä energian purkamiseen on tärkeä, vielä tärkeämpää on selättää tunne, ettei omalla osaamisella ole enää arvoa eläköitymisen myötä. Merkityksellisyden tunne horjuu. Uuden imagon rakentamiseen olisi varauduttava jo varhain ennen työ- tai virkasuhteen päättämistä, tälle suunnittelulle olisi uhrattava aikaa. Herättelyä tarvitaan ja erilaisia tapoja valmentautua. Esitin edellä eri tapoja tätä herättelyä ja valmennusta tekemään. Itselleni opinnäyteprosessi oli

teoreettisen ja empiirisen tiedon hankkimista osana henkilökohtaista valmistautumista eläkkeelle siirtymiseen.

Opinnäytetyön yhtenä oppina oli, että tutustuminen uudesta näkökulmasta ihmisen kehitykseen eri ikäkausina auttaa ymmärtämään niiden vaikutusta matkan varrella tehtyihin ratkaisuihin ja ratkaisujen vaikutusta itse matkaan. Opettajana kiinnitän huomion jokaisen vastuuseen luoda myönteistä ja kannustavaa ilmapiiriä, joka tukee yksilön kasvua kohti minäpystyvyyttä ja mahdollisuuksien löytämistä, niin lapsena, nuorena, työikäisenä kuin ikäihmisenä. Jokaisen elämässä pitää olla merkityksellisyyttä.

5.4.2 Jatkotutkimusehdotuksia

Tähän tutkimukseen valikoitui informanteiksi johtavissa asemissa tai asiantuntijoina työskennelleitä henkilöitä. Mielenkiintoista olisi verrata tuloksia yrittäjyyden valinnan syistä, jos informanttien työnkuva olisi ollut suorittavassa työssä.

Eläkkeellä työskentelyn ja vanhempien yrittäjien määrän kasvaessa vertailua voitaisiin tehdä myös tutkimalla siltatyön ja yrittäjyyden valinneiden kokemuksia työstä eläkeikäisenä, sen palkitsevuudesta ja kuormittavuudesta.

Eläkkeelle siirtymisvalmennuksen vaikutuksia uuden identiteetin luomisessa kannattaa tutkia. Tätä voi peilata eläkkeelle siirtymisen syihin ja vapaaehtoisuuteen tai pakkoon.

LÄHTEET:

- Aaltio-Marjosola, I. 1999. Casetutkimus metodisena lähestymistapana. Menetelmä artikkelit. WWW-dokumentti. Saatavissa: www.metodix.com [viitattu 10.4.2024].
- Aaltio, I. & Puusa, A. 2021. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tampere: Gaudeamus, 177–189.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Andersin, M., Nummila, H., Ruuska, O. & Taskinen, P. 2022. Yli 74-vuotiaita on sekä työelämässä että omaishoitajina. Suomen Tilastokeskus. Tieto & trendit-verkkojulkaisu. Verkkoartikkeli. Julkaistu 21.4.2022. Saatavissa: [Yli 74-vuotiaita on sekä työelämässä että omaishoitajina | Tieto&trendit \(stat.fi\)](https://www.stat.fi/tieto-trendit/2022/04/yli_74_vuotiaita_on_seka_työelämässä_että_omaishoitajina) [viitattu 15.10.2023].
- Bergbom, B., Lantto, E., Leino-Arjas, P., Ruokolainen, M., Tarvainen K. & Varje, P. 2020. Ikääntyvä ja monimuotoistuva työväestö. Julkaisussa Kokkinen, L. (toim.) Hyvinvointia työstä 2030-luvulla: Skenaarioita suomalaisen työelämän kehityksestä. Työterveyslaitos, 53–73. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-261-943-3> [viitattu 28.10.2023].
- Curran, J. & Blackburn, R. 2001. Older people and the enterprise society: Age and self-employment propensities. *Work, Employment and Society*, 4, 889–902. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://dx.doi.org.ezproxy.xamk.fi/2048/10.1177/095001701400438279> [viitattu 27.10.2023].
- Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen. 2023. Eläkkeellä töissä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.ilmarinen.fi/henkiloasiakas/elakkeella/elakkeella-toissa/> [viitattu 12.11.2023].
- Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen. 2022. Tutkimus: Yhä useampi haluaisi työskennellä eläkkeellä – lisätienesteistä karttuu myös uutta eläkettä. Tiedote. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Tutkimus: Yhä useampi haluaisi työskennellä eläkkeellä - Ilmarinen](https://www.ilmarinen.fi/tutkimus-yha-useampi-haluaisi-tyoskennella-elakkeella-ilmarinen) [viitattu 24.10.2023].
- Erikson, P. & Koistinen, K. 2014. Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 11. PDF-dokumentti. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Saatavissa: ISBN 978-951-698-283-3 [viitattu 10.4.2024].
- Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 185–206.
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–51.

Euroopan unionin neuvoston suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista. 2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)) [viitattu 16.2.2024].

Forsman, A. & Nordmyr, J. 2020. Ikääntyminen 2020-luvulla: Sosiaalinen osallisuus pohjana hyvälle ikääntymiselle. Ajatushautomo Agenda. PDF-dokumentti. Saatavissa: ISBN 978-952-7273-34-0 [viitattu 6.4.2024].

Hantman, S. & Cimmon, E. 2014. Dare to Dream: New Venture Incubator for Older Adults. Routledge: Educational Gerontology, 40: 737–744. Ebsco. PDF-dokumentti. Saatavissa: DOI: 10.1080/03601277.2014.893748 [viitattu 25.10.2023].

Heikkilä, M. 2019. Alanvaihto ja ammatillisen identiteetin muutos ruumiillisina tiloina ja tuntemuksina. Journal. Aikuiskasvatus 1. 19–33. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/80228/40865?acceptCookies=1> [viitattu 27.8.2023].

Heikkinen, H. 2015. Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 149–167.

Heimonen, T. 2013. Entrepreneurship in Golden Years – Creative Opportunity or Not? *China-Usa Business Review* 10, 52–66. Verkkojlehti. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/236003510_Entrepreneurship_in_Golden_Years_-_Creative_Opportunity_or_Not [viitattu 23.10.2023].

Hirsjärvi, S., Remes, p. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. 22. painos. Helsinki: Tammi.

Hyvärinen, M. 2017. Kertomushaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori J. (toim.). Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 174–192.

Hänninen, V. 2015. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 168–185.

Ilmarinen, J. 2006. Pitkää työuraa! Helsinki: Työterveyslaitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504226126>. [viitattu 8.7.2023].

Ilmarinen, J., Lähteenmäki, S. & Huuhtanen, P. 2003. Kyvyistä kiinni. Ikäjohtaminen yritysstrategiana. Helsinki: Talentum.

Jabe, M. 2015. Ikä voimavarana. Vantaa: Ketterät Kirjat.

Jylhä, M. 2021. Vanhustutkijan Koronavuosi. Myöhäiskeskä-ikä ja pitkäikäisyyden vallankumous. Tampere: Vastapaino.

Järnfelt, N. 2011. Ikääntyneiden yrittäjyys on lisääntynyt. Artikkel. Tilastokeskus. Hyvinvointikatsaus 4. WWW-dokumentti. Saatavissa:

https://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-12-12_001.html?s=0 [viitattu 12.8.2023].

Järvensivu, A. & von Bonsdorff, M. 2018. Yrittäjien eläköitymisprosessien moninaisuus - siirtymisprosessin dynaamisuus ja operationaalisuus. Työ- ja elinkeinoministeriö: Työpoliittinen aikakauskirja 4/2018. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-375-7> [viitattu 30.9.2023].

Kallio, T. & Palomäki, J. 2020. Teoria, empiria & käytäntö. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tampere: Gaudeamus, 86–98.

Kananen, L. & Marttila, S. 2019. Vanhenemisen biologiset mekanismit ja miten niihin voi vaikuttaa. Artikkele. Duodecim. 2019;135(11):1098–106. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo14951> [viitattu 13.8.2023].

Kannisto, J. 2022. Eläkkeellä ja työssä. Tilasto eläkeläisten työnteosta 2007–2021. Eläketurvakeskus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022121471506> [viitattu 29.10.2023].

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2023. Ammatillisen koulutuksen tila – työelämälähtöisyys ja yksilölliset opintopolut vahvistuneet, laadussa kuitenkin vaihtelua ja yhdenvertaisuuden toteutumisessa puutteita. Tiedote. WWW-dokumentti. Julkaistu 30.3.2023. Saatavissa: <https://www.karvi.fi/fi/ajankoh-taista/uutiset/ammattillisen-koulutuksen-tila-tyoelamalahtoisuus-ja-yksilolliset-opintopolut-vahvistuneet-laadussa-kuitenkin-vaihtelua-ja-yhdenvertaisuuden> [viitattu 10.4.2024].

Kautonen, T. 2008. Vanhemman väestö yrittäjyys ja sen edistäminen. Tutkimusraportti. Julkaisussa: T Luoto, S., Melin, K. ja Ristimäki, K. (toim) Yrittäjyyden edistäminen korkeakoulujen tehtävänä. Vaasan yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://core.ac.uk/download/pdf/80994081.pdf#page=131> [viitattu 27.10.2023].

Kautonen, T., Kibler, E. & Minnitti, M. 2017. Late-career entrepreneurship, income and quality of life. *Journal of Business Venturing* 3. 318–333. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jbusvent.2017.02.005> [viitattu 23.8.2023].

Kekäle, J. & Puusa, A. 2021. Tiedesodat. Realistinen ja konstruktionistinen maailmankäsitys. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tampere: Gaudeamus, 41–56.

Kinni, R.-L., Taskinen, H., Paronen, E., Pesonen, K., & Rissanen, S. 2017. Työssä jatkaminen ja eläkkeelle siirtyminen ikääntyvien työntekijöiden pohdinnoissa. *Kuntoutus*, 40(3–4), 45–58. Saatavissa: <https://journal.fi/kuntoutus/article/view/111386> [viitattu 26.10.2023].

Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 74–88.

Keskuskauppakamari. 2023. Kauppakamarikysely: Työntekijäpula rajoittaa edelleen yritysten kasvua – 66 prosenttia yrityksistä kertoo osaaajapulan estävän kasvua ja liiketoiminnan kehittämistä. Julkaistu 11.10.2023. STT-info. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/70037028/kauppakamarikysely-tyontekijapula-rajoittaa-edelleen-yritysten-kasvua-66-prosenttia-yrityksista-kertoo-osaaajapulan-estavan-kasvua-ja-liiketoiminnan-kehittamista?publisherId=25106402&lang=fi> [viitattu 10.12.2023].

Kylmä, J., Vehviläinen-Julkunen, K. & Lähdevirta, J. 2003. Laadullinen terveystutkimus – mitä, miten ja miksi? Artikkel. Duodesim. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo93495.pdf> [viitattu 15.2.2024].

Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–56.

Lehtinen, E., Kuusinen, J. & Vauras, M. 2007. Kasvatuspsykologia. Helsinki: WSOY.

Leinonen, M., Otakorpi-Lehtoranta, K. & Heiskanen, T. 2017. Kyselyhaastattelu. Teoksessa: Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 87–110.

Mallett, O. & Wapshott, R. 2015. Making sense of self-employment in late career: understanding the identity work of olderpreneurs. Sage Publications. Work, Employment and Society 2. 250–266. ISSN 1469-8722. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://doi.org/10.1177/0950017014546666> [viitattu 10.9.2023].

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nyman, J. 2019. Mikä ihmeen minäpystyvyys? Terveyttä tieteestä. Blogi. Julkaistu 9.5.2019. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://terveyttatieteesta.blogspot.com/2019/04/mika-ihmeen-minapystyvyys.html> [viitattu 24.4.2024].

Oliver, P. 2021. Using Qualitative Methods to answer your Research Question. Lontoo: Mc Graw Hill.

Palonen, M. & Kylmä, J. 2022. Avoin haastattelu ja teemahaastattelu aineistonkeruumenetelminä laadullisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. Artikkel. Journal.fi. Hoitotiede 34, 281–294. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Avoin haastattelu ja teemahaastattelu aineistonkeruumenetelminä laadullisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa - pdf \(journal.fi\)](#) [viitattu 19.4.2024].

Piekkari, R. & Welch, C. 2020. Oodi yksittäistapaustutkimukselle ja vertailun moninaiset mahdollisuudet. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tampere: Gaudeamus, 207–215.

Pirhonen, J., Tuominen, K., Jolanki, O. & Jylhä, M. 2019. Hyvinvointi vanhuudessa – valmistautumista, sopeutumista, hyväksymistä ja luopumista. Artikkeleita. *Gerontologia* 3, 105–119. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://journal.fi/gerontologia/article/view/79424/48384> [viitattu 25.10.2023].

Polvinen, A. 2024. Eläkeikä joustaa ja työskentely eläkkeellä yleistyy – lisääntykö eriarvoisuus. Blogi. Eläketurvakeskus. Julkaistu 15.2.2024. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.etk.fi/blogit/elakeika-joustaa-ja-tyoskentely-elakkeella-yleistyy-lisaantyyko-eriarvoisuus/> [viitattu 6.4.2024].

Puusa, A. 2021. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tampere: Gaudeamus, 103–117.

Puusa, A. 2021. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tampere: Gaudeamus, 145–156.

Puusa, A. & Juuti, P. 2021. Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tampere: Gaudeamus, 9–20.

Puusa, A. & Juuti, P. 2021. Laadullisen tutkimuksen tieteenfilosofinen tausta. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tampere: Gaudeamus, 25–40.

Puusa, A. & Juuti, P. 2021. Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen olemus*. Tampere: Gaudeamus, 75–85.

Puusa, A., Hänninen, V. & Mönkkönen, K. 2021. Narratiivinen lähestymistapa organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tampere: Gaudeamus, 216–227.

Raitala, K. 2023. Miten yrittäjä jää eläkkeelle? Blogi. Yrittäjät.fi. Julkaistu 22.2.2023. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.yrittajat.fi/blogit/miten-yrittaja-jaa-elakkeelle/> [viitattu 2.1.2024].

Ranki, S. 2023. Työelämän tulevaisuuden näkymiä: Hyvinvointi ja tuottavuus hybridityön maailmassa. Artikkelit. Verkkojulkaisussa: Työpoliittinen aikakauskirja. 1/2023. Työ- ja elinkeinoministeriö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164738/TAK_1_2023_web.pdf [viitattu 3.2.2024]

Rantanen, T. 2023. Gerontologia auttaa näkemään elämän selvemmin. Blogikirjoitus. Professoriliitto. Verkkosivut. Julkaistu 4.9.2023. Saatavissa: <https://www.professoriliitto.fi/blogikirjoitukset/gerontologia-auttaa-nakeman-elaman-selvemmin/> [viitattu 20.1.2024].

Rantanen, V. 2021. ”Uusin silmin” – Vanhuuteen varautuminen, tulevaisuuden suunnittelu ja elämänmuutokset. Vanheneminen.fi -hankkeen haastattelututkimuksen raportti. Vanhustyön keskusliitto. PDF-dokumentti. Saatavissa: [“Uusin](#)

[silmin” – vanhuuteen varautuminen, tulevaisuuden suunnittelu ja elämänmuutokset \(vtkl.fi\)](#) [viitattu: 4.6.2023].

Ravaska, T. & Kanninen, O. 2022. Ikäraja vaikuttaa taloudellisia kannustimia enemmän eläkkeelle jäämiseen. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. VATT policy brief 3/2022. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/185388/vatt-policy-brief-3-2022-ikaraja-vaikuttaa-taloudellisia-kannustimia-enemman-elakkeelle-jaamiseen.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 20.11.2023].

Rotkirch, A. 2021. Syntyvyyden toipuminen ja pitenevä elinikä: Linjauksia 2020-luvun väestöpolitiikalle. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2021:2. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-073-8> [viitattu 19.4.2024].

Rosavilla. 2024. Verkkosivut. Saatavissa: <https://www.rosavilla.fi/> [viitattu 4.1.2024].

Roulston, K. 2022. Interviewing. A Guide to Theory and Practice. Yhdysvallat: SAGE.

Ruusuvuori, J. & Nikander, P. 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori J. (toim.). Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 427–444.

Saarenheimo, M., Pietilä, M., Maununaho, S., Tiihonen, A. & Pohjolainen, P. 2014. Ikäpolvien taju. Elämäntietä ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa. Helsinki: Vanhustyön Keskusliitto ry.

Sankelo, V. 2022. 50+ -ensiyrittäjien identifioituminen ja kerrotut identiteetit toimijuuden rakentamina prosesseina. Vaasan yliopisto. Johtamisen yksikkö. Tohtorin väitöstutkimus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-395-013-9> [viitattu 29.10.2023].

Sewdas, R., de Wind, A., van der Zwaan, L., van der Borg, W., Steenbeek, R., van der Beek, A. & Boot. 2017. Why older workers work beyond the retirement age: a qualitative study. *BMC Public Health*. 17/672–681. EBSCO. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://web-p-ebscobhost.com.ezproxy.xamk.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=4813dc9e-15fb-40d7-aec1-b7674871d434%40redis> [viitattu 24.10.2023].

Sievänen, M. 2019. Kuka on työntekijä ja ketä pidetään yrittäjänä? Eläketurvakeskus. Blogi. Julkaistu 9.5.2019. Saatavana: <https://www.etk.fi/blogit/kuka-on-tyontekija-ja-keta-pidetaan-yrittajana/> [viitattu 16.2.2024].

Silvennoinen, P. & Raulo, A. 2023. Yrittäjän vertaisoppiminen. Miksi ja miten oppia verkostossa? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-740-5> [viitattu 10.4.2024].

Sitra. 2020. Elinikäinen oppiminen Suomessa 2019-kyselyn tulokset. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Elinikäinen oppiminen Suomessa 2019 \(sitra.fi\)](https://www.sitra.fi/julkaisut/elinikaainen-oppiminen-suomessa-2019) [viitattu 27.8.2023].

Sitra. 2019. Kohti elinikäistä oppimista. Yhteinen tahtotila, rahoituksen periaatteet ja muutoshasteet. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/app/uploads/2019/03/kohti-elinikaista-oppimista.pdf> [viitattu 16.2.2024].

Sutela, H., Pärnänen, A. & Keyriläinen, M. 2019. Digiajan työelämä – työolo- tutkimuksen tuloksia 1977–2018. Helsinki: Tilastokeskus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-244-634-3> [viitattu 3.2.2024].

Syrjälä, L. 2018. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa: Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 267–275.

Tilastokeskus. S.a. Tietoa tilastoista. Käsitteet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.stat.fi/meta/kas/elakelainen.html> [viitattu 16.2.2024].

Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2021. 2022. Eläketurvakeskuksen tilastoja 6/2022. Helsinki: Eläketurvakeskus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145295/tilasto-suomen-elakkeen-saajista-2021.pdf;jsessionid=801AACD64E128972E43D28BD023A332E?sequence=1> [viitattu: 10.12.2023].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Turvallisuuskomitea. S.a. Ennakointi ja varautuminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: [Ennakointi ja varautuminen – Turvallisuuskomitea](#) [viitattu 4.6.2023].

Työeläke.fi. S.a. Eläkkeet eri elämäntilanteissa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.tyoelake.fi/elakkeet-eri-elamantilanteissa/> [viitattu 16.2.2024].

Valkonen, T. & Lassila, J. Väestön ikääntymisen taloudelliset vaikutukset. Valtioneuvosto. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:36. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163134/VNTEAS_2021_36.pdf [viitattu 12.8.2023].

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vuorinen, R. 1998. Minän synty ja kehitys. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Wallin, M. 2014. Ikäjohtaminen Euroopassa. Näkemyksiä parhaista ikäjohtamiskäytännöistä EU27 maissa. Työterveyslaitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/116721> [viitattu 16.2.2024].

Yin, R. 2003. Case Study Research. Design and Methods. 3.painos. Lontoo: SAGE Publications.

Arvoisa haastateltava,

Kiitos lupauksestasi tulla haastateltavaksi opinnäytetyöni tutkimukseen.

”Miksi yrittäjäksi 55-vuotiaana tai vanhempana? Miten päätös vastasi odotuksia?” on Kaakkois-Suomen ammattikorkeakouluun (XAMK) tehtävän ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tutkimuksen aiheena. Se tehdään kvalitatiivisena tutkimuksena, jonka lähdeaineistoksi tehtävä tutkimus jakaantuu kahteen osaan.

Ensimmäisessä osassa haastateltavia pyydetään kertomaan oma yrittäjyyteen joutanut polkunsä ja millaisena he ovat kokeneet yrittäjyyden. Tarinan tueksi on alla lista sanoja, joiden avulla tarinan kertominen jaksottuu.

Toisessa osassa haastateltaville tehdään vielä tarkentavia kysymyksiä liittyen tarinaan ja yrittäjyyteen. Haastattelussa kartoitetaan yrittäjien kokemuksia liittyen mm. yrittäjien ammattiosaamiseen, mahdollisen uuden ammattitaidon hankintaan ja yrittäjyysosaamisen koulutustarpeesta ja -tavoista.

Tukisanoja yrittäjyystarinan kerrontaan

Työhistoria (Kerro lyhyesti tiivistelmä)

Yritysidea Mikä, miksi ja miten kehittyi?

Suunnitteluvaihe Miten eteni? Ajanjakso?

Ajankohta Mikä vaikutti yrityksen perustamisajankohtaan?

Yrityksen perustaminen Miksi perustit yrityksen? Mitä odotit yritystoiminnalta?

Osaaminen Liittyen toimialaan ja yrittäjyyteen.

Yritystoiminta Miten yritys toimii / toimi?

Tulokset Suhteessa odotuksiin. Mitä yrittäjyys on antanut sinulle? Mikä sinua palkitsee?

Jatkosuunnitelmat Yrityksen tulevaisuus

Haastateltava luo itselleen koodin, jolla hänet tunnustetaan tutkimuksen aikana. Kaikki henkilötiedot kuten nimet ja nimikkeet anonymoidaan litteroinnissa ja tutkimusraportissa.

Halutessaan haastateltava voi myös kirjoittaa tarinansa ja antaa sen joko paperiversiona tai sähköisessä muodossa opinnäytetyön tekijälle tutkimusta varten.

Kiittäen yhteistyöstä ja lisätietoja antaa

Maarit Helkala
puhelin 0400 550 064
sähköposti helkala.maarit@gmail.com

